

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO  
MYKOLO ROMERIO TEISĖS MOKYKLA  
PRIVATINĖS TEISĖS INSTITUTAS

REGINA VOVERYTĖ-ŠIMKIENĖ  
(IŠTĚSTINIŲ STUDIJŲ MEDIACIJOS PROGRAMA)

**GINČO TINKAMUMO MEDIACIJAI KRITERIJAI IR JŲ ĮVERTINIMO MODELIAI**  
Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –  
Prof. dr. A. Tvaronavičienė

Vilnius, 2020

## TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. MEDIACIJA IR JOS PRITAIKOMUMAS SKIRTINGŲ KATEGORIJŲ GINČAMS SPRĘSTI .....	12
1.1. Mediacijos raida ir šiuolaikinės mediacijos koncepcija.....	12
1.2. Mediacijos pasirinkimo priežastys .....	23
1.2.1. Ginčų sprendimo bendrosios nuostatos, pasirenkant ginčo sprendimo būdą .....	23
1.2.2. Mediacijos tinkamumo kriterijai ir jų analizė .....	27
1.2.3. Mediacijos pasirenkamumo kriterijai ir jų analizė.....	35
2. GINČO TINKAMUMO MEDIACIJAI KRITERIJAI .....	40
2.1. Ginčo tinkamumo mediacijai kriterijai baudžiamojoje justicijoje.....	40
2.2. Ginčo tinkamumo mediacijai kriterijai administracinėje justicijoje.....	51
2.3. Ginčo tinkamumo mediacijai kriterijai civilinėje justicijoje.....	59
3. GINČŲ ATRANKOS MEDIACIJAI MODELIAI .....	65
3.1. Užsienio valstybėse taikomi ginčų atrankos mediacijai modeliai .....	65
3.2. Lietuvoje taikomas ginčų atrankos mediacijai modelis.....	73
3.3. Lietuvoje taikomo ginčų atrankos mediacijai modelio tobulinimo kryptys.....	81
IŠVADOS.....	86
REKOMENDACIJOS.....	88
LITERATŪRA.....	90
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA.....	105
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	106
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ.....	107

## IVADAS

**Tiriama problema.** Visuomenėje egzistuojantys individų ar jų grupių interesai dažnai yra priešingi. Siekiant tuos interesus įgyvendinti kyla konfliktai (ginčai)<sup>1</sup>. Moksle nurodoma, kad „konfliktas yra neutralus reiškinys, o prie destruktivaus arba konstruktyvaus rezultato veda jam spręsti daromi veiksmai. Konstruktyvaus konflikto prielaida – pastangos, skirtos jam valdyti, jo procesui reguliuoti, jo neigiamiems padariniams riboti arba juos visai eliminuoti. Ir atitinkamai destruktivaus konflikto prielaida – abejingas požiūris į paprastus/kasdienius konfliktus, kurie nesprenžiami linkę augti sniego gniūžtės principu. Santykių pokytis laikomas esminiu aspektu, skiriančiu konstruktyvų konfliktą nuo destruktivaus: konstruktyvaus konflikto metu santykiai sustiprėja (juk geri santykiai kuriami per konfliktą, o ne šalia jo), destruktivaus konflikto metu – silpnėja arba visai nutrūksta.“<sup>2</sup> Tokia bendroji konflikto samprata taip pat panaši ir į teisinę – „kiekvienas teisinis konfliktas – tai sunkus asmenų santykių ir civilinės apyvartos pažeidimas. Kadangi visuomeninių santykių audeklą sudaro žmonės ir daiktai, kiekvienas toks pažeidimas yra susijęs su abiem šio audeklo elementais. Užuo deramai ir darniai plėtojėms santykius, kurie gyvuotų visuomenės labui, teismo procesas pasėja susierzinimą, priešišumą ir pyktį. Kiekviena tokio konflikto diena didina šią priešpriešą, ji paveikia ir kitus asmenis. Visiškai aišku, kad šio reiškinio negalima visiškai išvengti, nes konflikto priežasčių yra daug, tačiau protinga visuomenė turėtų siekti kuo greičiau panaikinti šiuos konfliktus. Kiekvienas ginčas, nebūdamas kiek galima greičiau pašalintas, daro nepaprastai didelę neigiamą įtaką visuomenės dvasiai“<sup>3</sup>. Todėl konfliktai (ginčai) visuomenėje socialiniu (ir teisiniu) požiūriu yra neigiamas reiškinys. Kadangi teisė taip pat pasižymi socialine prigimtimi<sup>4</sup>, joje kylantys ginčai gali būti sprendžiami teisinėmis (teisminėmis) arba kitomis socialinėmis priemonėmis, jeigu teisės sistema tai toleruoja (alternatyvus ginčų sprendimas). Kalbant apie pačių konfliktų priežastis, Ch. Moore išskyrė šias

---

<sup>1</sup>Pastaba: šiame darbe sąvokos „ginčas“ ir „konfliktas“ naudojamos kaip sinonimai, neatsižvelgiant į realius šių sąvokų skirtumus.

<sup>2</sup>Grażina Čiuladienė ir Dainius Lasinskas, „Konfliktų universitete sprendimas taikant mediaciją: pamokos Lietuvai“. *Acta Pedagogica Vilensia* 40 (2018): 60.

<sup>3</sup>Egidijus Laužikas, Valentinas Mikelėnas ir Vytautas Nekrošius, *Civilinio proceso teisė. T. I.* (Vilnius: Justitia, 2003), 38–39.

<sup>4</sup>Vytautas Šlapkauskas teigia, kad teisės socialinė prigimtis – tai pagrindinių vertybių įgyvendinimo procese savaimė susiklosčiusi bendruomenės narių privalomo elgesio taisyklių visuma. Pagrindinių poreikių įgyvendinimo procesuose savaiminiu būdu formavosi ir dabar formuojasi visuomenės priedermės savo narių atžvilgiu arba teisingumo samprata: tai, ką dera, būtina atlikti, pareigos supratimas. Kitaip tariant, privalomų bendrų taisyklių paisymas bendruomenėje neišvengiamai virto bendruoju gėriu, kuris pradžioje pasireiškė kaip teisingumo jausena, vėliau – laipsniškai įsisąmonintu teisingumu. Bendro gėrio – teisingumo – įsisąmoninimo procesas kultūrinės atrankos būdais grįžtamai paveikė bendruomenės socialinės kontrolės stiprėjimą ir jos savireguliacijos sugebėjimo (homeostazės) sąviugdą. Vytautas Šlapkauskas, „Teisės socialinės prigimties ir paskirties pilietinėje visuomenėje ryšys“. *Jurisprudencija* 8, 86 (2006): 35.

konfliktų priežasčių grupės: vertybės, interesai, informacija, struktūra ir santykiai.<sup>5</sup> Kaip vėliau matysime darbe, šios priežasčių grupės lemia ir mediacijos tinkamumą/pasirenkamumą kriterijų prasme.

Pagal savo kilmę ginčai kyla tiek tarp pavienių asmenų, tiek tarp asmenų grupių. Pats ginčo sprendimas taip pat dažnai sukelia neigiamas emocijas, neretai dar labiau supriešina ginčo šalis, be to yra brangus ir užsitęsia laike. Nuo emocinės, psichologinės ginčo šalių būsenos priklauso ir pasirinktas ginčo sprendimo būdas. Pasirinktas vienoks ar kitoks ginčo sprendimo būdas gali dar labiau supriešinti ginčo šalis arba skatinti ginčo šalių bendradarbiavimą ieškant visoms šalims priimtino sprendimo. Dažniausiai pasirinkus teisminį ginčo sprendimo būdą šalys yra nusiteikusios priešišškai, paprastai nebendradarbiauja ir bet kokia kaina siekia, kad ginčas būtų išspręstas jos naudai. Tą iš esmės nulemia ir pati teismo nagrinėjimo rungtyniška prigimtis.

Tuo tarpu ginčų sprendimas neteisminiais būdais įvairioms civilizacijoms nuo pat seniausių laikų buvo pirminis, natūralus ir pats priimtinausias konfliktų suregulavimo būdas.<sup>6</sup> Taigi, pati neteisminio arba alternatyvių ginčo sprendimo būdų (toliau darbe - AGS<sup>7</sup>) idėja nėra nauja. AGS – tai grupė procesų, kuriais ginčai ir konfliktai yra sprendžiami be teismo, ir kurie laikomi ginčų bei konfliktų sprendimo teisme alternatyva. Ši procesų grupė jungia įvairius AGS būdus, kaip pavyzdžiui arbitražą, derybas, mediaciją, sutaukinimą ir pan. Šiandieninė globali visuomenė yra progresyvi, inovatyvi ir neretai reikalauja greitų, efektyvių bei veiksmingų sprendimų visose gyvenimo srityse. Mediacija, kaip vienas iš AGS būdų, šiuo požiūriu atitinka šiandieninės visuomenės poreikius – kaip ginčo sprendimo būdas yra patraukli dėl proceso lankstumo, mediatoriaus nešališkumo, šalių lygiateisiškumo, savanoriškumo bei konfidencialumo. Be to ginčo sprendimas mediacijos būdu yra neformalus, trumpesnis bei pigesnis ginčo sprendimo procesas. Taip pat labai svarbu tai, kad sprendžiant ginčą, taikant mediacijos procedūrą, sprendimą priima pačios šalys, tuo jos įgalinamos ir nėra pasyvios sprendimo proceso dalyvės. Abiejų šalių bendromis pastangomis priimtas sprendimas mažina priešiškumą tarp ginčo šalių, be to yra tikimybė, kad ginčo šalys palaikys taikius dalykinius santykius.

---

<sup>5</sup>Christopher Moore, *The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict* (San Francisco: Jossey-Bass, 2014), 64-65.

<sup>6</sup>Natalija Kaminskienė, *Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas* (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2009), 6.

<sup>7</sup>Kita vertus, Juozas Lakis teigia, kad terminas tiesioginis ginčų sprendimas (TGS) mūsų sąlygomis tiksliau išreiškia ginčų sprendimą tiesiogiai dalyvaujant suinteresuotoms šalims. Žr. Juozas Lakis, „Taikinamojo tarpininkavimo Lietuvos viešajame gyvenime būtinybė“. *Viešoji politika ir administravimas* 34 (2010): 67.

Daugelyje šalių mediacija plačiai bei sėkmingai taikoma, o tarptautiniu mastu – ypač Europos Sąjungoje – rekomenduojama ją dar labiau plėsti.<sup>8</sup> Kita vertus, konstatuotina, kad jau ir Lietuvoje yra susiklosčiusi tam tikra mediacijos praktika, o taip pat mediacija tyrinėta ir moksliniu požiūriu – yra išleistų lietuvių autorių publikacijų apie mediaciją, kaip AGS būdą.

Taigi, pati mediacijos procedūra jau yra plačiai taikomas įrankis, kuris padeda spręsti įvairius konfliktus ir, kaip rodo užsienio šalių patirtis, mediacijos taikymo galimybės didelės sprendžiant konfliktus, pradedant asmeniniais ir privačiais bei baigiant tarptautiniais, politiniais tarpvalstybiniais ginčais. Tam, kad būsiamiems ir esamiems mediacijos proceso dalyviams būtų lengviau inicijuoti mediacijos procesą, yra svarbu suprasti ir nustatyti, ar pats konfliktas yra tinkamas mediacijai ir kokie kriterijai lemia, kad ginčas medijuotinas. Priimant sprendimą dėl mediacijos rekomenduojama ne tik susipažinti su mediacijos specifika, bet ir atsakingai įvertinti, ar konkretus ginčas yra tinkamas mediacijai. Todėl šiuo metu vis plečiantis mediacijos taikymo galimybėms sprendžiant iškilusius ginčus, taip pat siekiant skatinti konfliktuojančias šalis rinktis ginčo sprendimui mediacijos procesą, **būtina nustatyti, kokiais kriterijais vadovaujantis ginčas yra pripažįstamas tinkamas mediacijai?**

**Darbo aktualumas.** Mediacija, kaip procesas turi didelį potencialą vystytis ir plėtotis Lietuvos teisės sistemoje. Tačiau mediacijos tinkamumas taip pat turi ribas, t. y. kaip minėta, egzistuoja tam tikri kriterijai, kurie leidžia objektyviai ginčus laikyti tinkamais mediacijai arba tokie ginčai mediacijai pripažįstami netinkamais, remiantis tais pačiais kriterijais. Kita vertus, ir pačių kriterijų nustatymas turi būti objektyvus ir moksliskai pagrįstas. Todėl reikalinga šių ir kitų aspektų analizė, siekiant suprasti, kokie yra ginčo tinkamumo mediacijai kriterijai ir jų nustatymo būdai.

Tokio vis didėjančio dėmesio (kaip vėliau bus nagrinėjama darbe – tiek nacionalinio, tiek tarptautinio) teisėkūroje, teisės moksle ir praktikoje, mediacija nusipelno dėl jos plataus pritaikomumo galimybių (universalus pobūdžio).<sup>9</sup> Kitais žodžiais tariant, mediacija turėtų padėti spręsti visas problemas, kylančias konfliktų zonoje, tačiau manytina, kad taip nėra, beje, ir negali būti, nes neegzistuoja absoliučiai tobuli ir absoliučiai visiems atvejams tinkami būdai spręsti ginčams.

Pagal 2020 m. pateiktą Teisminės mediacijos komisijos 2019 m. veiklos ataskaitą galima daryti išvadą, kad teisminei mediacijai perduodamų teisminės mediacijos procesų skaičius didėja.

---

<sup>8</sup>Salomėja Zaksaitė, Zigmantas Garalevičius, „Teisminės ir neteisminės šeimos ginčų mediacijos galimybės“. *Teisės problemos* 4, 66 (2009): 71.

<sup>9</sup>Pats žodis „universalus“ suprantamas vienareikšmiškai – visa kam tinkamas, visapusiškas; visuotinis. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas: šeštas (trečias elektroninis) leidimas. (Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2006), <http://dz.lki.lt>

„2019 m. buvo inicijuoti 533 teisminės mediacijos procesai, t. y. statistinėse ataskaitose fiksuota 30 proc. daugiau teisminės mediacijos procesų nei 2018 m. (2018 m. – 483 bylos, 2017 m. – 540 bylų, 2016 m. – 313 bylų)“<sup>10</sup>. Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad dėl šių ginčų buvo kreiptasi į teismą, siekiant juos išspręsti teismo keliu. Iš pateiktos ataskaitos matyti, kad teisminė mediacija tampa vis populiareesnė.

Mediacija nors ir laikoma neformaliu procesu, tačiau turi savo taisykles, kurios yra įtvirtintos Mediacijos įstatyme<sup>11</sup>, kuriame yra nustatytos pagrindinės civilinių ginčų mediacijos sąlygos, institucijų funkcijos mediacijos srityje, reikalavimai asmenims, siekiantiems teikti mediacijos paslaugas, mediacijos vykdymo tvarka, teisminės mediacijos ypatumai, mediatorių drausminė atsakomybė. Tačiau šiuo metu Mediacijos įstatymas reglamentuoja tik mediacijos procesą, o siekiant aiškaus, paprasto ir visuotinai vienodo ginčų sprendimo taikant mediaciją, būtina nustatyti kriterijus, kuriais remiantis būtų galima įvertinti ar ginčo sprendimas galimas taikant mediacijos procedūrą, taip pat turėtų būti nustatyta ir tų kriterijų vertinimo galimybės ir būdai. Atsižvelgiant į tai, kad nuo 2020 m. sausio 1 d. taikoma privalomoji mediacija šeimos ginčiuose, nagrinėjamuose ginčo teisenai, ir kitais įstatymo numatytais atvejais<sup>12</sup>, ginčo tinkamumo mediacijai kriterijų nustatymas ir jų įvertinimas tampa labai aktualus tiek teisininkams, tiek ginčo šalims.

Ginčo tinkamumo mediacijai kriterijų nustatymas ir jų įvertinimo būdas galėtų būti skirtas tiek privalomajai mediacijai, tiek teisminei, tiek neteisminei mediacijai. Nustačius ginčo tinkamumo mediacijai kriterijus ir jų įvertinimo būdus, teisminės mediacijos atveju tai padėtų formuoti vienodą praktiką, perduodant ginčus medijuoti, neteisminės mediacijos atveju – padėtų ginčo šalims pačioms be specialistų pagalbos lengvai įsivertinti ginčą, ar jis gali būti sprendžiamas taikant mediaciją, kas reiškia, kad bylų skaičius teismuose mažėtų dar labiau, be to ginčai būtų sprendžiami operatyviau, efektyviau ir ekonomiškiau. Atsižvelgiant į tai, reikalinga nuosekliai tirti ir analizuoti ginčų tinkamumo kriterijus mediacijai, jų įvertinimo galimybes ir būdus.

**Mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis.** Mediacija laikoma vienu tinkamiausių alternatyvių ginčo sprendimo būdų. Lietuvoje AGS būdus, tame tarpe ir mediaciją, įvairiais aspektais nagrinėjo N. Kaminskienė savo darbuose „Civilinių ir komercinių ginčų

---

<sup>10</sup>Teisminės mediacijos komisija. „Teisminės mediacijos komisijos 2019 m. veiklos ataskaita“. [https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2020/03/mediacijos-komisijos-veiklos-ataskaita-2020\\_jb-jv-2-2-3.pdf](https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2020/03/mediacijos-komisijos-veiklos-ataskaita-2020_jb-jv-2-2-3.pdf).

<sup>11</sup>„Lietuvos Respublikos mediacijos 2008 m. liepos 15 d. įstatymas Nr. X-1702“. E-tar, žiūrėta 2019 m. gruodžio 15 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.27B041C4CCDE/asr>

<sup>12</sup>*Ibid.*

alternatyvus sprendimas<sup>13</sup>, „Alternatyvus ginčų sprendimas“<sup>14</sup>, daktaro disertacijoje „Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas“<sup>15</sup>, monografijoje „Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas“<sup>16</sup>, taip pat "Privaloma mediacija: galimybės ir iššūkiai"<sup>17</sup>, „Teisminė mediacija Lietuvoje. Quo vadis?“<sup>18</sup>. Paminėtini T. Milašiaus „Mediacija kaip alternatyvus ginčų sprendimo būdas“<sup>19</sup>, F. Petrausko „Alternatyvus vartotojų ginčų sprendimas: kitų šalių patirties pritaikymas naujojoje Vartotojų teisių gynimo įstatymo redakcijoje“<sup>20</sup>, D. Sauliūno „Alternatyvūs ginčų sprendimo būdai internete (Online ADR)“<sup>21</sup>, R. Simaičio „Mediacijos privačiuose ginčiuose teisinio reguliavimo tendencijos Lietuvoje“<sup>22</sup>, R. Uscilos „Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacija Skandinavijos šalyse“<sup>23</sup> ir „Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacijos instituto samprata, pagrindiniai modeliai ir jų veikimo principai“<sup>24</sup>, A. Banio „Neteisminė mediacija Lietuvos administraciniame procese: koncepcija ir plėtros kryptys“<sup>25</sup>, I. Žalėnienės ir A. Tvaronavičienės „Pagrindiniai mediacijos bruožai ir vystymosi kryptys Lietuvoje: naujos galimybės teisingumams“<sup>26</sup>. Taip pat pažymėtini autorių kolektyvų darbai: 2014 m. monografija „Atkuriamojo teisingumo perspektyvos Lietuvoje“<sup>27</sup>, kurioje nagrinėjama mediacija baudžiamosios teisės kontekste bei 2013 m. vadovėlis „Mediacija“<sup>28</sup>, kuriame kompleksiskai apžvelgta mediaciją kaip socialinis reiškinys, skirtas veiksmingam visuomenėje kylančių įvairių ginčų sprendimui, aptarti mediacijos stiliai, rūšys ir modeliai, išnagrinėti mediacijos pamatiniai principai bei taisyklės, mediatoriaus vaidmuo ginčų sprendimo procese, lyginamuoju požiūriu

---

<sup>13</sup>Natalija Kaminskienė, „Civilinių ir komercinių ginčų alternatyvus sprendimas“. *Jurisprudencija* 69, 61 (2005).

<sup>14</sup>Natalija Kaminskienė, „Alternatyvus ginčų sprendimas“. *Jurisprudencija* 9, 87 (2006).

<sup>15</sup>Kaminskienė, *supra note*, 6.

<sup>16</sup>Natalija Kaminskienė, *Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas*. (Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011).

<sup>17</sup>Natalija Kaminskienė, „Privaloma mediacija: galimybės ir iššūkiai“, *Jurisprudencija* 20, 2 (2013): 683-705.

<sup>18</sup>Natalija Kaminskienė, „Teisminė mediacija Lietuvoje. Quo vadis?“, *Socialinis darbas* 9, 1 (2010): 54–63.

<sup>19</sup>Tadas Milašius, „Mediacija kaip alternatyvus ginčų sprendimo būdas“. *Teisė* 63 (2007): 43-58.

<sup>20</sup>Felikas Petrauskas, „Alternatyvus vartotojų ginčų sprendimas: kitų šalių patirties pritaikymas naujojoje Vartotojų teisių gynimo įstatymo redakcijoje“. *Jurisprudencija* 9, 99 (2007): 34-40.

<sup>21</sup>Darius Sauliūnas, „Alternatyvūs ginčų sprendimo būdai internete (Online ADR)“. *Jurisprudencija* 41, 33 (2003): 39-48.

<sup>22</sup>Rimantas Simaitis, „Mediacijos privačiuose ginčiuose teisinio reguliavimo tendencijos Lietuvoje“. *Justitia* 2, 64 (2007).

<sup>23</sup>Rokas Uscila, „Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacija Skandinavijos šalyse“. *Jurisprudencija* 29, 21 (2002): 93–108.

<sup>24</sup>Rokas Uscila, „Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacijos instituto samprata, pagrindiniai modeliai ir jų veikimo principai“. *Jurisprudencija* 20, 12 (2001): 74–84.

<sup>25</sup>Aurimas Banys, „Neteisminė mediacija Lietuvos administraciniame procese: koncepcija ir plėtros kryptys“. *Jurisprudencija* 21, 4 (2014): 1117–1139.

<sup>26</sup>Inga Žalėnienė, Agnė Tvaronavičienė, „The main features and development trends of mediation in Lithuania: the opportunities for lawyers“. *Jurisprudence* 1, 119 (2010): 227-242.

<sup>27</sup>Ilona Michailovič ir kt., *Atkuriamojo teisingumo perspektyvos Lietuvoje* (Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2014), 258.

<sup>28</sup>Natalija Kaminskienė ir kt. *Mediacija: vadovėlis* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013).

sugretintos užsienio ir Lietuvos mediacijos atsiradimo bei vystymosi sąlygos, implementavimo į valstybių teisinės sistemas ypatumai, pristatyta mediacijos taikymo specifika skirtingose teisės šakose, sprendžiant įvairius ginčus.

Bet reikia pažymėti, kad didžioji dalis mokslinių darbų nagrinėja patį mediacijos procesą arba ar apskritai tam tikros srities ginčai gali būti sprendžiami taikant mediaciją, pavyzdžiui administraciniai ginčai<sup>29</sup> Daugelis autorių vienaip ar kitaip aptaria veiksnius, kurie įtakoja ginčo tinkamumą mediacijai, tačiau nėra atliktų tyrimų, kurie būtų orientuoti tik į ginčo tinkamumo mediacijai kriterijus bei jų vertinimą.

Šioje vietoje galime pasakyti, kad Vakarų šalyse ši tematika ne tik giliau analizuojama, bet taip pat yra sukaupta ir nemaža praktinė patirtis, kurią galima atitinkamomis sąlygomis panaudoti ir Lietuvos teisėkūroje ir praktikoje. Ne vienas užsienio autorius nagrinėja alternatyvius ginčo sprendimo būdus, veiksnius įtakančius ginčo tinkamumą mediacijai<sup>30</sup>, tačiau ir užsienio autorių nėra išsamiai susistemintos informacijos, atliktų mokslinių tyrimų ir nustatytų kriterijų, kurie padėtų nustatyti ginčo tinkamumą mediacijai. Mokslinėje literatūroje yra pateikiami skirtingi kriterijai padedantys identifikuoti ginčų tinkamumą mediacijai.

JAV mediacija taikoma jau pakankamai senai, be to ne veltui JAV yra laikoma moderniosios mediacijos lopšiu. P. Wallensteen rašė apie pačią konfliktų prigimtį<sup>31</sup>, S. Roberts ir M. Palmer nagrinėjo AGS formaliu teisinės valstybės teorijos požiūriu<sup>32</sup>, R. A. Baruch Bush ir J. P. Folger aprašė mediacijos teorinius pagrindus<sup>33</sup>, H. Abramson išskyrė konfliktus, kurie galėtų būti sprendžiami, taikant mediaciją<sup>34</sup>, Ch. Moore pasisakė apie kriterijus, kurie yra svarbūs taikant mediacijos procesą<sup>35</sup>, taip pat C. Menkel-Meadow skyrė dėmesį mediacijos pritaikomumui<sup>36</sup>. Bendrosios teisės šalių tarpe mediacija plačiai analizuojama ir Jungtinėje Karalystėje, Australijoje, Naujojoje Zelandijoje ir kitų šalių teisės mokslininkų. Paminėtinos Jungtinės Karalystės atstovės V. Bondy ir M. Doyle<sup>37</sup>, kurios teigia, kad daugelyje bylų mediacija yra daug

---

<sup>29</sup>Banys, *supra note*, 25: 1117–1139.

<sup>30</sup>Varda Bondy ir Margaret Doyle, „Mediation in Judicial Review: A practical handbook for lawyers“ (London: The public law project, 2011).

<sup>31</sup>Peter Wallensteen, *Understanding Conflict Resolution: War, Peace and the Global System* (London: Sage, 2007).

<sup>32</sup>Simon Roberts ir Michael Palmer, *Dispute processes: ADR and Primary forms of Decision making*. (Cambridge: Cambridge University Press, 2005).

<sup>33</sup>Robert A. Baruch Bush ir Joseph P. Folger, *The Promise of Mediation: The Transformative Approach to Conflict*. (San Francisco (Calif.): Jossey-Bass, 2005).

<sup>34</sup>Harold I. Abramson, *Mediation Representation: Advocating in a Problem-Solving Process*. (Notre Dame: The National Institute for Trial Advocacy, 2004).

<sup>35</sup>Moore, *supra note*, 5: 64-65.

<sup>36</sup>Carrie Menkel-Meadow, *Mediation and Its Applications for Good Decision Making and Dispute*. (Cambridge – Antwerp – Portland: Intersentia Resolution, 2016).

<sup>37</sup>Bondy, *supra note*, 30.



geresnis būdas pasiekti visas šalis tenkinantį rezultatą, tačiau viešosios teisės srityje tarp praktiku ir pareigūnų vis dar trūksta pasitikėjimo identifikuojant tokias bylas. Taip pat S. Boyron darbe „Tarpininkavimas administracinėje teisėje: konfliktinių paradigimų identifikavimas“ atskleidžia, kad būtent mediacija turėtų būti laikoma geriausia administracinių ginčų sprendimo alternatyva. Kartu dar paminėtini R. J. Ridley-Duff ir A. J. Bennett<sup>38</sup>. Jungtinėje Karalystėje apie mediacijos tinkamumą labai dažnai pasisako teisės praktikai – teisėjai, advokatai. Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo Teismo pirmininkas D. E. Neuberger nurodė, kad „mediacija negali pakeisti teisingumo“.<sup>39</sup> Jis taip pat akcentavo teisinio švietimo mediacijos aspektu svarbą ir nurodė, kad mediacija yra naujas ginčų sprendimo būdas, bet nekeičia nusistovėjusių priemonių, o švietimas turėtų apimti ir atvejus, kada mediacija netinka, kada ją nutraukti ir taip pat kaip nereikia medijuoti. Konkretūs mediacijos ginčo tinkamumo mediacijai klausimai nagrinėti O. Šapiro, nagrinėjusio mediacijos šalių teisių ribojimus<sup>40</sup> ir kt. Kalbant apie pritaikomumą, kaip mediacijos savybę, jau minėta N. Alexander rašė apie „universalumo mitą“ mediacijoje<sup>41</sup>, taip pat M. E. Simmons (Kanada), tyrė mediaciją jos prieinamumo aspektu.<sup>42</sup> Ispanijoje M. Blanco Carrasco „Community mediation: a tool for Citizen participation in public policy“ nagrinėjo bendruomenės mediacijos galimybę, kuri suprantama kaip būdas ne tik spręsti ginčus, bet ir užkirsti kelią jiems atsirasti. Australijoje vardintini D. Spencer ir S. Hardy,<sup>43</sup> jau minėta N. Alexander<sup>44</sup>, B. Volski<sup>45</sup>, H. Astor ir Ch. Chinkin<sup>46</sup> ir kiti.

Japonijoje, kurios visuomeninė santvarka pagal rytietišką tradiciją yra pagrįsta bendruomenės prioritetu prieš asmenį, mediacija taip pat turi labai didelę reikšmę sprendžiant

---

<sup>38</sup>Rory Ridley-Duff ir Anthony J. *Mediation: developing a theoretical framework to understand alternative dispute resolution*. Paper to British Academy of Management, University of Sheffield, 2010 14th-16th September.

<sup>39</sup>Neuberger D. E. Has mediation had its day? 2010, <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20131203071742/http://www.judiciary.gov.uk/Resources/JCO/Documents/Speeches/moj-speech-mediation-lectureA.pdf>

<sup>40</sup>Omer Shapira, „A Theory of Sharing Decision-Making in Mediation“. *McGeorge Law Review* 44, 4 (2013): 923-960.

<sup>41</sup>Nadja Alexander, „Mediation and the Myth of Universality“. *Siebte Diskussionseinheit / Seventh Discussion Unit EWE* 20, 4 (2009), [http://ink.library.smu.edu.sg/cgi/viewcontent.cgi?article=3823&context=sol\\_research](http://ink.library.smu.edu.sg/cgi/viewcontent.cgi?article=3823&context=sol_research)

<sup>42</sup>Martha Simmons, „One Mediation, Accessible to All“, *Dispute resolution magazine* (216): 23-26, [https://www.americanbar.org/content/dam/aba/publications/dispute\\_resolution\\_magazine/ombuds/7\\_international\\_dispatch\\_one\\_mediation.authcheckdam.pdf](https://www.americanbar.org/content/dam/aba/publications/dispute_resolution_magazine/ombuds/7_international_dispatch_one_mediation.authcheckdam.pdf)

<sup>43</sup>David Spencer ir Samantha Hardy. *Dispute Resolution in Australia: Cases, Commentary and Materials*. (Thomson Reuters, 2014), [https://researchonline.jcu.edu.au/38995/1/38995\\_Spencer\\_and\\_Hardy\\_2014\\_FrontPages.pdf](https://researchonline.jcu.edu.au/38995/1/38995_Spencer_and_Hardy_2014_FrontPages.pdf)

<sup>44</sup>Nadja Alexander, „Mediation in Practice: Common Law and Civil Law perspectives Compared“. *International Trade and Business Law Annual* 6 (2001): 1-17,

<sup>45</sup>Bobette Volski. „On Mediation, Legal Representatives and Advocates“. (*UNSW Law JI* 38, 1 (2015), <http://www.austlii.edu.au/au/journals/UNSWLJ/2015/2.html#Heading249>

<sup>46</sup>Hilary Astor ir Christine M. Chinkin, *Dispute resolution in Australia*. (Sydney: LexisNexis Butterworths, 2002).

konfliktus. Paminėtinas H. Baum<sup>47</sup>, pateikęs išsamią Japonijos mediacijos procesų analizę, išskirdamas dvi aiškiai skirtingas neteisminio ginčų sprendimo formas: teisminę taikinimo procedūrą ir neteisminę mediaciją, taip pat J. Haley<sup>48</sup>, tyręs Japonijos bylinėjimosi ir konfliktų vengimo kultūrą, ar E. Feldman<sup>49</sup>, A. Yasui<sup>50</sup> pristatę mediacijos Japonijoje ypatumus.

Kaip teigiama teisės moksle<sup>51</sup>, nors mediacija gali būti veiksminga daugelyje ginčų, ypač kai priešiško lygis nėra ekstremalus, akivaizdus trūkumas yra tai, kad procedūra ne visuomet baigiasi susitarimu. Tai galėtų lemti, kad kai kurie ginčai tęstųsi neribotą laiką, ginčo šalimis ir suinteresuotiesiems asmenims patiriant nuostolius. Negebėjimas pasiekti susitarimą dėl konflikto, taip pat galėtų būti priežastis dėl dar sunkesnių padarinių ginčo šalims ir suinteresuotosioms šalims.<sup>52</sup>

Tačiau kalbant apie ginčo tinkamumo mediacijai kriterijus ir jų vertinimo modelius, reiktų konstatuoti, kad šis mediacijos aspektas Lietuvoje beveik nenagrinėtas. Galima to priežastis, kad šis teisinis institutas dar tik diegiamas Lietuvoje ir reikia analizuoti plėtos galimybes, diegiant šį AGS. Bet jau dabar yra aišku, kad yra būtina apsibrėžti konkrečius ginčo tinkamumo mediacijai kriterijus bei jų vertinimo modelį. Konstatuotina, kad ši tematika tirta ir nagrinėta dar pakankamai fragmentiškai. Tuo pasireiškia ir šio darbo naujumas, nes mediacijai, vienam iš priimtinausių ir tinkamiausių alternatyvių ginčų sprendimo būdu, turi būti nustatyti objektyvūs ginčo tinkamumo kriterijai bei jų vertinimo modelis.

**Baigiamojo darbo reikšmė.** Nagrinėjama tema yra svarbi mediacijos taikymui praktikoje, kadangi vis dažniau siekiama ginčus spręsti taikiai. Išnagrinėjus tiriamą problemą bus pateikta mokslinių šaltinių, teisės aktų analizė, dėka kurios bus atskleisti kriterijai, kuriais vadovaujantis ginčas yra tinkamas spręsti, taikant mediaciją, bei šių kriterijų vertinimo modeliai. Įvertinus ne tik teisinius, bet ir praktinius taikymo aspektus bus pateiktos išvados bei pasiūlymai dėl ginčo tinkamumo mediacijai kriterijų nustatymo ir jų įvertinimo, kuris paskatintų aiškiai nustatyti ginčo tinkamumo mediacijai kriterijus ir jų vertinimo modelį. Nustatyti kriterijai ir jų vertinimo būdai būtų naudingi ir reikalingi mediatoriams, advokatams, patariantiems savo klientams, teisėjams,

---

<sup>47</sup>Harald Baum, „Mediation in Japan. Development, Forms, Regulation and Practice of Out-of-Court Dispute Resolution“. In *Mediation: Principles and Regulation in Comparative Perspective* (Oxford: Oxford University Press, 2012).

<sup>48</sup>John Haley. *The Spirit of Japanese Law* (University of Georgia Press, 2006).

<sup>49</sup>Eric Feldman. *No Alternative: Resolving Disputes Japanese Style*. (2014), [https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2552&context=faculty\\_scholarship](https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2552&context=faculty_scholarship)

<sup>50</sup>By Aya Yasui, *Alternative Dispute Resolution System in Japan*. [http://www.iadcmeetings.mobi/assets/1/7/18.2\\_-\\_Yasui-ADR\\_System\\_in\\_Japan.pdf](http://www.iadcmeetings.mobi/assets/1/7/18.2_-_Yasui-ADR_System_in_Japan.pdf)

<sup>51</sup>Donald E. Conlon ir Christopher J. Meyer. „Contractual and Emergent Third-Party Intervention“. Iš *The Handbook of Negotiation and Culture*, Michele. J. Gelfand ir Jeanne M. Brett, (Stanford, Stanford Business Books, 2004), 264.

<sup>52</sup>Ibid.

rekomenduojantiems mediaciją ar nukreipiantiems privalomai mediacijai, konkretaus ginčo dalyviams, tiek ir visuomenei bendrai.

**Tyrimo tikslas** – išskirti ir pagrįsti ginčo tinkamumo mediacijai kriterijus bei jų įvertinimo modelius.

**Tyrimo uždaviniai:**

1. Išanalizuoti mediacijos raidą, nustatant mediacijos pritaikomumą, pasirinkimo priežastis.
2. Išskirti ir ištirti ginčo tinkamumo mediacijai atrankos kriterijus pagal atskiras teisės sritis.
3. Ištirti ginčo ginčų atrankos mediacijai modelius Lietuvoje ir užsienio valstybėse.

**Tyrimo metodika.** Rengiant šį magistro baigiamąjį darbą taikomas *mokslinės literatūros analizės metodas* siekiant atskleisti kiek ir kokios informacijos apie tyrimo objektą ir apie tyrimo problemą yra publikuota mokslinėse knygose, straipsniuose. *Dokumentų analizės metodas* naudojamas siekiant išanalizuoti aktualius teisės šaltinius. *Sisteminės analizės metodas* taikomas norint pateikti sisteminį požiūrį į tyrimo objektą. *Lyginamasis metodas* taikomas analizuojant Lietuvos ir tarptautinių teisės aktų nuostatas, kurios sąlygoja ginčo tinkamumą mediacijai. Nuosekliai ir išsamiai perteikti tiek teorinę informaciją, tiek gautus tyrimo duomenis, naudojamas *aprašomasis metodas*, o visa informacija apibendrinta ir pateiktos išvados bei rekomendacijos, naudojantis *apibendrinimo metodu*.

**Tyrimo struktūra.** Magistro baigiamąjį darbą sudaro trys dalys. Pirmoje dalyje analizuojama mediacijos raida, jos pritaikomumas, pasirinkimo priežastys. Antroje dalyje analizuojama išskirtų ginčo tinkamumo mediacijai kriterijų pritaikomumas atskirų ginčų kategorijoms bei specifinėms ginčo šalims. Trečioje dalyje analizuojami ginčų atrankos mediacijai modeliai Lietuvoje ir užsienio valstybėse. Darbo pabaigoje, pateikiamos išvados ir pasiūlymai, taip pat naudotos literatūros sąrašas.

**Ginamieji teiginiai.**

1. Mokslinėje literatūroje nėra aiškiai nustatytų kriterijų, pagrindžiančių konkretaus ginčo tinkamumą/netinkamumą mediacijai.
2. Kiekvienas ginčas, prieš perduodant jį mediacijai turėtų būti įvertintas jo atžvilgiu pritaikius moksliskai pagrįstus tinkamumo mediacijai kriterijus.

# 1. MEDIACIJA IR JOS PRITAIKOMUMAS SKIRTINGŲ KATEGORIJŲ GINČAMS SPREŠTI

## 1.1. Mediacijos raida ir šiuolaikinės mediacijos koncepcija

Formalus ginčo išsprendimas teisme, patenkinus arba atmetus ieškinį, dažnai neduoda tokio rezultato, kurio šalys tikisi.<sup>53</sup> Tai reiškia, kad ginčo šalys dažnai ignoruoja priimtą ar, šalių požiūriu joms primestą (ypatingai jeigu nepalankų) teismo sprendimą, kurio įgyvendinimui praktikoje dažnai reikalingas ir priverstinis vykdymas antstolių pagalba. Mediacija šiuo atveju yra tinkamas ginčų sprendimo būdas, nes leidžia šalims dar kartą pabandyti bendrauti ir išspręsti iškilusias problemas konsensuso būdu ir patiems priimant suderintą sprendimą. Kaip neprievartinei ginčo sprendimo formai, mediacijai būdinga savybė yra tai, kad mediacijos atveju priimtas sprendimas savo galia šalims prilygsta valstybės institucijos sprendimo galiai. Tokiu būdu, esant šalių suderintai valiai ir priimto sprendimo galiai, mediacija kaip AGS, pasižymi didele pritaikomumo galimybe. T. Milašius teisingai nurodo, kad „suprasti mediacijos įsigalėjimą galima tik suvokus proceso lankstumą, jo tikslus ir įsigilinus į mediacijos teorijos ir praktikos bei alternatyvių ginčų sprendimo būdų ideologijos sąveiką.“<sup>54</sup> Mediacija sugeba perorientuoti šalis viena į kitą ne nustatydamą jiems taisyklės, o padėdama joms pasiekti naują ir bendrą jų santykių suvokimą, kuris nukreips jų požiūrį ir dispozicijas viena į kitą.<sup>55</sup>

Konstatuotina, kad galime kalbėti apie tam tikrą platų mediacijos tinkamumo ginčams spresti spektrą ir šiuo požiūriu sutiktina su J. Bercovitch ir J.Z. Rubin<sup>56</sup>, kurie nurodė, kad trečiosios šalies intervencija yra universali, veikianti įvairiose kultūrose<sup>57</sup>, grupėse, organizacijose ir tautose bei tarp jų<sup>58</sup>. Tokiu būdu galime sakyti, kad egzistuoja ir tam tikri universalūs kriterijai, kurie apsprendžia ginčo tinkamumą mediacijai.

---

<sup>53</sup>Kaminskienė, *supra note*, 28: 16.

<sup>54</sup>Milašius, *supra note*, 19: 48.

<sup>55</sup>Lon L. Fuller, „Mediation: Its Form and Functions“, *Southern California Law Review* 44, 2 (1971): 325.

<sup>56</sup>J. Bercovitch ir J. Z. Rubin, *Mediation in international relations: Multiple approaches to conflict management* (Basingstoke: Macmillan; New York: St. Martin's Press 1992).

<sup>57</sup>Apie kultūros įtaką mediacijai rašė Michail Albertstein: „Mediacijos procesas, giliausia jo prasme, gali būti pateikiamas kaip pačio proceso paieška arba konfliktų sprendimo „bendra kultūra“, kuri savo pabaigoje lemia konflikto rezultato pobūdį ir jos sprendimą. Remiantis šia idėja, teigiama, kad sukurta mediacijos sąvoka bus priversta aktyviai „skaityti“ daugiakultūrę sąveiką kuo konstruktyviau“. Michail Albertstein, „Forms of Mediation and Law: Cultures of Dispute Resolution“, *Ohio State Journal on Dispute Resolution*, 22, 2 (2007): 323, [https://kb.osu.edu/bitstream/handle/1811/77124/1/OSJDR\\_V22N2\\_0321.pdf](https://kb.osu.edu/bitstream/handle/1811/77124/1/OSJDR_V22N2_0321.pdf)

<sup>58</sup> Apie tai plačiau žr.: David Lanz ir kt. *Understanding Mediation Support Structures*. (Bern, Swiss Peace Foundation 2017), 7. <https://www.swisspeace.ch/assets/publications/downloads/Reports/589fa0b148/swisspeace-MSS-study.pdf>

N. Kaminskienės teigimu, pati AGS idėja nėra nauja. Ginčų sprendimas neteisminiais būdais įvairioms civilizacijoms nuo pat seniausių laikų buvo pirminis, natūralus ir pats priimtinausias konfliktų sureguliuavimo būdas<sup>59</sup>. Jos teigimu, tradiciškai senovėje sutaikinimo ar taikos atkūrimo procedūras atlikdavo vyriausieji ir autoritetingiausieji asmenys arba tokių asmenų šeimos, genčių, miestų ar kitų nedidelių bendruomenių tarybos. Taigi neteisminiai ginčų sprendimo būdai atsirado ir buvo sėkmingai taikomi dar tais laikais, kai rašytinių dokumentų nebuvo, todėl rašytiniai istorijos šaltiniai jų ir neužfiksavo, o tarpininkai, taikintojai ir arbitrai egzistavo net ir tada, kai jie taip dar nebuvo vadinami<sup>60</sup>.

Kaip teigia F. Petrauskas, alternatyvaus ginčų sprendimo pirmtakė yra Lex Mercatoria<sup>61</sup>, o tikroji prekybos teisė susiformavo tik viduramžiais, maždaug XI amžiuje prasidėjus intensyvesniems tarptautiniams ryšiams tarp Vakarų Europos pirklių.<sup>62</sup>

Mediacija, kaip ji suprantama šiuolaikiniame pasaulyje, pirmiausiai pradėta taikyti JAV.<sup>63</sup> Už Jungtinių Amerikos Valstijų ribų „šiuolaikinė“ amerikiečių mediacijos raida pirmiausia buvo plečiama kitose bendrosios teisės šalyse – Jungtinėje Karalystėje ir Sandraugos šalyse – Kanadoje, Australijoje ir Naujojoje Zelandijoje<sup>64</sup>. Didžiojoje Britanijoje mediacijos praktika trunka daugiau nei kelis dešimtmečius, iš dalies dėl privačių organizacijų, kurios lyderiavo kuriant profesionalią mediacijos infrastruktūrą Jungtinėje Karalystėje, pastangų<sup>65</sup>. Šių organizacijų įtakingiausia yra 1990 m. įkurtas Efektyvaus ginčų sprendimo centras (angl. *Centre for Effective Dispute Resolution*) (CEDR).<sup>66</sup> 2012 m. duomenimis Anglijoje ir Velse kasmet medijuojama apie 8000 komercinių ir civilinių bylų.<sup>67</sup> Kanadoje „mediacija tapo pagrindiniu konfliktų sprendimo

---

<sup>59</sup>Kaminskienė, *supra note*, 6:6.

<sup>60</sup>Kaminskienė, *supra note*, 6: 39.

<sup>61</sup>Lexmercatoria. Žiūrėta 2019 m. gruodžio 10 d. [http://en.wikipedia.org/wiki/Lex\\_Mercatoria](http://en.wikipedia.org/wiki/Lex_Mercatoria).

<sup>62</sup>Felikas Petrauskas, „Alternatyvaus ginčų nagrinėjimo raida, teisinės padėtis ir reglamentavimas“. *Jurisprudencija* 18, 2 (2011): 633

<sup>63</sup>1976 m. JAV vyriausiojo teisėjo W. Burger iniciatyva iškelta esamos teismų sistemos problema, o būtent – teismo proceso vilkinimas, jo didelė kaina ir formalumas. Savo pranešime W. Burger pasiūlė ir kovos su šiomis problemomis būdus: alternatyvaus ginčų sprendimo plėtrą ir bylinėjimosi nukreipimą į kitas, alternatyvias teismo procesui kryptis – alternatyvaus ginčų sprendimo procedūras. Žr. Felikas Petrauskas, „Alternatyvaus ginčų nagrinėjimo raida, teisinės padėtis ir reglamentavimas“, *Jurisprudencija* 18, 2 (2011): 635.

<sup>64</sup>Laikoma, kad šiuolaikinis mediacijos judėjimas JAV didėjo nuo 1970-ųjų, o vėliau praėjusio amžiaus devintajame dešimtmetyje jis buvo perkeltas į Angliją ir Australiją bei į Europos civilines šalis ir Pietų Afriką. Penny Brooker, *Mediation Law: Journey through Institutionalism to Juridification* (London: Routledge, 2013), 13.

<sup>65</sup>Andrew Hildebrand, „The United Kingdom“. Iš *EU Mediation: Law and Practice*, Giuseppe De Palo ir Mary B Trevor (Oxford: Oxford University Press 2012), 374.

<sup>66</sup>Centre for Effective Dispute Resolution. About. Žiūrėta 2019 m. gruodžio 10 d., [www.cedr.com](http://www.cedr.com)

<sup>67</sup>Hildebrand, *op.cit.*, 390

elementu“.<sup>68</sup> Mediacija taip pat yra gerai įsitvirtinusi ir integruota į Naujosios Zelandijos teisinę sistemą.<sup>69</sup>

Europos Sąjungoje galima išvelgti tendenciją, kad mediacijos reglamentavimo atveju linkstama prie platesnio ir intensyvesnio reglamentavimo. Mediacijos direktyva (2008)<sup>70</sup> suteikė stiprų reguliavimo impulsą, todėl daugelis valstybių narių sureguliuojo ne tik tarpvalstybinę mediaciją, bet ir išplėtė savo įstatymus, kad jie apimtų ir nacionalines mediacijos priemones. (Prancūzijoje, Vokietijoje, Graikijoje, Italijoje ir Ispanijoje, kurios nuo 2008 m. birželio mėn., kai įsigaliojo Mediacijos direktyva, įvykdytos mediacijos įstatymų reformos). Tikėtina, kad intensyvesnio mediacijos reguliavimo plėtotė yra pirmaujančios mediacijos jurisdikcijos – JAV – pavyzdys, kurioje taip pat konstatuotas reglamentavimo didėjimas.<sup>71</sup> F. Steffek toliau nurodo, kad net Europos Sąjungoje mediacija skirtingose valstybėse narėse plinta skirtingai, nes teisinė ir kultūrinė aplinka, kurioje vystosi mediacija, gali labai skirtis tarp atskirų jurisdikcijų. Puikus pavyzdys yra vidutinė bylinėjimosi pirmosios instancijos teismuose trukmė. Ten kur ši trukmė ilgesnė, kyla didesnė motyvacija, nes ginčo šalys, kurioms reikalingas greitas sprendimas, gali būti linkusios išbandyti neteisminio ginčo sprendimo procedūras (mediaciją).<sup>72</sup> Darytina išvada, kad teismų apkrovimas ir sąlyginis negebėjimas operatyviai spręsti ginčus yra mediacijai palankus faktorius ir priežastis ją rinktis.

Darbo temos požiūriu pažymėtina, kad svarbus veiksnys yra institucinė (ypatingai teismų) integracija arba ginčo nukreipimas mediacijai. Kitas aspektas yra suinteresuotosios grupės ir jų informavimas. F. Steffek pabrėžia, kad tai ne tik konflikto šalys, bet ir visi tie, kurie profesionaliai ar instituciškai dirba ginčų sprendimo tarnybose, būtent advokatai, teisėjai ar tiesiog teisininkai. Pabrėžtinai būtinas išsamesnis daugelio konfliktų sprendimo mechanizmų pranašumų ir trūkumų supratimas ir išmanymas, kaip pavienius konfliktus nukreipti mechanizmui, kuris geriausiai tinka.<sup>73</sup> Galiausiai kai kurios šalys turi didelę paskatų mediacijai įstatymų leidybos patirtį, įveikiant informacijos trūkumą ir keičiant nusistovėjusią konfliktų sprendimo elgseną. Vienas iš pavyzdžių yra teisininkų pareiga aptarti su klientais nesusijusio su teismu ginčų sprendimo

<sup>68</sup> Clifford M. Hendler, Alicia K. Kuin, „Canada, Ontario“. Iš *The Variegated Landscape of Mediation: A Comparative Study of Mediation Regulation and Practices in Europe and the World*, Manon Schonewille ir Fred Schonewille (The Hague Eleven International Publishing, 2013), 568.

<sup>69</sup> Thomas J. Stipanowich, „The International Evolution of mediation: A Call for Dialogue and Deliberation“. *Victoria University of Wellington Law Review* 46 (2015): 1197.

<sup>70</sup> Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/52/EB 2008 m. gegužės 21 d. dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų, žiūrėta 2019 m. gruodžio 10 d. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:136:0003:0008:LT:PDF>

<sup>71</sup> Felix Steffek, *Mediation in the European Union: An Introduction*. (2012), 13, žiūrėta 2019 m. gruodžio 10 d., <https://e-justice.europa.eu>

<sup>72</sup> Ibid, 14.

<sup>73</sup> Ibid, 17.



galimybę. Kitas pavyzdys yra subsidijuoti pirmąją (-as) mediacijos sesijos valandą (-as), siekiant padėti šalims apsvarstyti, ar brangus teismo procesas iš tikrųjų atitinka jų interesus.<sup>74</sup> Tokiu būdu konstatuotinas taip vadinamų interesų grupių – teisminių institucijų, ginčo šalių, mediatorių ir įstatymų leidėjų, nustatančių prielaidas mediacijai taikyti – vaidmuo.

Kaip teigia M. Alberstein, kalbėdamas apie mediacijos ir kultūros santykį, nuoroda į „Vakarų mąstymą“ yra būtina, jeigu pastangos atskleisti intelektines modernios mediacijos šaknis, nukreipiamos darant prielaidą, kad tai tik preliminarus įvadas į mūsų laikų multikultūrinius konfliktus, įskaitant sąveiką su kitomis kultūromis, tokiomis kaip islamas, Rytų mintis, etninių mažumų bendruomenės ar kitos, tapatybės pagrindu veikiančiomis, grupėmis. Vakarų kultūroje konfliktų sprendimo įvairovė ir nevienalytiškumas, padeda dekonstruoti bet kokią nelanksčių civilizacijų susidūrimo idėją ir sugrąžina prie bendros sąveikos niuansų, kurie visada atspindi įvairialypius kultūrinius išteklius.<sup>75</sup> Manytina, kad kultūrinis arba mentalinis aspektas taip pat yra vienas iš lemiančių mediacijos (ne)naudojimo pasirinkimo veiksnių ginčams spręsti konkrečioje (vienalytėje ar multikultūrinėje) visuomenėje.

Kalbėdamas apie JAV, Th. J. Stipanowich šiuo aspektu pažymi, kad neabejotina, jog Jungtinių Valstijų šiuolaikinės mediacijos modelis ir variantai, įdiegti tokiose šalyse kaip Jungtinė Karalystė ar Australija, padarė didelę įtaką visame pasaulyje. Tačiau, kaip religijos ar kito konceptualaus eksporto atvejais, visada yra vertimo klausimas (savotiškas „pasiklydimas vertime“) kultūrose, kurios kartais turi daug senesnes mediacijos tradicijas, kaip kad pavyzdžiui yra Azija. Mediatoriams Azijoje yra iššūkis suprasti Vakarų mediacijos metodą, pagrįstą individų viršenybe ir savarankiškumu bei individualių interesų puoselėjimu, palyginant su jų tradicine orientacija į socialinę hierarchiją, visuomenės harmoniją ir paklusnumą autoritetui. Iššūkis gali būti ne tik išsiaiškinimas, kokius metodus ir technikas turėtų naudoti mediatoriai, bet ir suvokimas, kad mediatorius gali būti nepriklausomas apmokamas specialistas, o ne teisėjas ar kitas valdžios atstovas.<sup>76</sup>

Šioje vietoje taip pat konstatuosime, kad Rytų kultūrose taip pat ryški taikaus ginčo sprendimo būdo pirmenybė prieš teisinį. Th. J. Stipanowich kaip šio reiškinių pavyzdį pateikia Kiniją, kur mediacija arba „taikinimas“ turi turtingą ir garbingą istoriją, siekiančią daugiau nei du tūkstantmečius. Ginčų teikimas spręsti „išmintingam patarėjui“ – kaimo seniūnui ar valdžios

---

<sup>74</sup>Steffek, *supra note*, 71: 17.

<sup>75</sup>Michal Albertstein, „Forms of Mediation and Law: Cultures of Dispute Resolution“. *Ohio State Journal on Dispute Resolution* 22, 2. (2007): 324, žiūrėta 2019 m. gruodžio 10 d., [https://kb.osu.edu/bitstream/handle/1811/77124/1/OSJDR\\_V22N2\\_0321.pdf](https://kb.osu.edu/bitstream/handle/1811/77124/1/OSJDR_V22N2_0321.pdf)

<sup>76</sup>Stipanowich, *supra note*, 69: 1197.

veikėjui – siekiant skatinti ar atkurti harmoniją, atitiko Konfucijaus principus<sup>77</sup>, o mediacijos praktika šiandien išlieka svarbiu mechanizmu, formuojančiu socialinę tvarką Kinijos Liaudies Respublikoje, kur tradiciniai mediatoriai vis dar kartais vadinami „senaisiais dėdėmis“ (angl. „Old Uncle“). Tačiau mediacijos praktika skirtinga nei plačiai paplitęs modernios mediacijos būdas, taikomas JAV, nes mediaciją paprastai vykdo asmenys, veikiantys iš valdžios pozicijų, lyginant su ginčo šalimis.<sup>78</sup> Tokiu būdu galime teigti, kad mediacijos sąvoka skirtingose šalyse kaip ir kultūrose turi gana skirtingą turinį, ypatingai kalbant apie Rytų – Vakarų takoskyrą.

Toliau tęsiant rytietiško požiūrio į mediaciją analizę, A. Yasui teigia, jei Japonijoje ginčo šalims nepavyksta išspręsti nesutarimų derybomis, jų galimybės toliau spręsti ginčą susideda iš teismo bylinėjimosi, arbitražo ar mediacijos. Japonijos ADR sistema vystoma nuo 1922 m., kai teismai įvedė „žemės ir pastatų nuomos mediacijos sistemą“, kad būtų galima spręsti didėjančių ginčų, susijusių su žemės ir pastatų nuoma, skaičių dėl tuo metu didėjančios gyventojų koncentracijos miesto teritorijose. Iki 1940 m. Japonijoje buvo įdiegtos kitos mediacijos sistemos, tokios kaip ūkininko nuomininko (valstiečio) mediacija, mediacija darbo ginčų srityje, komercinė mediacija, mediacija šeimos ir aplinkos apsaugos kompensacijų srityse. Išskyrus jūrinius ginčus, kuriuos nagrinėjo privati institucija, dauguma to meto ADR sistemų buvo kontroliuojamos teismo. Šiuolaikiniai sprendimai taip pat remiasi senąja specialių sistemų steigimo tradicija, kai Japonija 2011 m. įsteigė Branduolinės žalos kompensavimo ginčų sprendimo centrą, kad būtų nagrinėjamas nepaprastai didelis skaičius pretenzijų, kilusių dėl avarijos atominėje Fukušimos elektrinėje. Šis centras, kuriame nepilna darbo diena dirba mediatoriai ir tyrimo darbuotojai, yra *ad hoc* institucija ir sprendžia tik dėl šios avarijos kylančius žalos atlyginimo atvejus.<sup>79</sup> A. Yasui apibendrina, kad Japonijoje ADR procedūros buvo naudojamos, siekiant papildyti teismo procesus, o žmonės mažiau kreipė dėmesio į savo iniciatyvumą, naudojantis ADR procedūromis. Galiausiai pastebėtina, kad mediacijos (jap. *Chotei*) procedūra būna teisminė ir neteisminė,

---

<sup>77</sup> Konfucianizmas (trad.kin.: 儒學; supapr.: 儒学; pinyin: Rúxué; pažodžiui „intelektualų mokykla“) yra Kinijoje atsiradusi ir po Rytų Aziją paplitusi etinė ir filosofinė sistema, neretai priskiriama prie religijų. Svarbiausiu autoritetu dažniausiai laikomas VI-V a. pr. m. e. gyvenęs filosofas Konfucijus, kurio vardu doktriną pavadino vakariečiai. Konfucianizmas kalba apie visuomenę, valstybės valdymą, šeimą, moralę. Visos šios idėjos Rytų Azijoje darė ir tebedaro didelę įtaką. Kiti svarbūs konfucianistai: Mengzi (Mencijus), Xunzi (Siundzi). Konfucionizme žmogus turi vadovautis: teisingumu, individo ir valdžios morale, elgesio tvirtumu, minties gelme, nustatytais santykiais tarp žmonių, žmogus turi nuolat siekti tobulumo, dvasios nepriklausomybės, mąstymo ir veiklos vienybės, emocinės harmonijos ir psichologinės pusiausvyros (mąstant – blogiausias būdas, mėgdžiojant – lengviausias būdas, tyrinėjant – karščiausias būdas). Pasaulio religijos. Konfucianizmas. Žiūrėta 2020 m. sausio 15 d. <https://religijosistorija.weebly.com/konfucianizmas.html>

<sup>78</sup> Stipanowich, *supra note*, 69: 1214.

<sup>79</sup> Yasui, *supra note*, 50.



pastaroji dar skirstoma į administracinę ir privačią.<sup>80</sup> Šiuo požiūriu, galime konstatuoti, kad klasifikacijos aspektu didelių skirtumų su Vakarietiškomis sistemomis nėra.

Neatmestina bei paminėtina ir tarptautinių organizacijų įtaka mediacijos plėtrai pasaulyje, nes tarptautinių ginčų sprendimui šis AGS būdas taip pat plačiai naudojamas ir palaikomas organizuotų struktūrų.<sup>81</sup> 2002 m. Jungtinių Tautų Tarptautinės prekybos teisės komisija (UNCITRAL) priėmė Tarptautinio komercinio taikinimo pavyzdinį įstatymą. Tai dokumentas, skirtas palengvinti darnios teisinės sistemos kūrimą „procesams, kuriuose asmuo ar asmenų grupė padeda šalims jų bandyme pasiekti draugišką ginčo sprendimą“<sup>82</sup>. Tokie procesai gali būti vadinami „taikinimu, tarpininkavimu, neutraliu vertinimu, mini-teismu arba panašiais terminais.“<sup>83</sup> 2018 m. šis pavyzdinis įstatymas buvo papildytas<sup>84</sup> pridedant naują skyrių dėl tarptautinių atsiskaitymų susitarimų ir jų vykdymo.

Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija (ESBO), didžiausia pasaulyje regioninė saugumo organizacija, vaidina svarbų vaidmenį mediacijoje. 1975 m. įsteigta kaip daugiašalis dialogo ir derybų tarp Rytų ir Vakarų forumas, ESBO ir joje dalyvaujančios valstybės yra įsipareigojusios taikiai išspręsti konfliktus.<sup>85</sup> Siekdama kuo labiau padidinti ESBO įsitraukimą į mediacijos tęstinumą, nuoseklumą ir veiksmingumą bei sustiprinti mediatorių vaidmenį, šiuo metu organizacija stiprina savo mediacijos paramos pajėgumus, be kita ko, įsteigdama mediacijos paramos grupę Konfliktų prevencijos centre (angl. *Conflict Prevention Centre*)<sup>86</sup>.

Tačiau moksle taip pat konstatuojama, kad mediacijos teisinių ir institucinių struktūrų sukūrimas nereiškia, kad tai neišvengiamai skatina plačiai taikyti mediaciją. Faktas yra tai, kad kai kuriose šalyse šiuolaikinės mediacijos taikymas buvo aktyvus, o kitose šalyse ji nesugebėjo įsitvirtinti. Daugelyje šalių visame pasaulyje mediacijos „pasiūlos“ skatinimas ir augimas dar turi

---

<sup>80</sup> Yasui, *supra note*, 50.

<sup>81</sup> „Nuo JT įkūrimo mediacija buvo viena iš pagrindinių jos funkcijų, grindžiama Chartijos taikaus ginčų sprendimo akcentavimu“. David Lanz ir kt. *Understanding Mediation Support Structures*. (Bern: Swiss Peace Foundation. 2017), 7. Žiūrėta 2020 m. sausio 15 d. <https://www.swisspeace.ch/assets/publications/downloads/Reports/589fa0b148/swisspeace-MSS-study.pdf>

<sup>82</sup> United Nations Commission on International Trade Law UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation with Guide to Enactment and Use. United Nations, 2002. Žiūrėta 2020 m. sausio 15 d. [https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-conc/03-90953\\_Ebook.pdf](https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-conc/03-90953_Ebook.pdf)

<sup>83</sup> Ibid.

<sup>84</sup> United Nations Commission on International Trade Law UNCITRAL. Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation, 2018 (amending the UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation, 2002). Žiūrėta 2020 m. sausio 15 d. [http://www.uncitral.org/pdf/english/commission/sessions/51st-session/Annex\\_II.pdf](http://www.uncitral.org/pdf/english/commission/sessions/51st-session/Annex_II.pdf)

<sup>85</sup> OSCE. History. Žiūrėta 2020 m. sausio 15 d. <http://www.osce.org/who/87>

<sup>86</sup> Įkurtas 1990 m. siekiant padėti sumažinti konfliktų riziką, Centras dabar teikia politinius patarimus, paramą ir analizę generaliniam sekretoriui, pirmininkaujančiai valstybei, dalyvaujančioms valstybėms ir operacijoms vietoje. Jis veikia kaip ESBO išankstinio perspėjimo institucija, palengvina derybas, mediaciją ir kitas konfliktų prevencijos ir sprendimo pastangas bei remia regioninio bendradarbiavimo iniciatyvas. The OSCE Conflict Prevention Centre, <http://www.osce.org/who/87>

pasiiekti pastebimos paklausos.<sup>87</sup> Manytina, kad Lietuva kaip tik ir yra viena iš tokių šalių, nors pastangos pastaruoju metu mediacijos plėtrai jau yra gana ženklios.

2014 m. ES atliktas tyrimas, pavadintas „direktyvos „perkrovimas“. Tyrimą atliko grupė, vadovaujama Italijos mediatoriaus G. De Palo, propaguojančio mediaciją ES. Tyrime daroma išvada, kad, nepaisant teisės aktų priėmimo ir „ADR judėjimo“, skatinančio „naujų mediacijos centrų, leidinių, konferencijų ir mokymų“ kūrimą, 2008 m. ES direktyva dėl mediacijos „nepasiekė savo tikslo <...> skatinti taikų ginčų sprendimą skatindama naudoti mediaciją ir užtikrindama subalansuotą mediacijos ir teismo proceso santykį“.<sup>88</sup> Italijoje įpareigojama ginčo šalis preliminariai susitarti dalyvaujant mediatoriui (be jokių išlaidų) prieš bylinėjimąsi, ir kasmet atliekama daugiau kaip 200 000 mediacijų. Tačiau beveik pusė (46 proc.) Europos Sąjungos šalių, tame tarpe ir Lietuva, pranešė apie mažiau nei 500 mediacijos atvejų, ir tik trys (Jungtinė Karalystė, Vokietija ir Nyderlandai) pateikė skaičių didesnę nei 10 000<sup>89</sup>. Tačiau net Vokietijoje, kuri skaičiuoja daugiau kaip 10 000 atvejų kasmet, „mediacija gyvuoja šešėlyje <...> ir dar nėra tapusi reikšminga teisinio kraštovaizdžio dalimi“.<sup>90</sup> Taigi, nors mediacija vis labiau populiarėja, ES mastu taip pat ji dar nesugebėjo pasiekti tokio statuso kaip Jungtinėse Valstijose.

Kalbant apie Lietuvą, galime konstatuoti, kad Lietuvoje šiuo metu vyksta mediacijos proceso tolesnio reglamentavimo ir paties proceso diegimo stadija. Mūsų šalyje sąlyginai neseniai prasidėjo mediacijos kaip alternatyvaus ginčo sprendimo būdo teisėkūra ir praktika. Vienas pirmųjų teisės aktų, įtvirtinusių mediacijos panaudojimo galimybę buvo 1996 m. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatyme skirtas IX skyrius, kuris buvo panaikintas 2008 metais. Kitas svarbus žingsnis mediacijos taikymo srityje buvo žengtas 2005 m., kai Lietuvoje buvo pradėtas įgyvendinti teisminės mediacijos projektas. Projekto esmė tokia, kad nagrinėjant civilinę bylą teisme, jei yra galimybė ginčą išspręsti taikiai, proceso šalims siūloma pasinaudoti teismine mediacija. Tik 2008 m. liepos 15 d. Seime buvo priimtas Lietuvos Respublikos Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas<sup>91</sup>, kuris esmingai pakeitė mediacijos perspektyvas ir praktinį taikymą Lietuvoje ir nustatė pagrindines civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo

---

<sup>87</sup>Stipanowich, *supra note*, 69: 1198.

<sup>88</sup>European Parliament Directorate-General for Internal Policies "Rebooting" the Mediation Directive: Assessing the Limited Impact of Its Implementation and Proposing Measures to Increase the Number of Mediations in the EU. Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs, 2014, 6. Žiūrėta 2020 m. sausio 15 d., [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014/493042/IPOL-JURI\\_ET\(2014\)493042\\_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014/493042/IPOL-JURI_ET(2014)493042_EN.pdf)

<sup>89</sup>Ibid.

<sup>90</sup>Renate Dendorfer-Ditges ir Ulla Gläber, „Germany“. Iš *The Variegated Landscape of Mediation: A Comparative Study of Mediation Regulation and Practices in Europe and the World*. Manon Schonewille and Fred Schonewille (The Hague Eleven International Publishing, 2013), 167.

<sup>91</sup>„Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo 2008 m. liepos 15 d. įstatymas Nr. X-1702“. TAR, žiūrėta 2019 m. gruodžio 15 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.27B041C4CCDE>

sąlygas ir jo taikymo teisinės pasekmes. Įstatymo 10 straipsnyje pabrėžiamas siekis skatinti taikinamojo tarpininkavimo vystymąsi. Tokia įstatymo nuostata reikštų, kad mediacija, kaip AGS, turi didelį plėtros potencialą, sprendžiant įvairaus pobūdžio ginčus, kas yra pabrėžiama bei užtikrinama įstatymu. Kaip teigia J. Lakis, šis „įstatymas pritaiko nacionaliniam teisingumui kiek anksčiau priimtą Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą „Dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų“<sup>92</sup>. Pačioje direktyvoje pažymėta, kad „mediacija gali būti ekonomiškai efektyvus ir greitas neteisminis ginčų sprendimo būdas civilinėse ir komercinėse bylose, naudojant šalių poreikiams pritaikytus procesus. Mediacijos būdu pasiektų susitarimų paprastai labiau laikomasi savanoriškai ir jie labiau padeda išsaugoti draugiškus bei tvarius šalių santykius. Šie privalumai ypač išryškėja situacijose, kurioms būdingi tarptautiniai elementai“<sup>93</sup>. Manytina, kad šie aspektai taip pat susiję ir su ginčo tinkamumo mediacijai kriterijais ta prasme, kad pati mediacijos proceso esmė ir prasmė yra ginčo (iš)sprendimas. O jos privalumai, palyginus su kitais ginčų sprendimo būdais, nulemia ir ginčo tinkamumo kriterijus tam tikrose srityse. Kaip teigiama direktyvoje – pvz. ginčiuose, kuriems būdingas tarptautinis elementas.

Šiandieną Lietuvoje galioja Mediacijos įstatymas<sup>94</sup>, kuris nustato pagrindinius šio AGS reikalavimus ir reguliuoja pagrindines civilinių ginčų mediacijos sąlygas, institucijų funkcijas mediacijos srityje, reikalavimus asmenims, siekiantiems teikti mediacijos paslaugas, mediacijos vykdymo tvarką, teisminės mediacijos ypatumus, mediatorių drausminę atsakomybę. Įstatymas taikomas neteisminei ir teisminei civilinių ginčų mediacijai, išskyrus dėl tokių teisių ir pareigų iškilusius ginčus, dėl kurių sudarytos taikos sutartys pagal įstatymus laikomos negaliojančiomis. Įstatymo nuostatos, reglamentuojančios mediaciją, taikomos ir neteisminei mediacijai, ir teisminei mediacijai, jei šiame įstatyme nenustatyta kitaip. Šio įstatymo nuostatos, reglamentuojančios mediatorių veiklą, taikomos ir mediatoriams, kurie yra teisėjai, jei šiame įstatyme nenustatyta kitaip. Šis įstatymas taikomas nacionaliniams ir tarptautiniams civiliniams ginčams spręsti mediacijos būdu (1 straipsnis).

Kalbant apie modernios mediacijos pritaikomumą, N. Kaminskienė teigia, kad dauguma AGS būdų yra grindžiama neprivalomu šalims objektyviu ginčo vertinimu, kuris yra pavedamas trečiajam nepriklausomam asmeniui arba asmenims<sup>95</sup>. Mediacija yra vienas iš tokių teisminiam

---

<sup>92</sup>Juozas Lakis, „Taikinamojo tarpininkavimo Lietuvos viešajame gyvenime būtinybė“. *Viešoji politika ir administravimas* 34 (2010): 61–70.

<sup>93</sup>„Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/52/EB, *supra note*, 70.

<sup>94</sup>„Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymas, *supra note*, 11.

<sup>95</sup>Kaminskienė, *supra note*, 13: 75.

bylinėjimuisi alternatyvių AGS būdų.<sup>96</sup> Mediacija bendriausiu atveju gali būti apibrėžta<sup>97</sup>, kaip konflikto sprendimo procesas, kurio metu neutrali trečioji šalis (mediatorius (-iai)) skatina ir padeda konfliktuojančioms šalims pasiekti bendrą susitarimą.<sup>98</sup> Dėl šiuolaikinės mediacijos pritaikomumo arba jos privalumų jau senai nebediskutuoja nei teisės mokslininkai, nei teisės praktikai bet kokios teisės tradicijos šalyse.<sup>99</sup>

Konstatuotina, kad mediacija yra procedūra, kai trečioji šalis padeda ginčo šalims siekti savanoriško susitarimo, o proceso bei sprendimų kontrolės požiūriu – mediacija vertintina kaip procedūra, leidžianti trečiajai šaliai užtikrinti aukštą proceso valdymą, tačiau žemą sprendimo kontrolę. Kaip teigiama moksle, „taikinamasis tarpininkavimas – socialinės paslaugos atmaina“<sup>100</sup>. Taip pat nurodoma, kad mediacija yra meno forma, apimanti intuiciją, subtilumą ir viziją ar amatas su perkeliamais įrankiais, apibrėžtomis užduotimis ir valdymo iššūkiais.<sup>101</sup> Pažymima<sup>102</sup>, kad pastaruoju metu kognityvinės psichologijos sąvokos (vengimas rizikuoti, įtvirtinimas, priskyrimo klaida ir reaktyvusis nuvertinimas) taip pat tapo derybų ir konfliktų valdymo mokslo leksikos dalimi. Globalaus masto sąveika, pažinimo tyrimai ir eksperimentai bei „didžiųjų duomenų“ (angl. *big data*) tyrimai atskleidė dar vieną aspektą, suvokiant mūsų mąstymo įtaką teisės taikymui ir konfliktų sprendimui bei analizuojant daugybę informacijos, tuo suteikdami naujas galimybes gauti naujų įžvalgų apie grupės elgesį. Elgesio ekonomikos,

---

<sup>96</sup>Kitos galimos AGS formos yra derybos, arbitražas, sutaukinimas, patarimoji nuomonė(angl. *advisory opinion*), nepriklausomas vertinimas (angl. *neutral evaluation*), mini-procesas (angl. *mini trial*), faktų nustatymas (angl. *fact finding*), privatus teismas (angl. *private court*) ir kt. Jų pagalba taip pat gali būti sprendžiami įvairaus pobūdžio ginčai. Žr. Tadas Milašius, „Mediacija kaip alternatyvus ginčų sprendimo būdas“, *Teisė* 63 (2007): 51.

<sup>97</sup>Mediacijos apibrėžimų moksliniai skirtumai šiame darbe nėra analizuojami dėl darbo apimties ribų. Tačiau pastebėsime, kad Th. J. Stipanowich teigia, jog dėl mediacijos lankstumo (angl. *flexibility*) (arba kitais žodžiais tinkamumo) moksle pateikiami panašūs apibrėžimai. Thomas J. Stipanowich Arbitration: The „New Litigation“ *University of Illinois Law Review* 1 (2010). Pvz.: „Mediacija yra neformalus ir konfidencialus būdas išspręsti ginčus pasitelkiant neutralų tarpininką, kuris yra apmokytas padėti aptarti ginčo šalių skirtumus. mediatorius nenusprendžia, kas teisus ar neteisus, arba nepriima sprendimo. Vietoj to, mediatorius padeda šalims pačioms išspręsti problemas.“ US Equal Employment Opportunity Commission. Mediation. Žiūrėta 2020 m. vasario 10 d. [www.eeoc.gov](http://www.eeoc.gov); „Mediacija yra procesas, kurio metu nešališka trečioji šalis (mediatorius) palengvina bendravimą ir derybas bei skatina ginčo šalis savanoriškai priimti sprendimą. Mediatorius padeda šalims suprasti viena kitą. Medijuojami subjektai nenusprendžia, kuris teisus ar kuris neteisus. Ar šalys pasirenka mediaciją, ar teismas įpareigoja jas išbandyti mediaciją, sprendimą dėl susitarimo visada priima šalys. Mediatorius neturi jokių įgaliojimų. primesti šalims susitarimo.“ American Bar Association: Section of Dispute Resolution. Žiūrėta 2020 m. vasario 10 d. [https://www.americanbar.org/groups/dispute\\_resolution/](https://www.americanbar.org/groups/dispute_resolution/); Lietuvos teisės mokslas pateikia tokį mediacijos apibrėžimą – „tai alternatyvi teismui, savanoriška konfidencialaus ginčų sprendimo procedūra, kurioje vienas ar keli tretieji nepriklausomi nešališki asmenys - mediatorius arba mediatoriai - padeda besiginčijantiems pasiekti priimtina ginčo sprendimą.“ Natalija Kaminskienė ir kt. *Mediacija: vadovėlis* (Vilnius : Mykolo Romerio universitetas, 2013), 7.

<sup>98</sup>Jolanta Sondaitė, „Mediacijos stilių lyginamoji analizė“. *Socialinis darbas* 3, 2 (2004): 114.

<sup>99</sup>Kaminskienė, *supra note*, 16: 123.

<sup>100</sup>Lakis, *supra note*, 92: 69.

<sup>101</sup>Amy L. Smith ir David R. Smock, *Managing a Mediation Process* (Washington: United States Institute of Peace, D.C. 2008), 5. Žiūrėta 2020 m. vasario 12 d. [https://www.usip.org/sites/default/files/managing\\_mediation\\_process.pdf](https://www.usip.org/sites/default/files/managing_mediation_process.pdf)

<sup>102</sup>Stipanowich, *supra note*, 69: 1228.

neurobiologijos ir kitų mokslų dėka mes išsiaiškiname, kad žmonės veikia neracionaliai, įtakojami psichinių procesų, kurie iškreipia mūsų suvokimą ir nuveda žmones nenusėjamais keliais.<sup>103</sup>

Tuo būdu ši AGS forma peržengia teisės ribas ir suteikia papildomų galimybių, kurių gryoji teisė negali pasiūlyti, spręsdama ginčus sau įprastais (teisminiais) būdais ir priemonėmis. M. Alberstein teigimu, teoriniame akademiname lygmenyje mediacija gali būti suvokiama kaip esanti tarp socialinių ir humanitarinių mokslų, tarp teisės ir psichologijos. Taigi, besivystantys mediacijos modeliai<sup>104</sup> atspindi kompleksinę mediacijos vietą profesiniame ir teoriniame lygmenyje. Dvi teorinės paradigmos apibrėžia besivystančių mediacijos modelių ribas. Vienas iš jų yra racionali-mokslinė paradigma, kurioje vadovujamasi žaidimų teorija ir socialiniais mokslais. Kita yra interpretacinė paradigma, įkvėpta humanitarinių mokslų ir grindžiama istorijų pasakojimais ir naratyvais. Abi yra aprašomosios ir vaizduoja konflikto situaciją kaip atvirą įvairiems įsikišimo stiliams. Modeliai migruoja nuo pirmosios paradigmos prie antrosios, kol jie vystosi, ir todėl platesnis teorinis požiūris yra susijęs su mediacijos diskurso humanizavimu, suvokiant jį kaip besivadovaujantį naratyvais ir prieštarigomis kultūromis.<sup>105</sup> M. Alberstein yra pateikiami trys mediacijos praktiniai modeliai: pragmatiškas modelis (angl. *pragmatic model*), pagrįstas klasikiniu liberalizmu, transformacinis modelis (angl. *transformative model*), grindžiamas ryšio vizija ir daugiausia dėmesio skiriant procesui, įgalinimui ir pripažinimui, o ne problemų sprendimui. Bei pasakojimo modelis (angl. *narrative model*), pagrįstas postmodernia interpretacine pasaulėžiūra.<sup>106</sup>

Vienu ar kitu atveju, taikant atskirus modelius, konstatuotina, kad ginčo tinkamumo kriterijų požiūriu, modelio pasirinkimas neturi jiems lemiančios įtakos. Taip pat pastebėtina, kad esminis momentas ginče yra jo sprendimo sėkmė, kuri taip pat yra nemenkas mokslinis klausimas, nes kriterijai, apibrėžiantys sėkmę, gali būti skirtingi. Klausimas, kas yra mediacijos sėkmė, yra labai svarbus ADR programų pasirinkimui, vertinimui ir mediatorių parengimui bei kvalifikacijos gerinimui. N. Kaminskienė papildomai nurodo, jog „būtina atkreipti dėmesį į tai, kad raktas į mediacijos sėkmę yra tinkamas šio proceso esmės ir pagrindinių principų suvokimas“<sup>107</sup>.

Tokiu būdu galėtume santykinai susieti ginčo tinkamumo mediacijai kriterijus su sėkmės kriterijais, kurie savo ruožtu gali būti įtakojami pasirinkto mediacijos modelio ar net ir atitinkamo ADR būdo pasirinkimo. Šiuo aspektu moksle kalbant apie sėkmę, nurodoma, kad kiekvienas

---

<sup>103</sup> Stipanowich, *supra note*, 69: 1228.

<sup>104</sup> Apie ginčų atrankos mediacijai modelius kalbėsime žemiau šio darbo 3 skyriuje.

<sup>105</sup> Albertstein, *supra note*, 75: 326-327.

<sup>106</sup> Ibid.

<sup>107</sup> Natalija Kaminskienė ir kt., „Lietuvos advokatų požiūrio į taikų ginčų sprendimą ir mediaciją tyrimas“ *Socialinių mokslų studijos* 8, 1 (2016): 49.

paminėtas modelis turi savo sėkmės sampratą, todėl vertinant mediacijos pasirinkimą ir pritaikomumą ginčui spręsti, reikėtų atsižvelgti į įvairias šių modelių siūlomas priemones. Pragmatiškas modelis yra labiausiai utilitarizuotas ir į efektyvumą orientuotas modelis. Jis gali būti laikomas klasikiniu ADR programų vertinimo kriterijumi. Kadangi pagrindinė pragmatinė paskata yra rasti alternatyvą teismui, kuris dažnai yra perkrautas ir vėluojantis su sprendimu, labai svarbus yra praktinis klausimas, ar šalys pasiekė susitarimą ir kokios jo savybės. Transformacinis modelis jau nuo pradžių buvo įkvėptas pastangų peržengti pasitenkinimo siekį ir ieškoti kokybiškesnių ADR programų sėkmės vertinimo kriterijų. Remiantis šia prielaida, pagrindinis šio modelio akcentas yra transformuojamoji proceso vertė, o ne realus jo rezultatas, t. y. skaičiuojami ir maži žingsniai. Tokiu būdu, net riboti įgalinimo ar pripažinimo ženklai procese reiškia mediacijos sėkmę. Pasakojimo modelis apima socialiai sukonstruotą savitą tikrovės suvokimą, todėl pasitenkinimas materialinėmis sąlygomis ar faktinis susitarimas nėra pagrindinis jo tikslas. Kadangi mediacijos procesas vyksta tam tikrame diskurse, jo sėkmė gali būti įvertinta remiantis kalbiniais pokyčiais, atspindinčiais perėjimą nuo dominuojančios prie alternatyvios istorijos. Ieškoma pokalbio pokyčių, vykstančių prasminiame lauke, tokiu būdu perkeliant juos į veikimo lauką, pažanga dokumentuojama ir tai sudaro mediacijos proceso dalį, įskaitant mediatorių rašomus laiškus šalims, norint pažymėti jų pažangą.<sup>108</sup>

Dar vienas aspektas, kuris gali nulemti ginčo tinkamumo mediacijai kriterijus, yra galima mediacijos proceso nesėkmė, kaip ginčo sprendimo rezultatas. Tarp mediacijos nesėkmės priežasčių moksle minimos penkiolika bendrų priežasčių: a) medijuoti ginčą pasirinktas netinkamas mediatorius; b) besiginčijantys asmenys neturi įsipareigojimo išspręsti ginčo; c) mediaciją skiria teismas; d) mediatoriai, advokatai ar ginčo šalys nesugeba tinkamai pasirengti mediacijai; e) mediacijos pareiškimai, pozicijos ir interesai nėra iki galo išvystyti, išbaigti ir atskleisti mediatoriui prieš mediaciją; f) mediatorius, advokatai ir ginčo šalys nenumato galimų veiksmų, galinčių nuvesti į aklavietę, ir neaptaria taisyklių ar metodų, kaip išvengti aklavietės prieš jai atsirandant; g) po mediacijos numatytos taikinimo procedūros; h) mediacija yra per ankstyva, nes yra neišspręstų klausimų dėl duomenų peržiūros, tyrimo ar laukiančių pasiūlymų teisme; i) ankstesnį pasiūlymą pateikė atstovas ir jis viršijo susitarimo įgaliojimą, suteiktą advokatui mediacijoje; j) ieškovas padidina reikalavimus mediacijoje; k) tais atvejais, kai yra keli atsakovai, ginčo šalys nesugeba aptarti įmokų klausimų prieš mediaciją; l) tais atvejais, kai dalyvauja draudimo bendrovės ar kiti mokėtojai trečiosios šalys, ieškovas iki mediacijos nesvarsto

---

<sup>108</sup> Albertstein, *supra note*, 75: 335-336.

ir nenagrinėja subrogacijos<sup>109</sup> klausimų; m) mediacijoje dalyvaujančios šalys neturi pakankamų susitarimo įgaliojimų; n) asmuo ar asmenys, turintys susitarimo įgaliojimus, nedalyvauja mediacijoje; ir (o) mediacijoje nepavyksta tinkamai dokumentuoti susitarimo.<sup>110</sup>

Šių priežasčių sąrašas taip pat sietinas su ginčo tinkamumo kriterijais, nes yra susijęs tiek su paties ginčo esme, tiek su ginčo šalių ypatumais, tiek ir su procedūros mediacijoje sankloda.

Konstatuotina, kad mediacija, kaip ginčo sprendimo būdas, gana plačiai paplitęs pasaulyje, o Lietuvoje jos diegimui taip pat skiriama nemažai dėmesio. Jos pasirinkimas ginčams spręsti yra įtakojamas ir kitų ginčo sprendimo būdų egzistavimo (arbitražas, teismo procesas ir pan.), kaip ir įtakojamas pačios mediacijos teikiamų galimybių. Tačiau pagrindinė prielaida jos plėtrai yra mediacijos pritaikomumas arba lankstumas, kuris universaliai reiškiasi įvairiose kultūrose ir teisinėse sistemose įvairaus pobūdžio ginčams spręsti. Tačiau mediacijos praktika nevienodai paplitusi įvairiose šalyse, taip pat ir tarp atskirų ginčų sričių. Tokiu būdu darytina išvada, kad mediacijos kaip alternatyvaus ginčų sprendimo būdo pasirinkimą nulemia tam tikros specifinės priežastys, kurios nagrinėjamos kitame šio darbo skyrelyje.

## **1.2. Mediacijos pasirinkimo priežastys**

### **1.2.1. Ginčų sprendimo bendrosios nuostatos, pasirenkant ginčo sprendimo būdą.**

Šiandien mediacija naudojama beveik visose srityse, nors istoriškai mediacija dažnai visu pirma buvo naudojama šeimos ir darbo ginčų srityse. Tačiau dabar jau yra suprantama, kad jos tvarus, lankstus, ekonomiškai ir laiko atžvilgiu efektyvus pobūdis tinka daugeliui ginčų, pvz.: ginčams dėl nedidelių sumų, vartotojų ginčams, komerciniams ginčams, prekybos ginčams, ginčams dėl statybų, skyrybų, ginčams darbo vietose, patentų ir prekių ženklų ginčiuose, bankroto atvejais, ginčams viešojoje erdvėje, mokestiniams ginčams, nusikaltėlio ir aukos ginčiuose bei ginčiuose dėl elektroninės komercijos. Mediacija gali vykti dvišaliuose santykiuose, pvz. tarp dviejų akcininkų arba tarp daugelio šalių, pvz. ginče dėl oro uosto plėtros.<sup>111</sup>

Kalbant apie konkrečias sritis, J. Brown ir A. Marriott pateikia jų sąrašą, kuriose mediacija gali būti taikoma: a) komerciniai ir civiliniai ginčai; b) pramoniniai ir darbo ginčai; c) šeimos ginčus, įskaitant klausimus, susijusius su atskyrimu ir skyrybomis; d) bendruomenės ir

---

<sup>109</sup>CK 6.1015 straipsnis. Draudėjo teisių į žalos atlyginimą perėjimas draudikui (subrogacija).

<sup>110</sup>Marcil, Jack G. ir Thornton Nicholas .D. „Avoiding Pitfalls: Common Reasons for Mediation Failure and Solutions for Success“. *North Dakota Law Review* 84, 3, (2008): 863. <http://www.americanjournalofmediation.com/docs/Avoiding%20Pitfalls%20-%20Common%20Reasons%20for%20Mediation%20Failure%20and%20Solutions%20for%20Success.pdf>

<sup>111</sup>Steffek, *supra note*, 71: 4.



kaimynystės klausimai; e) viešoji politika ir socialinis konfliktas; f) tarptautiniai klausimai.<sup>112</sup> A. Fiadjo teigia, kad mediacija atskirose šalyse galima ir daugelyje kitų sričių, pavyzdžiui, akademinėse bendruomenėse, bažnyčioje, ligoninėse ir sveikatos priežiūros sistemoje, vartotojų ginčuose, taip pat ginčuose dėl lyties, rasės ir etninių problemų ar vertinant reikalavimus dėl žalos atlyginimo traumų atvejais, sprendžiant problemas susijusias su skolos klausimais ar kalinimo sąlygomis ir daugelį kitų skirtingų tikslų, net gaujų karo mediacija ir pacientų skundai dėl gydytojų. Ji gali būti naudojama teismų sistemoje ar taikant teisę policijoje, bendruomenės centruose, švietimo įstaigose. Šie sąrašai rodo mediacijos, kaip ginčų sprendimo priemonės, pritaikomumą.<sup>113</sup> Tokiu būdu, galimų spręsti klausimų ratas apima gana įvairias (galima sakyti, beveik visas) žmogaus veiklos sritis.

Lietuvos atveju F. Petrauskas taip pat nurodo, kad „apžvelgus alternatyvaus ginčų sprendimo padėtį Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje, darytina išvada, kad vis daugiau alternatyvaus ginčų sprendimo procedūrų įdiegiama į šalies teisinę sistemą (Vartotojų teisių apsaugos įstatymą, Mokėjimų įstatymą, Vartojimo kredito įstatymą ir t. t.), taip pat tobulinamas esamas ir sukuriamas naujas reikalingas šios srities teisinis reglamentavimas, gerinantis teisingumo prieinamumą ir jo efektyvumą. Todėl vis daugiau Lietuvos visuomenės narių, prieš kreipdamiesi į teismą ir pradėdami ilgą, varginantį bei nemažai pinigų kainuojantį bylinėjimosi procesą, bando iškilusius ginčus išspręsti būtent alternatyvaus ginčų sprendimo procedūromis, kurios pasižymi savo konkretumu, paprastumu, greitumu, efektyvumu ir ekonomiškumu“<sup>114</sup>.

Prieš kalbant apie pasirinkimo priežastis, galime pirmiausiai skirti dėmesio ir pačiam pasirinkimo procesui. Žemiau pateikiama schema pateikia vieną iš tokių procesų – holistinio<sup>115</sup> požiūrio į konfliktų prevenciją ir sprendimą ir jo sudėtinės dalis, kurios sudaro mediacijos, kaip konflikto sprendimo būdo pasirinkimo priežasčių, pagrindą. Iš esmės pasirinkimo procesą sudaro jo pagrindai (angl. *fundamentals*), apribojimai (angl. *constraints*), strategijos (angl. *strategies*) ir dėmesys (angl. *focus*). Jie atvaizduoti geometrinėmis figūromis ir labai akivaizdžiai parodo proceso kompleksiskumą bei nuoseklumą ir atskirų dalių tarpusavio ryšius. Procesą sudaro keturi žingsniai, leidžiantys pasiekti šalių interesų prioritetą (kaip proceso tikslą ir tokiu būdu - sėkmę) visose proceso dalyse ir žingsniuose.

---

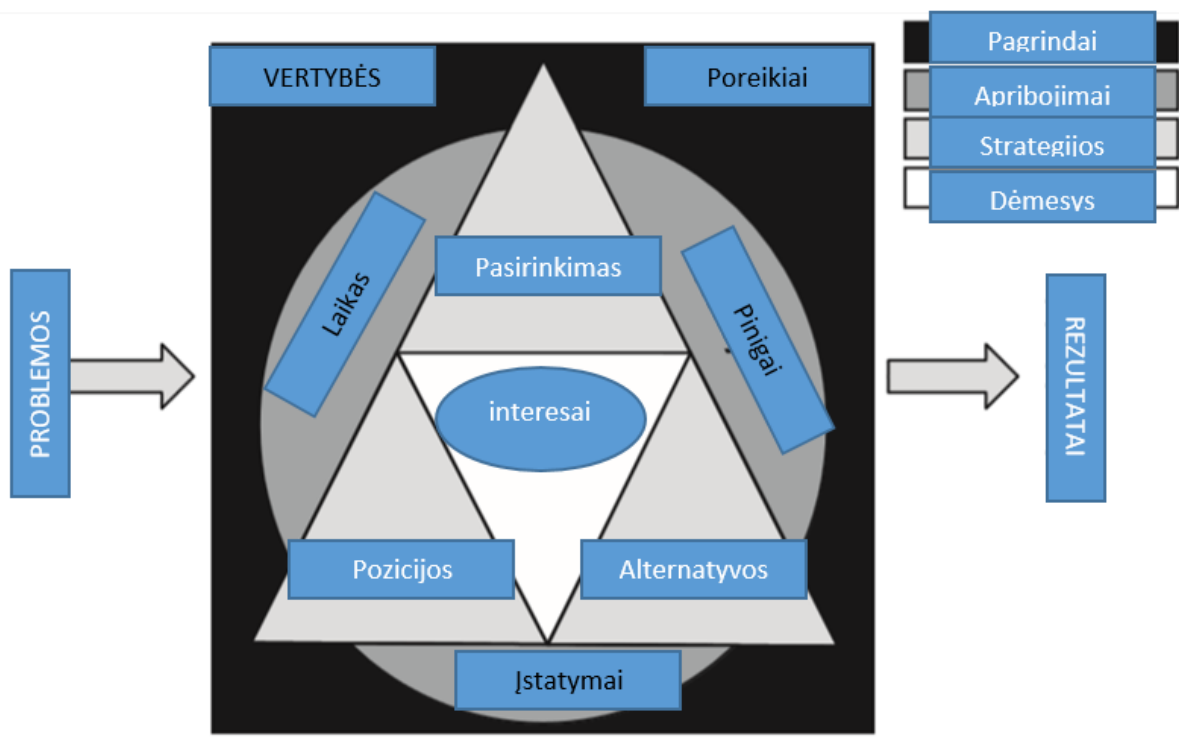
<sup>112</sup>Henry J Brown ir Arthur J Marriott, *ADR Principles and Practices* (Sweet & Maxwell, 1999), 125.

<sup>113</sup>Albert Fiadjo, *Alternative Dispute Resolution: A Developing World Perspective* (London: Cavendish Publishing Limited, 2004), 58. <https://uculawlib.files.wordpress.com/2016/09/alternative-dispute-resolution.pdf>

<sup>114</sup>Petrauskas, *supra note*, 62: 655.

<sup>115</sup>Sociologijos mokslo kategorija. Holizmas (iš graikų kalbos žodžio holos, reiškiančio visas, pilnas) yra idėja, kad visos sistemos savybės (biologinės, cheminės, socialinės, mentalinės, lingvistinės ir kt.) negali būti apibrėžtos ir paaiškintos vien kaip jos sudėtinių dalių suma. Priešingai, sistema apibrėžia kaip veikia jos sudėtinės dalys. Žiūrėta 2020 m. vasario 10 d. <https://lt.wikipedia.org/wiki/Holizmas>





**1 paveikslas. Holistinis požiūris į konfliktų prevenciją ir sprendimą. Parengta autorės pagal: Ingen-Housz, A (ed.). ADR in Business. Practice and Issues across Countries and Cultures. Volume II. 2011 Kluwer Law International BV, The Netherlands. P. 349**

Pirmasis proceso žingsnis (atvaizduotas kaip kvadratas) pateikia bazinę platformą, ant kurios statomas visas procesas. Tai reiškia, kad reikia padėti šalims (arba klientui, jeigu dalyvauja advokatas) suprasti pagrindinius jo poreikius ir vertybes, kuriomis jis nori remtis savo strategijose ir pasirinkimuose. Antras žingsnis (atvaizduotas apskritimu) reikalauja identifikuoti ir įvertinti ginčo šalies apribojimus, kurie paprastai apima tuos pačius tris ribojančius parametrus: (1) turimas laikas, 2) turimi pinigai ar ištekliai ir (3) taikomi įstatymai. Trečiasis žingsnis (atvaizduotas sudėtinio trikampio pavidalu) apima galimų strategijų įvertinimą per keturias prizmes: (i) pozicijos, (ii) alternatyvos, (iii) pasirinkimo galimybės ir (iv) interesai. Pirmuoju ir antruoju žingsniu iš esmės tiriamos teisinio pobūdžio galimybės, tik trečioji leidžia galvoti apie kitus procesinius variantus nei teisminiai ar arbitražiniai, taip pat apie galimus sprendimus, kuriuos galėtų sukurti pačios šalys. Galiausiai ketvirtajame žingsnyje (pačiame svarbiausiame, kuris viso proceso metu turėtų išlikti pagrindiniu tikslu), svarbiausiai yra nustatyti šalių interesus. Šalių interesų supratimas leis įvertinti, ar šalies pozicijos, alternatyvos ir galimybės yra geresnės nei derybų rezultatas. Didžiausią dėmesį skiriant šalių interesams, turėtų būti įmanoma suprojektuoti procesą, kuris leistų pasiekti greitesnį, pigesnį ir (arba) geresnį rezultatą, į procesą galbūt įtraukiant vertinamuosius ir neįvertinamuosius komponentus ir iškeliant siekiamus tikslus, kurie

gali net viršyti šalies ir kitos pusės geriausią derybų susitarimo alternatyvą (BATNA, angl. *Best Alternative to a Negotiated Agreement*).

„Mediatoriaus vadovo“ autoriai teigia, kad ginčo tinkamumą mediacijai rekomenduotina vertinti trimis etapais. Pirmame etape vertinami ginčo objekto ypatumai. Atsakoma į klausimą, ar konkretus ginčas pagal jam būdingus požymius turi potencialą būti išspręstas mediacijos būdu. Jeigu pirmame etape yra gaunamas teigiamas atsakymas, atliekamas antrasis ginčo tinkamumo mediacijai vertinimo etapas – pagal ginčo šalių ypatumus. Atsakoma į klausimą, ar ginčo šalių ir jų santykių ypatumai nedaro mediacijos negalima, apsunkinta, ar nesudaro kliūčių pirmajame vertinimo etape nustatytam ginčo potencialui būti išspręstam mediacijoje. Jeigu antrajame etape yra gaunamas teigiamas atsakymas, atliekamas trečiasis ginčo tinkamumo mediacijai įvertinimo etapas – konkretaus mediatoriaus tinkamumo medijuoti ginčą vertinimas.<sup>116</sup>

Tuo tarpu F. Stefek pastebi, kad kiekvienas konfliktas yra unikalus ir pateikia dviejų lygmenų pasirinkimo procesą. Jis nurodo, kad rinkdamiesi tinkamą sprendimo techniką šalys gali svarstyti tokių procedūrų, kaip teismo procesas, arbitražas, ombudsmeno procedūra, tarpininkavimas ar derybos, ypatybes arba tinkamumą ginčui spręsti, tarp kurių paminėtinos: šalies autonomiškumas, procedūros lankstumas, konfidencialumas, sprendimo vykdytinumas, poveikis santykiams su konflikto šalimi, konflikto sprendimo tvarumas, materialinė sprendimo kokybė, procedūros trukmė, tiesioginės ir netiesioginės procedūros išlaidos. Autorius pažymi, kad tai gali būti pirmoji konflikto sprendimo būdo analizės dalis.<sup>117</sup> Antroji konfliktų sprendimo būdo vertinimo ir pasirinkimo dalis galėtų būti individualaus konflikto tinkamumo įvertinimas egzistuojančių ginčų sprendimo mechanizmų atžvilgiu. Įvertinant materialinį konflikto tinkamumą mediacijai, rekomenduojama atsižvelgti į šiuos aspektus:

- konflikto pobūdis;
- galimybė pasiekti bendrą sutarimą;
- pagrįsta ir norima sėkmė/rezultatas;
- jau naudoti konflikto sprendimo būdai;
- tikėtinos skirtingų konflikto sprendimo procedūrų išlaidos;
- tikėtina įvairių procedūrų, skirtų konfliktui išspręsti, trukmė, įskaitant jau naudotas procedūros nesėkmės vertinimą;
- vykstančių santykių su konflikto šalimi (šalimis) svarba;
- konflikto sprendimo kontrolės svarba;

---

<sup>116</sup>Natalija Kaminskienė ir kt. *Mediatoriaus vadovas*. (Vilnius: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, 2019), 40.

<sup>117</sup>Steffek, *supra note*, 71: 4.

- kokios komunikacijos problemos prisidėjo prie konflikto;
- noras išspręsti kitas problemas, susijusias su konfliktu.<sup>118</sup>

Tokie bendrieji konflikto sprendimo būdo pasirinkimo aspektai leidžia konflikto šalims gana laisvai varijuoti ir pasirinkti tinkamiausią būdą. Tačiau kalbant apie mediaciją, kaip pasirenkamą ginčų sprendimo priemonę, sprendimą rinktis mediaciją turėtų lemti ir specifinės priežastys, kurios kyla iš mediacijos specifinių bruožų (savybių, ypatybių ar principų - šiuo atveju visos sąvokos traktuotinos kaip sinonimai).

Taigi, galima sakyti, kad moksle egzistuoja gan didelė įvairovė nuomonių, susijusių su pasirinkimo proceso struktūra ir organizacija. Moksle pagrindžiami ir analizuojami pasirinkimo procesai, paremti dviejų, trijų ar net keturių lygmenų etapais, siekiant tinkamai pasirinkti sprendimo būdą, tokių procesų sąrašas nėra baigtinis. Tačiau pats procesas yra tik forma, kuri turi būti užpildyta turiniu, kurį nulemia įvairūs kriterijai: mediacijos tinkamumo ir mediacijos pasirenkamumo.

### 1.2.2. Mediacijos tinkamumo kriterijai ir jų analizė

J. A. Wall, Jr., J. B. Stark ir R. L. Standifer akcentuoja, kad mediacija įvyktų, turi susijungti du procesai. Pirma, sąveikaujančios / besiginčijančios šalys privalo *paprašyti* trečiosios šalies arba *leisti* jai medijuoti; antra, trečioji šalis turi sutikti medijuoti. Taip pat nurodoma, kad du faktoriai – teisės normos ir laukiama nauda – įtakoja šias abipuses priklausomybes.<sup>119</sup>

Kalbant apie mokslinę literatūrą šiuo aspektu, visų pirma pasiremsime A. Ingen-Housz, kuris suskirsto ADR pasirinkimo priežastis į dvi dideles grupes: 1. priežastys, susijusios su ADR pobūdžiu ir 2. priežastys, susijusios su sutarties prigimtimi. Pirmuoju atveju tokios priežastys yra siejamos su: privalomu ar pusiau privalomu ADR pobūdžiu; teismo proceso ar arbitražo atmetimu; kolektyviniais ieškiniais; vykstančiu teisiniu bylinėjimusi ar arbitražu; ginčo prigimtimi; konfidencialumu; ginčo nebuvimu ar noru išvengti kylančio ginčo; ekspertų dalyvavimu ir ADR papildomumu; ADR nepasirinkimo priežastimis. Antruoju atveju tai yra priežastys, susijusios su šalimis; sutarties sudarymu ar ketinimu sudaryti; sutarties dalyku; sutarties vykdymu ar nevykdymu; sutarčiai taikytina teise; aplinkybėmis, susijusiomis su

<sup>118</sup>Steffek, *supra note*, 71: 4.

<sup>119</sup>James A Wall, John. B. Stark ir Rhett L Standifer, „Mediation: A Current Review and Theory Development“, *The Journal of Conflict Resolution*, 45, 3 (2001): 372 <http://www.jstor.org/stable/3176150> P. 372

sutartimi; tam tikrų sutarčių ar projekto finansavimo susitarimo dydžiu.<sup>120</sup> Tokiu būdu, pirmoji grupė yra tiesiogiai susijusi su mediacijos tinkamumo kriterijais.

Lentelėje Nr.1 pateikiamas Pasaulio banko atliktos studijos atskirų ADR būdų pasirinkimo priežasčių – neutralumo, ginčo pobūdžio ir šalių santykių išsaugojimo požiūriu – palyginimas.

ADR procesai	Neutralumas	Ginčo pobūdis	Šalių santykių išsaugojimas
<b>Trečios šalies sprendimu pagrįsti</b> (angl. Adjudication-based) - Arbitražas - Trečios šalies sprendimas - Eksperto sprendimas	Priimti galutinį ir privalomą sprendimą	Vyrauja teisiniai ir techniniai klausimai	Nesvarbu
<b>Rekomendacijomis pagrįsti</b> (angl. Recommendation-based) - Taikinimas - Išankstinis neutralus vertinimas	Teikti neprivalomas rekomendacijas	Vyrauja faktiniai klausimai	Svarbu
<b>Palengvinimu pagrįsti</b> (angl. Facilitation-based) - Mediacija - Suinteresuotųjų šalių dialogas	Palengvinamas dialogas, nepateikiama rekomendacijų ir nėra privalomų sprendimų	Vyrauja faktiniai klausimai	Svarbu
<b>Hibridiniai procesai</b> - Ginčų sprendimo tarybos - Ombudsmeno procesai - Mediacija-arbitražas / trečios šalies sprendimas	Skiriasi	Derinys	Skiriasi

Lentelė Nr.1. Pagrindinės priežastys renkant AGS procesą. Parengta autorės pagal: Investment Climate Advisory Services of the World Bank Group. *Alternative Dispute Resolution Guideline*. 2011. P. 9. Prieiga per internetą: <[http://siteresources.worldbank.org/INTECA/Resources/15322\\_ADRG\\_Web.pdf](http://siteresources.worldbank.org/INTECA/Resources/15322_ADRG_Web.pdf)>

Lentelė rodytų, kad mediacija tinkama spręsti ginčus, kada šalys nori lengvesnio dialogo, nori spręsti ginčą pačios, nenori privalomo sprendimo, siekia išsaugoti santykius ir vykstančiame mediacijos dialoge svarsto faktinius esminius klausimus.

Galime taip pat pastebėti, kad mediacijos pasirenkamumo kriterijus iš esmės nulemia pačios mediacijos savybės, leidžiančios tikėtis ginčo sprendimo tarp šalių sėkmės. T. Milašius pateikia įžvalgą, kuria išskiria mediacijos lankstumą, kaip mediacijos esminę savybę ir nurodo du mediacijos lankstumo aspektus, teigdamas, kad „greta procedūrinio lankstumo mediacija siūlo ir tikslų lankstumą, kuris iš dalies prisideda prie dabartinio šio ginčų sprendimo būdo populiarumo“<sup>121</sup>. Greta mediacijos lankstumo, moksle pabrėžiamas ir jos proceso efektyvumas ir

<sup>120</sup> Arnold Ingen-Housz, *ADR in Business. Practice and Issues across Countries and Cultures. Volume II* (The Netherlands: Kluwer Law International BV, 2011), 24-45.

<sup>121</sup> Milašius, *supra note*, 19: 48.

operatyvumas. Šios trys mediacijos proceso ypatybės, kurios gali pavirsti jos pasirinkimo priežastimis ginčams spręsti, nagrinėtinos kartu, nes išryškina atskirus, bet labai susijusius mediacijos proceso aspektus. Galime teigti, kad mediacijos lankstumas (proceso lankstumas ir tikslų lankstumas ar įvairovė), suponuoja mediacijos proceso efektyvumą, o kartu – ir jos operatyvumą. Tuo būdu mediacijos procesas įgauna bendrą tinkamumo ginčams spręsti savybę, lemiančią jos patrauklumą kitų ginčo sprendimo būdų atžvilgiu.

T. Milašiaus teigimu procedūrinis lankstumas suprantamas kaip situacija, kurioje „mediacija gali būti vykdoma įvairiomis aplinkybėmis, į kurias atsižvelgiant gali būti formuojamas ir pats procesas. <...> mediacija gali padėti šalims išvengti procesinių suvaržymų, tačiau tuo pat metu išlaikyti galimybę kontroliuoti patį sprendimų priėmimą“<sup>122</sup>. Kalbant apie tikslų lankstumą autorius nurodo, kad „mediacija visų yra pripažįstama kaip būdas, kuriuo galima pasiekti įvairių socialinių tikslų“<sup>123</sup>. Nors taip pat konstatuojama, kad „skirtingi autoriai nesutaria, kurie gi tikslai yra svarbesni.“<sup>124</sup>. I. Saudargaitė taip pat pritaria, kad „vienas iš pagrindinių mediacijos bruožų yra lankstumas, kuris pasireiškia ne tik formų, bet ir pačios procedūros turinio įvairove“<sup>125</sup>. N. Kaminskienė taip pat nurodo, kad mediacijai būdingas lankstumas ir dinamiškumas nulemia mediacijos praktikos formų įvairovę.<sup>126</sup> R. Simaitis teigia panašiai: „mediacija pasižymi lankstumu, visapusiškumu, orientavimusi į problemų sprendimą arba santykių transformavimą ir aktyviu šalių dalyvavimu“<sup>127</sup>, tuo būdu mediacijos proceso lankstumas leidžia aktyviai aptarti su dalyviais siūlomą „proceso planą“ ir pritaikyti dizainą pagal konkrečius išdėstytus interesus.<sup>128</sup> Taigi, Lietuvos moksle gana vieningai pabrėžiama ši mediacijos proceso savybė, kuri suponuotų, kad tai yra viena iš priežasčių pasirinkti mediaciją ginčui spręsti, palyginus, pavyzdžiui, su teisiniu procesu, kuris, kaip taisyklė, yra suprantamas kaip gana nelankstus ir biurokratiškas.

Sutiktina su įžvalga, kad lankstumas ir orientacija į pragmatišką rezultatą būtent ir padeda rasti unikalius, veiksmingus konfliktinių situacijų sprendinius, drauge nusako mediacijos esmę ir metodo požiūriu atiboja ją nuo teismo ir kvaziteismo ginčų sprendimo.<sup>129</sup> Šalia lankstumo dar akcentuojamas ir kūrybiškumas. A. F. Acland teigimu mediacija yra kūrybiškas procesas, kur sudaromos sąlygos šalims būti kūrybiškoms. Mediatoriaus užduotis – sudaryti galimybes ir

---

<sup>122</sup>Ibid.

<sup>123</sup>Ibid.

<sup>124</sup>Ibid.

<sup>125</sup>Kaminskienė, *supra note*, 28: 221.

<sup>126</sup>Kaminskienė, *supra note*, 14: 125.

<sup>127</sup>Michailovič, *supra note*, 27: 72.

<sup>128</sup>Lars Kirchhoff, *Linking Mediation and Transitional Justice*. Žiūrėta 2020 m. sausio 15 d. [https://www.ikm.europa-uni.de/de/publikationen/Linking\\_Mediation\\_Transitional\\_Justice.pdf](https://www.ikm.europa-uni.de/de/publikationen/Linking_Mediation_Transitional_Justice.pdf)

<sup>129</sup>Michailovič, *supra note*, 27: 95.

garantuoti saugią terpę šalims būti kūrybiškoms.<sup>130</sup> Tačiau R. Simaitis nurodo, kad kūrybiškumas ir lankstumas mediacijoje nėra tikslas. Mediacijos metu šalių ir mediatoriaus inovatyvumas ir lankstumas turi vesti į konkretų rezultatą (arba sėkmę) – patenkinti šalių interesus ir poreikius, pasiekti mediacijos uždavinius ir tikslus. Prasminga kūrybiškumą ir lankstumą minėti kartu su efektyvumu, kai kalbama apie tai, kad šios idėjos formuoja vieną svarbiausių mediacijos vertybių, t. y. vieną mediacijos principų.<sup>131</sup>

Taigi, mediacijos tikėtino rezultato lankstumas ir įvairumas taip pat yra pritaikomumo ginčams spręsti savybės sudedamoji dalis. Kaip teigiama teisės moksle, išskirtinė mediacijos nauda (be kitų galimų pranašumų, t. y. greičio ir mažų išlaidų) yra tai, kad gali būti daugiau kūrybiškų ir lankstesnių rezultatų nei bet kokia kita priemonė, kurią teismai gali pasiūlyti.<sup>132</sup>

Kalbant apie efektyvumą, užsienio teisės mokslas teigia, kad mediacijos dalyviai kartu sudaro *ad hoc* organizaciją, o jos efektyvumą galima įvertinti pagal organizacijos efektyvumo kriterijus<sup>133</sup>. Ar organizacija yra veiksminga, priklauso nuo jos perspektyvos. Konstatuojama, kad perspektyva apima tikslus, procesą, sistemą, interesus.<sup>134</sup> Tokiu būdu, mediacijoje mokslas atranda ir organizacijų vadybos elementų, šiuo aspektu papildomai akcentuojant mediacijos proceso visuotinio pritaikomumo prigimtį. K. Boserup kartu nurodo dvi skirtingas efektyvumo sritis. Viena iš sričių, susijusi su efektyvumu, yra būtent tai, kad būtų pasiektas didžiausias susitarimų potencialas, panaudojant mažiausius turimus išteklius (tikslų perspektyva, sistemos perspektyva). Kita sritis susijusi su tuo, kad pasiekiami teigiami susitarimai ar supratimai arba optimizuojama dialogo kokybė, subjektyviai vertinama kaip geriausia alternatyva konfliktuojančioms šalims (tikslų perspektyva, proceso perspektyva ir interesų perspektyva).<sup>135</sup>

Galiausiai, kalbant apie efektyvumą, dešimt didžiausių ginčų sprendimo kliūčių, kurias mokslas mato mediacijoje yra:

1. Nepakankamas planavimas ir pasiruošimas;
2. Klaidingi pirmieji išpūdžiai ir įžvalgos;
3. Sielvartas;
4. Sisteminis nepasitikėjimas;

---

<sup>130</sup> Andrew Floyer Acland, *Resolving Disputes without Going to Court: A Consumer Guide to Alternative Dispute Resolution* (London: Century Ltd, 1995), 152.

<sup>131</sup> Michailovič I. ir kt. op.cit., 95.

<sup>132</sup> Bondy, *supra note*, 30: 20.

<sup>133</sup> Apie organizacijų efektyvumo teoriją plačiau žr. Jean-Francois Henri, *Performance measurement and organizational effectiveness: bringing the gap* (2003) [http://www.fsa.ulaval.ca/HTML/fileadmin/pdf/Ecole\\_comptabilite/Publications/2003-04-3.pdf](http://www.fsa.ulaval.ca/HTML/fileadmin/pdf/Ecole_comptabilite/Publications/2003-04-3.pdf)

<sup>134</sup> Hans Boserup, *Mediation Six Ways in Seven Days – Special Part of The Mediation Process*. (Denmark, 2007), žiūrėta 2020 m. sausio 15 d. <http://mediator.dk/log/fotos/six-ways-in-seven-days-1-33.pdf>

<sup>135</sup> *Ibid.*

5. Nesugebėjimas bendrauti ir klausyti;
6. Nepakankamas dėmesys pagrindiniams interesams;
7. Partizaninė mąstysena, išankstinis didelis pasitikėjimas savimi ir klaidingos pradinės nuostatos;
8. Reaktyvus nuvertinimas;
9. Nuostolių/rizikos analizės nesupratimas;
10. Nesugebėjimas suteikti oponentams pagarbos ir orumo.<sup>136</sup>

Manytina, kad dauguma nurodomų priežasčių yra susijusios su vadybiniais – organizaciniais aspektais.

Dar vienas aspektas, kurį reiktų aptarti, kalbant apie mediacijos, kaip ginčų sprendimo priemonės pasirinkimo priežastis, yra savanoriškumas, kaip mediacijos savybė (principas) arba kaip viena esminių mediacijos idėjų.<sup>137</sup> Tai reiškia, kad šiuo atveju kalbame apie šalių valią įsitraukti į mediaciją ir joje dalyvauti. Šalių valia turi būti susiformavusi laisvai, sąžiningai, be apgaulės ir prievartos. Mediacijos tinkamumo požiūriu tai reiškia, kad „savanoriškumas yra pagrindinė sąlyga atsakingam dalyvavimui mediacijoje“<sup>138</sup>. Sudėtinės savanoriškumo principo dalys yra tai, kad „šalys ir mediatorius savanoriškai nusprendžia vykdyti mediaciją. <...> kiekviena šalis turi teisę nutraukti mediacijos procesą. <...> turi būti sudarytas galutinis susitarimas be jokios prievartos.“<sup>139</sup>

Savanoriškumo principas įtvirtinamas ir tarptautiniu mastu, tuo parodant šios mediacijos savybės svarbą. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2008/52/EB<sup>140</sup> numatyta, kad mediacija turėtų būti savanoriškas procesas – šalys pačios vadovautų procesui ir galėtų jį organizuoti kaip nori bei nutraukti bet kuriuo metu. ET rekomendacijos Nr. R(99)19 „Dėl mediacijos baudžiamosiose bylose“ priedo 1 punkte nustatyta, kad „Mediacija baudžiamosiose bylose gali būti vykdoma, tik jeigu šalys laisvai sutinka. Šalys turi turėti galimybę atsiimti tokį sutikimą bet kuriuo metu vykstant mediacijai“<sup>141</sup>. Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. spalio

<sup>136</sup>Joe Epstein ir Susan Epstein. *The Top Ten Barriers To Dispute Resolution*. 2018. Žiūrėta sausio 22 d. <https://mediate.com/pfriendly.cfm?id=2041>

<sup>137</sup>Michailovič, *supra note*, 27: 78.

<sup>138</sup>Hans-Dieter Will ir Seven Ramdohr, *Mediacijos vadovas socialiniams pedagogams* (Vilnius: VšĮ „Pagalbos paaugliams iniciatyva“. 2015), 83.

<sup>139</sup>Ibid.

<sup>140</sup>Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/52/EB, *supra note*, 70.

<sup>141</sup>„Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1999 m. rugsėjo 15 d. rekomendacija Nr. R(99)19 „Dėl mediacijos baudžiamosiose bylose“. Žiūrėta 2019 m. gruodžio 10 d. [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/prisons/PCCP%20documents%202013/Rec\(99\)19\\_E.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/prisons/PCCP%20documents%202013/Rec(99)19_E.pdf)



25 d. direktyvos 2012/29/EU 12 straipsnio 1 dalies (d) punkte<sup>142</sup> vienareikšmiškai nurodyta, kad bet koks susitarimas mediacijoje turi būti pasiektas savanoriškai. Tai reiškia, kad šalys turi suprasti ir sąmoningai pačios norėdamos tvirtina susitarimus be nesąžiningos įtakos, joms turi būti sudarytos sąlygos susitarimus įvertinti visapusiškai iš anksto prieš tvirtinant. Darytina išvada, kad tarptautiniai teisiniai šaltiniai gana griežtai pasisako, kad tiek civilinė ar komercinė, tiek kaltininko ir aukos mediacija, turi vykti savanoriškai.

N. Kaminskienė teigia, kad „naudodamos AGS šalys yra daug laisvesnės nei teisiniame procese. Ginčo šalys pačios priima sprendimą, ar dalyvauti AGS procedūroje. Tačiau lygiai taip pat lengvai, kaip ir pasirinkdamos ginčo sprendimą AGS būdais, jos gali „išsiskirstyti“ panorėjusios, kad ginčas būtų perduotas teismui arba manydamos, kad ginčo sprendimo galimybės jau išseiktos. Pasirinkusios atitinkamą AGS būdą ginčo šalys gali bendru susitarimu rinktis: asmenį (asmenis), kuris (kurie) spręs ginčą arba talkins sprendžiant ginčą; bylos nagrinėjimo laiką, vietą, kalbą; AGS būdo taisyklės/procedūras ir pan. Šalims suteikta laisvė savarankiškai disponuoti anksčiau nurodytomis procesinėmis sąlygomis padaro ginčo sprendimo procesą veiksmingą ir lankstų“<sup>143</sup>.

Taip pat dar reikėtų aptarti savanoriškumą privalomos mediacijos atveju, nes iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad savanoriškumas ir privalomumas yra nesuderinamos sąvokos ir naikina viena kitą.

Kalbant apie šalies reguliavimą, galime teigti, kad išanalizavus Mediacijos įstatymo nuostatas, nekyla abejonių, kad Lietuvos įstatymų leidėjas yra įtvirtinęs savanoriškos mediacijos modelį civiliniuose ginčiuose. Taip pat pastebėtina, kad įstatymu nuo 2020 m. sausio 1 d. privaloma mediacija nustatoma šeimos ginčiuose. Kita vertus, net ir įtvirtinus privalomą mediaciją atskiroms ginčų rūšims, savanoriškumo principas nėra pažeidžiamas ir kaip teigiama teisės moksle „visais atvejais pagrindinė privalomos mediacijos taikymo sąlyga yra ginčo šalių teisė neišsprendus ginčo mediacija, kreiptis į teismą“<sup>144</sup>. N. Kaminskienė šiuo atveju teigia, jog „privalomos mediacijos oponentai teigia, kad privaloma mediacija praranda savo tikrąją esmę, nes ginčo šalys yra priverstinai „įstumiamos“ į ginčo sprendimo procesą, todėl jos į tokį teismo arba įstatymo reikalavimą žiūrės kaip į *pro forma* procedūrą, kurią būtina atlikti, kad būtų galima spręsti ginčą įprasta tvarka (teisme). Privaloma mediacija didina ginčo sprendimo išlaidas, trukmę

---

<sup>142</sup> „Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. spalio 25 d. direktyva 2012/29/ES, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai ir kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2001/220/TVR“. Žiūrėta 2019 m. gruodžio 10 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=EN>

<sup>143</sup> Kaminskienė, *supra note*, 14: 85.

<sup>144</sup> Kaminskienė, *supra note*, 17: 700.



bei formalumą. Kai kurios šalys, nukreiptos privaloma tvarka į mediaciją, gali bijoti nepalankaus teismo sprendimo, jeigu mediacija neduos laukto rezultato, todėl gali jausti pareigą susitarti. Be to, privaloma mediacija sukuria „satelinio“ bylinėjimosi paradoksą, kuris reiškia, kad teismo proceso laikas panaudojamas spręsti klausimams, susijusiems su mediacijos procedūrų skyrimu, organizavimu ir vykdymu, nors iš esmės šios procedūros yra skirtos taupyti teismo proceso laiką<sup>145</sup>.

Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2008/52/EB<sup>146</sup> (5 straipsnio 2 dalis) nedraudžia valstybėms narėms reglamentuoti privalomą mediaciją arba skatinti mediaciją įvairiomis paskatomis ir sankcijomis, jeigu šie teisės aktai neužkerta kelio ginčo šalims pasinaudoti teise kreiptis į teismą, tiek prieš prasidedant teismo procesui, tiek jam jau prasidėjus. Taigi, šios direktyvos prasme mediacija gali būti tiek privaloma, tiek savanoriška, o „mediacijos privalomumo laipsnis gali reikšmingai skirtis taip pat priklausomai nuo to, kaip yra suprantamas įpareigojimas ar nurodymas „pasinaudoti mediacija“<sup>147</sup>. C. Šamlikašvili taip pat teigia, jog mediacijos savanoriškumas yra išsaugomas net tada, kai yra taikoma privaloma mediacija.<sup>148</sup>

Sutiktina su N. Kaminskiene, teigiančia kad kai mediacija yra vystymosi stadijoje, kai ji nėra taikoma taip dažnai ir plačiai, kaip norėtųsi, mediacijos privalomas pobūdis gali būti pateisinamas kaip veiksminga priemonė, paskatinanti šalis sėsti prie derybų stalo. Taip pat tikslinga skirti šalių įpareigojimą pradėti mediaciją, kas, privalomos mediacijos šalininkų nuomone, yra leistina praktika, ir šalių vertimą susitarti mediacijos metu, kas yra visiškai nepriimtina. Atskyrus šiuos du įpareigojimus, privalomas mediacijos pobūdis nesikerta su mediacijos savanoriškumo principu.<sup>149</sup>

Apibendrinant, pritaria T. Milašiaus padarytai išvadai, kad „mediacijai taikyti tereikia įtikinti šalis proceso tikslingumu“<sup>150</sup>, nepaisant to, kokius mediacijos proceso aspektus prioritetiškai mato atskiri autoriai: ar mažesnius ginčo sprendimo kaštus ir mažesnes laiko sąnaudas, ar galimybę sumažinti bylų teismuose skaičių, sudaryti šalims galimybę komunikuoti ir padėti išlaikyti derybas konstruktyvias, ir išvengti gilesnio konflikto, kurį gali suponuoti teisminis ginčo sprendimo kelias.

---

<sup>145</sup> *Ibid*, 691.

<sup>146</sup> Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/52/EB, *supra note*, 70.

<sup>147</sup> Kaminskienė, *supra note*, 17: 689.

<sup>148</sup> Цисана Автандиловна Шамликашвили, Медиация как альтернативная процедура урегулирования споров. Что необходимо знать судье, что бы компетентно предложить сторонам обращение к процедуре медиации (Москва: Межрегиональный центр управленческого и политического консультирования, 2010), 39.

<sup>149</sup> Kaminskienė, *supra note*, 17: 691.

<sup>150</sup> Milašius, *supra note*, 19: 48

Tokiu būdu galime teigti, kad mediacijos tinkamumas ginčams spręsti, kaip mediacijos savybė, pasireiškia šiais aspektais:

1. Galimybė taikyti mediaciją įvairios kilmės ginčų sprendimui (dalykinis pritaikomumas).
2. Galimybė taikyti įvairias mediacijos formas ir procedūras, tuo maksimaliai prisitaikant prie ginčo pobūdžio ir kitų jo aspektų (procedūrinis pritaikomumas).
3. Galimybė spręsti ginčą kompleksiskai ir iš esmės ne tik teisine, bet ir moraline, politine, ekonomine ir kitomis prasmėmis (tikslų pritaikomumas).

Galiausiai pastebėsime, kad moksle pateikiami ir kriterijų sąrašai, kada mediacija nėra tinkama spręsti ginčams, kas taip pat atriboja tam tikrą ginčų dalį ir leidžia daryti išvada, kad jeigu nurodytų kriterijų nėra – ginčas yra tinkamas mediacijai.

Konstatuojama, kad esant tam tikriems ginčo šalių ypatumams, mediacija negalima iš viso arba gali būti taikoma ribotai. H. Abramson nurodo šiuos kriterijus, kada mediacija yra mažiau pageidautina arba, kitais žodžiais tariant, ji yra netinkama, atsižvelgiant į šalių specifinius požymius:

- Šalis nori sukurti privalomą precedentą;
- Šalis nori atgrasyti būsimus kitos šalies reikalavimus;
- Šalis siekia valdžios subjekto įteisinimo ar patvirtinimo, kad ji buvo teisi, o kita šalis elgėsi neteisėtai;
- Šalis nori ar jai reikia siekti žalos atlyginimo, bylinėjantis dėl papildomų išmokų, neatsižvelgiant į statistinę galimybę laimėti tas papildomas išmokas;
- Šalys yra įsivėlusios į vertybinį konfliktą, dėl kurio jos nemato galimybių kompromisui;
- Viena iš šalių nebus veiksmingai atstovaujama mediacijoje todėl, kad yra iš viso neatstovaujama ar atstovaujama nepatyrusio arba neprofesionalaus atstovo;
- Viena ar daugiau šalių atsisako dalyvauti procese;
- Vienas ar keli asmenys, kurių dalyvavimas būtinas sprendimo priėmimui, negali būti įtraukti į procesą.<sup>151</sup>

P. Young papildė šį sąrašą tokiais kriterijais:

- Šalis siekia atpildo;
- Silpnajai šaliai reikia teismo arba teisės autoriteto, siekiant nustatyti galios ar išteklių pusiausvyrą tarp šalių.<sup>152</sup>

---

<sup>151</sup> Abramson, *supra note*, 34: 118-119.

<sup>152</sup> Paula Young, *The „What“ of Mediation: When Is Mediation the Right Process Choice?* 2006. Žiūrėta 2020 m. vasario 20 d. <http://www.mediate.com/articles/young18.cfm>

JAV Merilando valstijos Advokatų mediacijos vadovas<sup>153</sup> identifikuoja šiuos kriterijus, susijusius su ginčo šalimis, kuriuose mediacija nebūtų sėkminga arba nėra tinkama:

- Kai viena šalis terorizuoja kitą šalį;
- Kai alkoholio ar narkotikų vartojimas daro įtaką ginčui ar kenkia šalies galimybėms veiksmingai dalyvauti mediacijoje;

- Kai šalių santykiai negali būti pagerinti.<sup>154</sup>

N. Kaminskienė pateikia tokius kriterijus, kai mediacijos taikymas yra abejotinas, arba nerekomenduojamas, kitais žodžiais tariant – mediacija netinkama, tame tarpe ir susijusius su šalimis: „<...> – kai įstatymas aiškiai ir nedviprasmiškai yra vienos ginčo šalių pusėje, o kita šalis yra akivaizdžiai neteisi; – kai šalys nesugeba išsiaiškinti tarpusavio nesutarimų, įveikti priešiško; – jeigu tarp šalių yra ryškus disbalansas – finansų, intelekto, teisinio statuso; – kai ginčo šalių yra daug; – kai ginčo šalys arba kuri nors iš jų neteisingai supranta arba interpretuoja mediacijos reikšmę;<...>.“<sup>155</sup>

Taigi, kalbant apie ginčo tinkamumo mediacijai kriterijus ir jos pasirinkimo, kaip ginčo sprendimo būdo, kriterijus, galėtume sakyti, kad tai yra to paties proceso dvi pusės. Rinkdamiesi mediaciją, kaip ginčo sprendimo būdą iš visų galimų būdų, jau šiame etape prognozuojame jos tinkamumą ir konkrečiam ginčui spręsti. Tačiau, nors tai ir panašūs kriterijai, tačiau nėra sutampantys ir gali būti nagrinėjami kaip atskiri tyrimo objektai. Ginčo tinkamumą mediacijai nulemia ne tik pats ginčo pobūdis, bet ir ginčo šalių ypatumai, kurie atskirais atvejais nulemia tai, kad ginčas negali būti medijuojamas.

### 1.2.3. Mediacijos pasirenkamumo kriterijai ir jų analizė

J. A.Wall, Jr., J. B. Stark ir R. L Standifer svarsto mediacijos pasirinkimo priežastis ir iškelia „tikėtinos naudos“ (angl. *expected payoffs*) teoriją, pagrindžiančią mediacijos pasirinkimą. Autoriai teigia, kad ginčo šalys siekia mediacijos tiek, kiek kiekvienas iš jų tikisi savo paties grynųjų rezultatų, o ne bendrų mediacijos rezultatų, galimai didesnių nei dabartiniai rezultatai alternatyvaus požiūrio sąveikoje. Tikėtini gryniesi tarpininkavimo rezultatai yra esminiai, nes ginčo šalis lygina numatomus alternatyvos rezultatus ir mediacijos rezultatus. Tokiu atveju bet kokie veiksniai, lemiantys laukiamus tarpininkavimo rezultatus (pvz., pranešimas, kad

---

<sup>153</sup>Young, *supra note*, 152.

<sup>154</sup>Paskutinis nurodytas kriterijus susijęs ne su šalimis – kada tik teismas gali apginti teises ginče, ypač tais klausimais, su kuriais teisėje susiduriama pirmą kartą arba kada reikia laikinųjų apsaugos priemonių.

<sup>155</sup>Kaminskienė, *supra note*, 16: 189-191.

bendraamžių tarpininkavimas mokyklose sumažina smurtą) arba mažesnės tikėtinos išlaidos (pvz., nereikia advokato), motyvuos ginčijantį asmenį pasirinkti mediaciją. Ir atvirščiau, bet kokie veiksniai, dėl kurių tikimasi grynojo pelno iš dabartinės sąveikos, sumažins ginčijamo asmens motyvaciją kreiptis pagalbos mediacijoje. Tiksliau, bet kokie veiksniai, mažinantys dabartinės sąveikos kaštus (pvz., oponentas tampa priimtinesnis) arba didinantys pelną (pvz., oponento nuolaidos didėja), turės šį poveikį. Sąveikaujančios šalys turi ir kitų alternatyvų nei mediacija (arbitražą, santykių nutraukimą, atvirą konfliktą, teismą), todėl bet kokie veiksniai, kurie padidina laukiamą rezultatą ar sumažina numatomą savikainą, potencialiai sumažins tikimybę, kad bus pasirenkama mediacija. Pagaliau, egzistuoja iracionali prielaida, jog šalys mano, kad jų siekiama nauda yra fiksuota suma. Todėl ginčijantis asmuo daro išvadą, kad bet kokia veikla, didinanti jo oponento rezultatus, sumažins jo paties gaunamą rezultatą. Todėl bet kokie veiksniai, kurie lems oponento gaunamos didesnės naudos tikimybę mediacijoje, sumažins asmens motyvaciją rinktis mediaciją. Tai nėra tiesiog situacijos „šuo ant šieno“ efektas, dėl kurio ginčijantis asmuo nori nuneigti kitos šalies siūlomos mediacijos privalumus. Greičiau klaidinga yra nuomonė, kad vienos šalies sąskaita padidės kitos gaunami rezultatai<sup>156</sup>. Tokia situacija iš esmės reiškia, kad ginčas gali puikiai tikti mediacijai, tačiau šalys gali jo atsisakyti dėl subjektyvių priežasčių, kurios nebūtinai yra racionalios ir pagrįstos išoriškai suprantamais argumentais.

Dalis autorių mediacijos pasirinkimo priežastis pateikia, apibūdindami ginčų, tinkamų mediacijai, ypatumus.

Atskirų autorių pateikiamų veiksnių mediacijos pasirinkimui visumą parodo 2 lentelė.

V. Bondy ir M. Doyle	P. Young	O. S. Kenneth Jr.	H. Abramson	K. Moore	N. Kaminskienė
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Ginčo ar ieškinio pobūdis;</li> <li>• ar ginčą galima išspręsti derybomis;</li> <li>• Kokio rezultato klientas nori;</li> <li>• Kokią pridėtinę vertę gali suteikti mediatoriaus dalyvavimas;</li> <li>• Ar klientas nori būti įtrauktas į sprendimų priėmimo procesą;</li> <li>• Laiko svarstymai - ar skubu?;</li> <li>• Išlaidų sumos -</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Šalims reikia išsaugoti reputaciją, gerą valią, profesines paslaptis arba gerą vardą</li> <li>• konfidencialiame procese;</li> <li>• Šalys siekia, kad būtų išvengta emociškai ir psichologiškai (taip pat ir finansiškai) varginančio bylinėjimosi;</li> <li>• Šalims reikia siekti, kad būtų išvengta resursų išblaškymo - ypatingai verslo aplinkoje – dėl vykstančio</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Teigiamas požiūris;</li> <li>• Gera valia;</li> <li>• Tinkama susitarimo institucija;</li> <li>• Lankstumas;</li> <li>• Kantrybė;</li> <li>• Realistiški lūkesčiai;</li> <li>• Pasiruošimas;</li> <li>• Noras klausytis;</li> <li>• Veiksminga derybų strategija;</li> <li>• Kūrybiškumas;</li> <li>• Sąžiningumas.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Kai šalys turi skirtingas nuomones apie faktus ar įstatymus;</li> <li>• Kai šalis turi išreikšti stiprias emocijas;</li> <li>• Kai šalis trokšta turėti galimybę būti išklaustam tiesiogiai priešingos šalies;</li> <li>• Kai klientai arba jų teisininkai nebegali veiksmingai bendrauti tarpusavyje be profesionalaus tarpininko</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Kai šalys turi skirtingas nuomones apie faktus ar įstatymus;</li> <li>• Kai šalis turi išreikšti stiprias emocijas;</li> <li>• Kai šalis trokšta turėti galimybę būti išklaustam tiesiogiai priešingos šalies;</li> <li>• Kai klientai arba jų teisininkai nebegali veiksmingai bendrauti tarpusavyje be profesionalaus tarpininko</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Ginčo šalims yra svarbūs ne tiek teisiniai reikalavimai ir pretenzijos, susijusios su praeitimi, kiek ilgalaikiai reikšmingi ateities santykiai, siekiant juos išsaugoti;</li> <li>• Ginčo šalių tarpusavio santykiams stiprią įtaką daro emocijiniai konflikto veiksniai;</li> <li>• Ginčo šalys siekia išsaugoti informaciją dėl</li> </ul>

<sup>156</sup>Wall, *supra note*, 119: 374.

<p>kiek kainuos mediacija ir kaip tai palyginti su numatomomis bylinėjimosi išlaidomis?</p>	<p>bylinėjimosi;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Šalys siekia išvengti bylinėjimosi išlaidų;</li> <li>• Šalys nori daug greičiau išspręsti ginčą;</li> <li>• Ginče negalima tiksliai prognozuoti teisminės bylos nagrinėjimo baigties;</li> <li>• Šalys nori išlaikyti ginčo sprendimo proceso būdo kontrolę;</li> <li>• Šalis nori daugiau nei paprasto žalos atlyginimo ar teismo sprendimo priėmimo;</li> <li>• Šalis siekia tam tikro kompromisinio sprendimo, o ne „viskas arba nieko“ (angl. win-lose) rezultato;</li> <li>• Šalys nori išlaikyti rezultato kontrolę;</li> <li>• Šalys siekia, kad būtų išvengta tendencingo neteisėto sprendimo;</li> <li>• Šalis negali sau leisti bylinėjimosi, samdant profesionalius ir daugiau apmokamus teisininkus, ekspertus ar kitus atstovus.</li> </ul>		<p>pagalbos;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Kai šalys nėra profesionalūs derybininkai ir yra reikalinga procesų struktūrizavimo ir derybų patirtis, kurią suteikia tarpininkas;</li> <li>• Kai konfliktas egzistuoja tarp šalies ir jo advokato.</li> </ul>	<p>pagalbos;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Kai šalys nėra profesionalūs derybininkai ir yra reikalinga procesų struktūrizavimo ir derybų patirtis, kurią suteikia tarpininkas;</li> <li>• Kai konfliktas egzistuoja tarp šalies ir jo advokato.</li> </ul>	<p>tarp jų kilusio ginčo priežasčių, aplinkybių, taip pat išlaikyti konfidencialų paties ginčo kilimo faktą;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Yra poreikis priimti sprendimą, kuris išspręstų konfliktą kompleksiška, t.y. paliešų ne tik teisinius ginčo aspektus, bet ir etinius, moralinius, politinius, ekonominius ir pan.;</li> <li>• Būtų galima ginčą išspręsti, reikalingas kūrybingas požiūris į konfliktą ir į jo sprendimo variantus, kurio teismas, susaistytas binarinio teisės pobūdžio, taikyti daugumoje atvejų negali;</li> <li>• Kiekvienos iš šalių pozicijos ginče yra pagrįstos svariais teisės ir fakto argumentais.</li> </ul>
---	--	--	---	---	--

**Lentelė Nr.1. Veiksniai mediacijos pasirinkimui. Parengta autorės pagal: Bondy V., Doyle M. Mediation in Judicial Review: A practical handbook for lawyers. London: The public law project, 2011. P. 24; Young P. The “What” of Mediation: When Is Mediation the Right Process Choice? Prieiga per internetą: <http://www.mediate.com/articles/young18.cfm>; Kenneth O. S. Jr., Keys to Successful Mediation. Prieiga per internetą: <http://pmi360.com/assets/uploads/background/May-2015.pdf>; Abramson H. I. Mediation Representation: Advocating in a Problem-Solving Process. Notre Dame: The National Institute for Trial Advocacy, 2004, p. 117-118; Moore Ch.W. The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict. San Francisco: Jossey-Bass, 2014, p. 13-14; Kaminskienė N. ir kt. Mediacija: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013. P. 17-18**

Visi autoriai vardija nemažą kiekį priežasčių, kurios lemia mediacijos pasirinkimą. V. Bondy ir M. Doyle svarstydamos, ar tikslinga siūlyti mediaciją, teigia, kad tai priklausys nuo daugelio veiksnių<sup>157</sup>. P. Young pateikia išsamų mediacijos pasirinkimo priežasčių sąrašą, taip pat teigia, kad mediatoriai sėkmingai tvarkytų daugelį atvejų, kai šalys neturėjo anksčiau egzistuojančių santykių (pvz. nelaimingų atsitikimų atvejais) arba nenori išlaikyti santykių

<sup>157</sup> Bondy, *supra note*, 30: 24.

(sutuoktinių be vaikų skyrybos).<sup>158</sup> Kiti autoriai nurodo ginčų ar šalių, kurios mediacijai bus galimai sėkmingesnės, požymius. O. S. Kenneth Jr.<sup>159</sup>, H. Abramson<sup>160</sup> ir K. Moore<sup>161</sup> taip pat išvardija atskirus veiksnius. Lietuvos moksle N. Kaminskienė taip pat pateikia tinkamų mediacijai atvejų sąrašą, nurodo, kad taip pat reikia įvertinti laiko faktorių, šalių principinę požiūrį į ginčą, šalių galios balansą, gebėjimus išreikšti savo poziciją, ligas ir įvairaus pobūdžio piktnaudžiavimus bei priklausomybes, prievartos grėsmes<sup>162</sup>

Teisingumo ministro įsakymu patvirtinta Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcija nurodo, kad, pavyzdžiui, baudžiamosios jurisdikcijos atveju „yra tokių nusikalstamų veikų kategorijų, kuriose, atsižvelgiant į nusikaltimo objektą, taikinamasis tarpininkavimas (mediacija) neturi būti leidžiamas. Taigi, siūloma nustatyti išimčių sąrašą, kada taikinamasis tarpininkavimas (mediacija) negali būti taikomas: nusikaltimai žmoniškumui ir karo nusikaltimai, nusikaltimai Lietuvos valstybės nepriklausomybei, teritorijos vientisumui ir konstitucinei santvarkai, nusikaltimai žmogaus gyvybei, nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui, padaryti prieš vaikus. Taip pat, atsižvelgiant į tarptautinių teisės aktų ir rekomendacijų reikalavimus, privalomas taikinamasis tarpininkavimas (mediacija) baudžiamajame procese neturėtų būti taikomas esant smurto artimoje aplinkoje atvejams.“<sup>163</sup> Šeimos mediacijos atveju teisės moksle manoma, kad smurto faktas šeimoje yra esminė aplinkybė, šalinanti mediacijos proceso taikymo galimybę, nes pažeidžiamas šalių lygybės principas.<sup>164</sup> Tą patį konstatuoja ir Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijoje Nr. R 98(1) valstybėms narėms dėl šeimos bylų mediacijos išdėstytas principas, nurodantis mediatoriui atkreipti dėmesį į tai, ar tarp šalių buvo smurto praeityje bei ar tai gali įvykti ateityje ir kokių padarinių tai gali turėti šalių derėjimosi pozicijoms, ir turi svarstyti, ar šitomis aplinkybėmis tarpininkavimo procesas yra tinkamas.<sup>165</sup>

---

<sup>158</sup>Young, *supra note*, 152.

<sup>159</sup>Kenneth O. S. Jr. Keys to Successful Mediation. Žiūrėta 2020 m. sausio 15 d. <http://pmi360.com/assets/uploads/background/May-2015.pdf>

<sup>160</sup>Abramson, *supra note*, 34: 117-118.

<sup>161</sup>Moore, *supra note*, 5: 13-14.

<sup>162</sup>Kaminskienė, *supra note*, 28: 17-18.

<sup>163</sup>„Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268 „Dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo“. LRS, žiūrėta 2020 m. vasario 15 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/1de59bf05d7211e5bfff92bd32ec99a1?ifwid=q8i88lyvr>

<sup>164</sup>Michailovič, *supra note*, 27: 162.

<sup>165</sup>„Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1998 m. sausio 21 d. rekomendacija šalims narėms Nr. R (98)1 „Dėl šeimos mediacijos.“ Žiūrėta 2019 m. gruodžio 10 d. <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=1153972&ScMode=1&DocId=450792&Usage>

Administracinio proceso<sup>166</sup> atveju, kaip teigiama teisės moksle, formuojant neteisminės mediacijos koncepciją administraciniame procese, ypatingą reikšmę turi kompetentingų valstybės institucijų, įstaigų, pareigūnų ar valstybės tarnautojų paskirtis – viešojo administravimo srityje kylančių klausimų sprendimas, kadangi tai atskleidžia, kokių klausimų ir kokių ginčų sprendimo kontekste yra formuojama neteisminės mediacijos administraciniame procese koncepcija.<sup>167</sup>

Galiausiai galime panagrinėti mediacijos pasirinkimo priežastis galimų ginčo šalių aspektu. Kam gali būti naudinga mediacija, kaip ginčų sprendimo būdas? Tai gali būti kaimynai, nuomininkai ir savininkai, namų savininkai susiduriantys su naudojimosi teisės ribojimu, darbuotojai ir vadovai, darbo kolektyvai, verslo savininkai ir jų klientai, besiskiriančios poros, tėvai dėl vaikų rūpybos, vaikai ir jų tėvai, senjorai ir jų šeimos bei globėjai<sup>168</sup>. Tačiau mediacija gali padėti ir aukai bei nusikaltėliui, taip pat valstybės institucijai ir piliečiui bei kitiems subjektams, turintiems ginčą, kurį reikia spręsti mediacijos keliu.

Pasaulio banko studijos duomenimis, mediacijos pasirinkimo priežastis galėtume skirstyti į kelias grupes: poreikio įvertinimas arba teismo bylinėjimosi laikas bei išlaidos, kaip verslo faktorius; valstybės ekonominės plėtros stiprumas ir organizavimas; vyriausybės politinis stabilumas ir tęstinumas; bendra pagarba teisinės valstybės principui; ADR palaikanti teisinė sistema; susitarimų kultūra teismų sistemoje; suinteresuotųjų šalių dalyvavimas.<sup>169</sup>

Apibendrinant, didelę įtaką mediacijos pasirinkimui turi naudos teorija – tiek finansinė, tiek ir kitokia nauda lemia šalies sprendimą pasirinkti, tačiau atskirų autorių nuomone įtakojančių priežasčių spektras gana platus.

---

<sup>166</sup> Administracinis procesas yra kompetentingų valstybės institucijų, įstaigų, pareigūnų ar valstybės tarnautojų, turinčių valdžios įgaliojimus, veikla, atliekama teisės normų reglamentuota teisine forma, skirta spręsti viešojo administravimo srityje kylantiems klausimams, kurios metu taikomos teisės normos, o priimti sprendimai sukelia asmenims konkrečius teisinius padarinius. Žr. Stasys Šedbaras, „Kai kurių administracinio proceso vidinės struktūros elementų sampratos problemos“. *Jurisprudencija* 32, 24 (2002): 42.

<sup>167</sup> Banys, *supra note*, 25: 1117–1139.

<sup>168</sup> Dispute Resolution Centre of Thurston County. Žiūrėta 2020 m. vasario 10 d. <http://www.mediatethurston.org/10reasons.html>

<sup>169</sup> Investment Climate Advisory Services of the World Bank Group. Alternative Dispute Resolution Guideline. (2011), 27-33. Žiūrėta 2020 m. vasario 20 d. [http://siteresources.worldbank.org/INTECA/Resources/15322\\_ADRG\\_Web.pdf](http://siteresources.worldbank.org/INTECA/Resources/15322_ADRG_Web.pdf)

## 2. GINČO TINKAMUMO MEDIACIJAI KRITERIJAI

Kaip teigia P. Young, „atrodytų, kad mediacijos panaudojimas konfliktų sprendime yra ribojamas tik nepakankamu teismų aktyvumu ir šalių valios trūkumu bei šalių advokatų kūrybiškumo stoka.“<sup>170</sup> Tai reiškia, kad mediacijos pasirinkimui labai svarbu yra institucijų galėjimas ir mokėjimas atpažinti tinkamus mediacijai ginčus ir nukreipti juos medijuoti, kaip ir šalių subjektyvaus požiūrio (ne)pasirinkti mediaciją. Tokiu atveju, sutiktina su nuomone, sakančia, kad mediacija yra daugiau šviečiamoji, nei problemų sprendimo priemonė. Ji padeda išspręsti problemas, bet jeigu to ir neatsitinka, ji gali padėti, kol tai daroma teisingai, padedant žmonėms pasiekti tikslus, apšviesti juos, kokia yra problema ir pabrėžti esamus interesus.<sup>171</sup> J. Žukauskaitės mintis panaši: „mediacija nėra nei resocializacija, nei terapija, nei patarimas ar konsultacija, nei teisingumo pakaitalas, nei nusikalstamumo panacėja, nors dėl jos gali įvykti resocializacija ar gali būti matomi auklėjamieji ar terapeutiniai efektai.“<sup>172</sup> Analogišką požiūrį išreiškia ir teisės praktikai. R. Jackson – Jungtinės Karalystės Apeliacinio teismo pirmininkas - teigia, kad mediacija nėra panacėja, o procesas gali būti brangus ir kartais gali baigtis nesėkme.<sup>173</sup> Konstatuotina, kad mediacija, nepaisant jos universalumo turi pritaikomumo ribas. Toks mediacijos universalumo ribų apibūdinimas labai tiksliai nusako šio AGS esmę, todėl šiame skyriuje nagrinėsime mediacijos taikymo ribojimo ir negalimumo aspektus.

### 2.1. Ginčo tinkamumo mediacijai kriterijai baudžiamojoje teisėje

Mediacija baudžiamojoje teisėje yra nagrinėjama kaip atkuriamojo teisingumo instituto sudedamoji dalis (šalia konferencijos, apskritojo stalo diskusijų ir kitų). Kitaip nei teisingumo vykdymo koncepcijos, kurią taikant bausmė iš esmės yra laikoma atpildu, ir koncepcijos, sutelktos į resocializaciją, pagrindinis šios teorijos tikslas yra atlyginti dėl nusikaltimo padarytą skriaudą<sup>174</sup>. Kitu atveju atkuriamasis teisingumas apibūdinamas kaip „moderni nusikalstamų

---

<sup>170</sup>Young, *supra note*, 152.

<sup>171</sup>Marian Roberts, *Mediation in Family Disputes: Principles of Practice*. (Aldershot, Hants, England: Ashgate Publishing Ltd, 2008), 175. Žiūrėta 2020 kovo m. 5 d: [www.tandfebooks.com/doi/preview-pdf/10.4324/9781315594620.p.175](http://www.tandfebooks.com/doi/preview-pdf/10.4324/9781315594620.p.175)

<sup>172</sup>Judita Žukauskaitė, „Nepilnamečių nusikalstamas elgesys: psichologiniai mediacijos taikymo aspektai“. *Teisės problemos* 2, 76. (2012): 101-102.

<sup>173</sup>Rupert Jackson, *Review of civil litigation costs: final report 2009, chapter 36*. Žiūrėta 2020 m. kovo 5 d. <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/JCO/Documents/Reports/jackson-final-report-140110.pdf>

<sup>174</sup>Viktoras Justickis, *Kriminologija. I dalis* (Vilnius, 2001), 243–286.



veikų sukeltamų socialinių konfliktų sprendimo sistema<sup>175</sup> arba „atkuriamasis teisingumas yra procesas, kurio metu nešališka šalis siekia sutaikyti nusikalstamos veikos auką ir veikos kaltininką, taip išspręsti nusikalstama veika sukeltą arba nusikalstama veika pasireiškusį konfliktą.“<sup>176</sup> Taip pat atkuriamasis teisingumas traktuojamas, kaip „aukos ir nusikaltusio asmens konflikto sprendimo procedūros, kurios ne tik mažina teisėsaugos kaštus, bet ir padeda įtraukti nusikaltusius asmenis į aktyvų ir pozityvų visuomenės gyvenimą jų neizoliuojant.“<sup>177</sup> Taigi, atkuriamasis teisingumas apibrėžiamas kaip procesas, kuriame susitinka visos šalys, susijusios su konkrečiu nusikaltimu, kad kartu išspręstų, kaip įveikti nusikalstamos veikos padarinius<sup>178</sup>, o pagrindinis atkuriamojo teisingumo modelio tikslas – atkurti pažeistus santykius, kai kaltininkas atlygina nukentėjusiajam padarytą žalą, atsiprašo, susitaiko.<sup>179</sup> Konstatuotina, kad mediacija baudžiamojoje teisėje turi tam tikrą specifiką, kuri nulemia ir ginčo tinkamumo kriterijus šioje teisės srityje.

Tuo labiau, kad moksle išskiriama ir penitencinė mediacija, kaip atskira mediacijos rūšis, kuri suprantama kaip galimybė nusikaltimo aukai ir kaltininkui, bausmę už nusikaltimą atliekančiam įkalinimo įstaigoje, dalyvaujant mediatoriui susitikti ir bandyti išspręsti su nusikaltimu susijusius klausimus<sup>180</sup>. Moksle teigiama, kad „mediacija priėmus nuosprendį ir paskyrus bausmę kartais apibūdinama kaip saugioji mediacija, nes yra vykdoma tarp konflikto šalių nepriklausomam teismui priėmus nuosprendį. Tokia mediacija neprieštarauja valstybės reikalavimams baudžiamosios teisinės reakcijos srityje ir gali prisidėti praplečiant teisės poveikio rezultatus, ypač aukos interesų apsaugos srityje. Apkaltinamojo nuosprendžio, kuriuo įvertinama kaltininko nusikalstama veika, priėmimas neturi reikšti nuteistojo ir nukentėjusiojo konflikto, sukulto nusikalstamos veikos, pabaigos.“<sup>181</sup> Su šia nuomone galima būtų sutikti, tik su viena

---

<sup>175</sup> Skirmantas Bikelis ir Laura Ūselė, *Atkuriamojo teisingumo sistemos Lietuvoje koncepcija ir jos įgyvendinimo priemonių plano projektas* (Vilnius: Teisės institutas, 2008), 7.

<sup>176</sup> Michailovič, *supra note*, 27: 103.

<sup>177</sup> Aušra Malinauskaitė ir Rokas Uscila, „Iš laisvės atėmimo vietų grįžusių asmenų socialinės integracijos problema“, (*Filosofija, Sociologija* 21, 4 (2010): 260.

<sup>178</sup> Tony F. Marshall, *Restorative Justice: an Overview* (Report London: Home Office, Research Development and Statistics Directorate, 1999), 5.

<sup>179</sup> Viktoras Justickis, *supra note*, 174: 279.

<sup>180</sup> Viena iš dažniausiai mokslinėje literatūroje pateikiamų penitencinės mediacijos sampratų – tai galimybė nusikaltimo aukai ir kaltininkui, bausmę už nusikaltimą atliekančiam įkalinimo įstaigoje, dalyvaujant mediatoriui susitikti ir bandyti išspręsti su nusikaltimu susijusius klausimus (Laura Ūselė ir Judita Venckevičienė. „Penitencinė mediacija“. Iš: Iłona Michailovič ir kt. *Atkuriamojo teisingumo perspektyvos Lietuvoje. Lietuvos teisės instituto tyrimai*. (Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2014), 172–173.

<sup>181</sup> Iłona Michailovič, „Mediacijos galimybės baudžiamojoje justicijoje priėmus nuosprendį“, iš: Bausmių taikymo ir vykdymo tarptautinis palyginimas, tendencijos ir perspektyvos Lietuvoje. Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys, Gintautas Sakalauskas (Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2017), 237.

išlyga – nekeliant pakartotinės viktimizacijos grėsmės aukai, jau perėjusiai teismų proceso sukeltą stresą.

Lietuvos Generalinė prokuratūra savo ruožtu pastebi, kad „siekiant plėtoti mediaciją baudžiamojoje justicijoje, siūlytina bendradarbiauti, nukreipiant mediatoriams atvejus, esant mediacijai nukreipiamų proceso dalyvių rašytiniam sutikimui, tose ikiteisminio tyrimo bylose, kuriose teisinis konfliktas tarp nukentėjusiosios ir įstatymą pažeidusios pusės galėtų būti išspręstas taikiniu tarpininkavimu. Atkreipiamas dėmesys, kad kiekvienu atveju, sprendžiant klausimą dėl bendradarbiavimo su mediatoriais galimybės, visų pirma turi būti įvertinta, ar ikiteisminio tyrimo byloje yra visos sąlygos, leidžiančios įtariamojo atžvilgiu taikyti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 38 straipsnio nuostatas, nes tik joms esant, galimas toks bendradarbiavimas. Nerekomenduojama siūlyti mediacijai atvejų dėl smurto artimoje aplinkoje, dėl seksualinio pobūdžio nusikalstamų veikų, kuriose nukentėjusieji yra nepilnamečiai, dėl nusikalstamų veikų, prieš mažamečius asmenis, taip pat bylose, kuriose susitaikymas galimas tiks su valstybės institucijos ar juridinio asmens atstovu.“<sup>182</sup>

Tokiu būdu konstatuotina, kad mediacija iš principo galima visose baudžiamojo proceso stadijose. Todėl galėtume teigti, kad kalbant apie kriterijus, jie galėtų būti įtakojami tik atskirų proceso stadijų ypatumų, bet ne paties ginčo ar ginčo šalių ypatumų.

Mediacija yra vienas iš labiausiai paplitusių atkuriamojo teisingumo modelių Europoje.<sup>183</sup> Atkuriamojo teisingumo modeliai, tarp jų ir aukos bei nusikaltusiojo mediacijos modelis, yra naudingi visoms konflikto šalims: nusikaltimo aukai, nusikaltusiajam ir visuomenei.<sup>184</sup> Teisės mokslo teigimu, Lietuva yra viena iš nedaugelio Europos Sąjungos valstybių, neturinti teisiškai reglamentuotos aukos ir nusikaltusiojo mediacijos.<sup>185</sup> Nors reiktų pastebėti, kad probacijos atveju mediacija yra reglamentuota.

Teisės mokslas, nagrinėdamas ginčo tinkamumo mediacijai kriterijus šioje teisės srityje, pateikia įvairių samprotavimų bei įžvalgų šia tema. Vienu autorių teigimu, jog sunkių smurtinių nusikaltimų (užpuolimų, išžaginimo) atvejais, kuomet auka susiduria su fizine, psichologine žala, yra pakankamai pagrįsta manyti, jog atkuriamojo teisingumo būdai negali būti taikomi, taip pat

---

<sup>182</sup> „Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros 2016-06-25 raštas Nr.17.2-7735 „Dėl bendradarbiavimo įgyvendinant projektą „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose (MIPT)“.

<sup>183</sup> Rokas Uscila, „Atkuriamojo teisingumo koncepcija, jo modeliai nepilnamečių justicijoje“, iš *Nepilnamečių justicija Lietuvoje: teorija ir praktika, metodinis leidinys*, Ieva Česnaitytė (Vilnius: UAB „Petro ofsetas, 2007), 68.

<sup>184</sup> Judita Žukauskaitė, „Nepilnamečių nusikalstamas elgesys: psichologiniai mediacijos taikymo aspektai“, *Teisės problemos* 2, 76 (2012): 97.

<sup>185</sup> Laura Kietytė, Agnė Matijaškaitė ir Rokas Uscila, Atkuriamasis teisingumas: samprata, tarptautinių dokumentų rekomendacijų, užsienio valstybių patirties apžvalga, atkuriamojo teisingumo sistemos kūrimo sąlygų analizė ir pasiūlymai dėl jos kūrimo Lietuvoje, (Vilnius: Teisės institutas, 2006), 78. <http://teise.org/wp-content/uploads/2016/10/Atkuriamasis-teisingumas-2006.pdf>

pabrėžia, jog atkuriamojo teisingumo modelių taikymas negalimas ir tais atvejais, kuomet tarp šalių egzistuoja galios disbalansas (pavyzdžiui, sutuoktinių smurto šeimoje atvejais), nes, bylos šalims esant nelygioje pozicijoje, labiau privilegijuota šalis gali primesti neproporcingas susitarimo sąlygas.<sup>186</sup>

B. D. Fowler ir kt. nurodo, kad dažniausiai mediacijos (aukos – kaltininko mediacijos modelio atveju) taikymo netinkamumas kaip taisyklė nesutampa su tam tikra nusikaltimų klasifikacija, bet dažniausiai priklauso nuo individualių bylos aplinkybių. Netinkama mediacijai byla gali būti ta, kurioje egzistuoja priešiškus tarp šalių, kai kaltininkas neprisiima atsakomybės už savo veiksmus arba nesigaili dėl to ką padarė. Kita aplinkybė gali būti tai, kad kaltininkas ar auka gali būti linkę gąsdinti, užpulti ar bausti kitą šalį. Pagaliau, jeigu aukos tikslas yra susitikti tik tam kad atkeršyti ar sugėdinti kaltininką, ši mediacijos forma taip pat netinkama. Galima sakyti, kad pagrindinis tikslas, siekiant riboti mediacijos taikymą yra išvengti pakartotinės viktimizacijos arba žalingų pasekmių visoms šalims.<sup>187</sup>

Lietuvos moksle taip pat konstatuojama, kad kaltininko ir aukos mediacijos tinkamumas sunkių ir smurtinių nusikaltimų bylose yra nuolat svarstomas ir diskutuojamas daugelyje valstybių, kur baudžiamosiose bylose taikoma mediacija. Prie labiausiai diskutuojamų, ar yra tinkami mediacijai, taip pat reikėtų priskirti smurto artimoje aplinkoje, persekiojimo (angl. *stalking*), sunkius seksualinius nusikaltimus.<sup>188</sup> Mediacijai netinkamais dažnai pripažįstami ir patys lengviausi, mažareikšmiai baudžiamosios įstatymo pažeidimai.

I. Michailovič teigia, kad mediacija baudžiamosiose bylose yra galima, tik kai abi šalys, kaltininkas ir nukentėjęsysis, sutinka dalyvauti mediacijos procese. Kad šalys būtų siunčiamos į mediaciją, to neužtenka – būtinas ir kompetentingo valstybės pareigūno sprendimas.<sup>189</sup> Panaši mintis išreikšta ir tarptautiniuose dokumentuose, pvz. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijoje Nr. R(99) 19 „Dėl mediacijos baudžiamosiose bylose“ (9 p.) pabrėžiama, kad sprendimas siųsti baudžiamosios bylos šalis į mediacijos tarnybą, taip pat mediacijos procedūros įvertinimas turi būti paliktas teisėsaugos institucijų kompetencijai.<sup>190</sup>

R. Ažubalytė patikslina, kad terminas mediacija vartojamas dviem prasmėmis: procesiniuose įstatymuose terminu mediacija įvardijama viena iš baudžiamosios persekiojimo atsisakymo formų. Kriminologijoje mediacija nagrinėjama kaip pagal tam tikras taisykles

<sup>186</sup>Gabriel H.Teninbaum, „Easing the Burden: Mediating Misdemeanor Criminal Complaints“. *Dispute Resolution Journal* 62, 2 (2007): 11, 13.

<sup>187</sup>Beverly Draine Fowler ir kt., *Planning Mediation Programs: A Deskbook for Common Pleas Judges*. (The Ohio State University College of Law. 2000),12-43. <http://www.supremecourt.ohio.gov/Publications/pmd.pdf>

<sup>188</sup>Michailovič, *supra note*, 27: 106.

<sup>189</sup>*Ibid*, 118.

<sup>190</sup>„Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1999 m. rugsėjo 15 d. rekomendacija Nr. R(99)19, *supra note*, 141.

vykstantis daugiaetapis procesas, kuriame dalyvauja mediatorius ir besitariančios šalys (nukentėjusysis ir kaltininkas) ir kurio metu priimtas susitarimas gali tapti baudžiamojo proceso nutraukimo pagrindu. Kitaip tariant, kompleksinė socialinė technologija yra daug platesnis reiškinys nei procesinė forma. Variantai, kai kriminologinė mediacija įsiterpia į procesinę mediaciją ir atitinka atvejus, kai prokuroras turi teisę siųsti tam tikrą bylą mediacijos procesą organizuojančioms valstybinėms ar visuomeninėms institucijoms arba gali organizuoti mediacijos procesą pats.<sup>191</sup>

Teisės moksle išsakoma ir tokia nuomonė (kuri siejasi su mūsų padaryta išvada, kad mediacija galima visose baudžiamojo proceso stadijose), kad negalime nustatyti jokių kriterijų, nes „tinkami mediacijai nusikaltimai apima visus nusikaltimus, kuriuose yra aiškios aukos ir kaltininkai. Tai ir padėgimai, užpuolimai, vagystės įsibraunant į patalpas, vagystės iš automobilių, paprastos vagystės, žmonių pagrobimai, įvairaus sunkumo sveikatos sutrikdymai, seksualiniai nusikaltimai, smurtas artimoje aplinkoje... Svarbu neturėti išankstinio nusistatymo, kokie „tinkami“ atvejai, nes tinkamumą nulemia tai, kaip jį supranta auka ir kaltininkas, o ne mediatorius.“<sup>192</sup> Moksle pateikiama nuomone, kad net ir terorizmo nusikaltimams yra galima atkuriamojo teisingumo alternatyva<sup>193</sup>. Vis tik pastebėtina, kad įstatymų leidėjo praktika yra linkusi eiti šiek tiek griežtesnio varianto link, nustatant nusikaltimų sąrašą, kurių atveju mediacija yra negalima, t.y. kitais žodžiais tariant nustatant kriterijus ginčo tinkamumui.

Sutiktina su R. Uscila, kuris konstatuoja, kad nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacija užsienio šalyse taikoma įvairiausių nusikaltimų atvejais, t.y. tiek turtinių, tiek smurtinių, tiek neatsargių, tiek tyčinių. Mediacijos diegimo praktika rodo, kad pirmieji projektai (modeliai) buvo orientuoti į nepilnamečius teisės pažeidėjus, pirmą kartą prasikaltusius asmenis, asmenis, kurie padarė turinio pobūdžio nusikaltimus ar pan. Tačiau šiuo metu progresyviausia praktika rodo, kad vis mažiau apribojimų, papildomų sąlygų keliami mediacijos programose, iš esmės koncentruojamasi į pagrindinius – fundamentaliuosius principus, kaip savanoriškumas, konfidencialumas ir t.t.<sup>194</sup>

Teisės moksle siūloma pripažinti, kad atkuriamojo teisingumo procesai gali būti skirti spręsti su visomis nusikalstamomis veikomis susijusioms problemoms, tačiau jie gali būti

---

<sup>191</sup>Rima Ažubalytė „Susitarimas (susitaikymas) viešojo kaltinimo bylose kaip viena iš diskrecinio baudžiamojo persekiojimo formų“, *Jurisprudencija* 6, 84 (2006): 34.

<sup>192</sup>Michailovič, *supra note*, 27: 103.

<sup>193</sup>S. Bianchi, Restorative Justice beyond the Emergency Caused by Terrorism. 2019. Žiūrėta 2020 m. kovo 5 d. <https://justice-trends.press/restorative-justice-beyond-the-emergency-caused-by-terrorism/>

<sup>194</sup>Uscila, R. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacijos įdiegimo galimybės Lietuvoje. Prieiga per internetą: <http://home.mruni.eu/wp-content/uploads/2009/12/Mediacijos-%C4%AFdiegimo-galimyb%C4%97s.pdf>

suvokiami kaip alternatyvus bausmei baudžiamosios justicijos problemų sprendimo būdas tik tais atvejais, kai viešasis interesas nereikalauja skirti bausmę kaltininkui.<sup>195</sup>

Užsienio šalyse, pavyzdžiui Vokietijoje, W. Heinz teigia, „imta vis labiau atsižvelgti į pagrįstus nukentėjusiųjų interesus, ypač – per kaltininko ir nukentėjusiojo mediaciją (vok. *Täter-Opfer-Ausgleich*). Prokuroras ir teismas yra įpareigoti kiekvienoje baudžiamojo proceso stadijoje patikrinti kaltinamojo (įtariamojo, teisiamojo) ir nukentėjusiojo susitaikymo galimybę (Vokietijos BPK 155a straipsnis). Įtariamojo (kaltinamojo) pastangos susitaikyti su nukentėjusiuoju gali būti pagrindu nutraukti baudžiamąjį procesą (Vokietijos BPK 153a straipsnis). Atitinkamų galimybių teismas turi ir jau surašius kaltinamąjį aktą. Vėliau įvykusi kaltininko ir nukentėjusiojo mediacija suteikia teismui galimybę švelninti bausmę teisiamejam arba nuo jos atleisti (Vokietijos BK 46a straipsnis).“<sup>196</sup>

Apibendrinant išsakytas nuomones konstatuotina, kad galime išskirti dvi pagrindines nuomonių grupes: teigiančias, kad mediacijai turėtų būti nustatomi tam tikri ginčo tinkamumo kriterijai, nusakant atskirus kriterijus tinkamiems mediacijai atvejams atrinkti ir teigiančias, kad tokių tinkamumo kriterijų būti negali ir mediacija yra ribojama tik jos pačios galimybių.

Kalbant apie praktinį mediacijos baudžiamojoje justicijoje taikymą, Europos Tarybos Ministrų Komitetas kaltininko ir nusikalstamos veikos aukos mediaciją nusako kaip „bet kokią procesą, kuriame auka ir kaltininkas įgalinami, jeigu jie laisvai sutinka aktyviai dalyvauti sprendžiant iš nusikaltimo kylančius klausimus padedami nešališko trečiojo asmens (mediatoriaus)“, taip pat kartu atkreipdamas dėmesį į mediacijos, kaip papildomos ar alternatyvios priemonės tradiciniam baudžiamajam procesui taikymą baudžiamosiose bylose, rekomenduoja valstybių narių vyriausybėms įgyvendinti Rekomendacijoje išdėstytus principus, kuriais siekiama užtikrinti kuo platesnį mediacijos modelio taikymą baudžiamosiose bylose.<sup>197</sup>

Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. patvirtintoje Nacionalinėje nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programoje paminėta atkuriamojo teisingumo sistema, „kurios pagrindinis tikslas yra atkurti buvusią padėtį tarp nusikaltimo paveiktų subjektų – aukos, nusikaltėlio, visuomenės“<sup>198</sup>.

---

<sup>195</sup> Michailovič, *supra note*, 27: 28.

<sup>196</sup> Wolfgang Heinz, „Alternatyvos įkalinimui: bausmių taikymo teorija ir praktika Vokietijoje, bausmių veiksmingumo ir recidyvo tyrimų rezultatai“. Iš *Bausmių taikymo ir vykdymo tarptautinis palyginimas, tendencijos ir perspektyvos Lietuvoje, Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys*, Sakalauskas Gintautas, (Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2017), 26-27.

<sup>197</sup> „Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1999 m. rugsėjo 15 d. rekomendacija Nr. R(99)19, *supra note*, 141.

<sup>198</sup> „Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. kovo 20 d. nutarimas Nr. IX-1383 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos patvirtinimo“. LRS, žiūrėta 2020 m. kovo 10 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.207736/WssuaPVmy>

Lietuvos Respublikos Probacijos įstatyme (4 str. 2 d. 5 p.)<sup>199</sup> nurodytas atkuriamojo teisingumo įgyvendinimo principas reiškia, kad „taikomos atkuriamojo pobūdžio priemonės, kuriomis užtikrinamas nukentėjusio asmens ir probuojamojo sutaikinimas ir tarpininkavimas siekiant atlyginti nusikalstama veika padarytą žalą“. Kartu patvirtintos ir Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) probacijos tarnybose taisyklės<sup>200</sup>.

Nors baudžiamojoje teisėje, R. Ažubalytės teigimu, dar 1993 m. BPK 9<sup>1</sup> ir BK 53<sup>1</sup> straipsnyje reglamentuotas susitaikymo viešojo kaltinimo bylose institutas įtvirtino modernią diskrecinio baudžiamojo persekiojimo formą, t. y. tam tikrais atvejais, esant visoms įstatyme išvardytoms sąlygoms, leido pareigūnams, atsižvelgiant į nukentėjusiojo ir kaltininko nuostatas, spręsti, ar baudžiamasis persekiojimas reikalingas, ar ne. Naujuosiuose baudžiamuosiuose kodeksuose šiek tiek pataisytas šis institutas taip pat liko.<sup>201</sup>

Konkretesnė Lietuvos valstybės pozicija yra išreikšta Konceptijoje<sup>202</sup>, kurioje teigiama, kad taikinamąjį tarpininkavimą (mediaciją) baudžiamojoje justicijoje galima apibrėžti kaip procesą, kurio metu konfliktą tarp kaltininko ir žalą patyrusio asmens nešališkas tarpininkavimo (taikinimo) specialistas padeda išspręsti taikiu būdu. Šis apibrėžimas iš esmės analogiškas pateiktam Europos Tarybos rekomendacijoje Nr. R(99)19 „Dėl mediacijos baudžiamosiose bylose“. Taikinamuoju tarpininkavimu baudžiamajame procese siekiama teisinės padėties atkūrimo, konflikto išsprendimo, santykio tarp kaltininko ir žalą patyrusio asmens atstatymo, taip pat siekiama sušvelninti baudžiamosios atsakomybės teisinės pasekmės arba sudaryti galimybę asmenis atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės. Konstatuotina, kad šiuo metu Lietuvos baudžiamojoje justicijoje taikinamasis tarpininkavimas (mediacija) nėra sureguliuotas.

Kaip teigiama Konceptijoje<sup>203</sup>, taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) baudžiamajame procese sąlygos – tai aplinkybės, kurioms egzistuojant ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras ar teismas gali spręsti dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) taikymo tikslingumo baudžiamajame procese. Šios aplinkybės, nurodytos Konceptijoje, vadintinos kriterijais ir baudžiamosiose bylose (išskyrus privataus kaltinimo, kur numatoma privaloma mediacija) taikinamąjį tarpininkavimą (mediaciją) siūloma leisti taikyti tik esant šiems trims privalomiems

---

<sup>199</sup> „Lietuvos Respublikos probacijos 2011 m. gruodžio 22 d. įstatymas Nr. XI-1860“. E-tar, žiūrėta 2020 m. kovo 6 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.58398896D322/asr>

<sup>200</sup> „Lietuvos Respublikos Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2017 m. gruodžio 8 d. įsakymas Nr. V-532 „Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) probacijos tarnybose taisyklių patvirtinimo“. LRS, žiūrėta 2020 m. kovo 5 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/41905440d3d611e8a3fadd00a256c61a?positionInSearchResults=11&searchModuleUUID=d87d1f9f-ace1-43f1-ac76-8add998f7fe1>

<sup>201</sup> Rima Ažubalytė, *supra note*, 191: 34.

<sup>202</sup> Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268, *supra note*, 163.

<sup>203</sup> *Ibid.*

**kriterijams: nukentėjusiojo ir įtariamojo, kaltinamojo, nuteistojo sutikimui; aiškioms nusikalstamos veikos aplinkybėms; kaltininko kaltės pripažinimui.** Pažymėtina, kad kai kurios iš šių sąlygų yra pabrėžiamos tarptautiniuose dokumentuose, rekomendacijose, pavyzdžiui, minėtoje Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1999 m. rugsėjo 15 d. rekomendacijoje Nr. R(99)19 „Dėl mediacijos baudžiamosiose bylose“.<sup>204</sup> Šių kriterijų, privalomų sąlygų visuma užtikrina ir viešojo intereso, ir nukentėjusiojo, ir kaltinamojo interesų apsaugą. Sprendžiant dėl aiškių nusikalstamos veikos aplinkybių, pažymėtina, kad išvadą, jog nusikalstamos veikos aplinkybės yra aiškios, galima daryti tada, kai, pavyzdžiui, iš karto sulaikomas ar kitaip nustatomas galimai nusikalstamą veiką padaręs asmuo, procese nereikia taikyti sudėtingų įrodinėjimo priemonių (skirti sudėtingų ekspertizių, kreiptis pagalbos į užsienio valstybes ir pan.); yra asmenų (liudytojų, nukentėjusiųjų), mačiusių nusikalstamos veikos padarymą ir galinčių duoti apie tai parodymus; surasti nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti teisme reikšmę turintys daiktai ar dokumentai ir kt.).<sup>205</sup> Konstatuotina, kad mediacija nėra skirta sudėtingoms aplinkybėms narplioti, įrodinėti ir pan., todėl tam kad baudžiamoji byla būtų tinkama mediacijai, yra svarbu aiškios bylos aplinkybės, ne per daug sudėtingas (tyrimo prasme) nusikaltimas.

Kaip viena iš sąlygų, lemiančių mediacijos proceso galimumą, įvardijamas nusikalstamos veikos sunkumas. Mediacija gali būti vykdoma ne visų nusikalstamų veikų atveju. Paprastai ji galima turtinių ir nesunkių smurtinių nusikaltimų atžvilgiu, o bylos dėl sunkių smurtinių nusikaltimų (tyčinis nužudymas, tyčinis sunkus kūno sužalojimas, išžaginimas ir pan.) nukreipiamos į teismą paprastai be mediacijos alternatyvos galimybės.<sup>206</sup> Mediacija baudžiamosiose bylose dažniausiai taikoma nesunkių ar vidutinio sunkumo nusikaltimų bylose. Paprastai būtent su tokio pavojingumo nusikalstamomis veikomis valstybių baudžiamuosiuose ir procesiniuose įstatymuose yra siejamos diversijos taikymo galimybės.<sup>207</sup>

Kita grupė kriterijų, apibūdinančių ginčo tinkamumą mediacijai, yra susiję su kaltininku ir auka. Pirmiausia, byloje turi būti aiškus individualus nukentėjusysis. Mediacijos metu svarbus konkrečių asmenų susitikimas, todėl ji netaikoma veikų, kurios formaliai neturi nukentėjusiojo, atveju (su narkotikais susijusios veikos, korupciniai nusikaltimai, vairavimas išgėrus šalyse, kuriose tokia veika laikoma nusikalstama, ir kt.). Auka gali būti ir juridinis asmuo.

---

<sup>204</sup> „Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1999 m. rugsėjo 15 d. rekomendacija Nr. R(99)19, *supra note*, 141.

<sup>205</sup> Šie nurodyti kriterijai atitinka ir Generalinio prokuroro rekomendacijoje „Dėl proceso baigimo pagreitinto proceso tvarka“ nurodytus kriterijus. Žr.: Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2003 m. balandžio 11 d. įsakymas Nr. I-47 „Dėl ikiteisminio tyrimo terminų kontrolės tvarkos ir rekomendacijų patvirtinimo“. LRS, žiūrėta 2020 m. kovo 5 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.325976>

<sup>206</sup> Bikelis, *supra note*, 175: 23.

<sup>207</sup> Michailovič, *supra note*, 27: 105.



Kitas svarbus dalykas – sutikimas dalyvauti mediacijoje: tiek aukos, tiek kaltininko.<sup>208</sup> Sutikimas mediacijai baudžiamojoje jurisdikcijoje turi svarbią reikšmę ne tik dėl to, kad tai vienas iš pagrindinių mediacijos principų, tačiau ir dėl tos priežasties, kad kyla nemaža antrinės viktimizacijos rizika, kaip konstatavome aukščiau, pateikdami mokslo atstovų nuomones. Tačiau tendencija plėsti mediacijos taikymą ir minimalizuoti jos negalimumo ir taikymo ribojimą reiškia, kad dar didesnė atsakomybė tenka patiems mediatoriams, atrenkantiems atvejus mediacijai ir taikantiems mediaciją konkrečiu atveju, atidžiai stebint patį procesą ir šalių santykius. Konstatuotina mediatorių kvalifikacijos ir parengimo medijuoti klausimo tinkamas reglamentavimas ir praktinis sprendimas.

Dar vienas iš neretai valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtinamų kriterijų – kaltininko kriminalinė praeitis. Mediacija paprastai netaikoma recidyvistų, pakartotinai per tam tikrą laiką nusikaltusių asmenų atžvilgiu, taip pat jei anksčiau panašiomis aplinkybėmis jau buvo taikyta mediacija, tačiau kaltininkas nesilaikė mediacijos metu pasiekto susitarimo.<sup>209</sup> Mediacija yra ypač efektyvi paaugliams arba tiems, kurie nusikalsta pirmą kartą.<sup>210</sup> Darytina išvada, kad antrą kartą nusikaltusiems arba jau pilnamečiams mediacijos taikymas gali būti ribojamas, kaip neefektyvus. Taip pat nerekomenduojama taikyti mediacijos bylose, kurios yra sudėtingos: daug kaltinamųjų, nukentėjusiųjų ir pan. Verta priminti, kad, remiantis Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. R (99) 19 „Dėl mediacijos baudžiamosiose bylose“, tarp šalių neturi būti aiškaus skirtumo dėl amžiaus, brandos ar intelektinių galimybių.<sup>211</sup>

Pateikiant konkrečius atrankos kriterijų pavyzdžius, pasiremsime E. Visocku ir kt., nurodančiais, kad nukentėjusiojo ir nusikaltusiojo nepilnamečio mediacijai atvejo atrankoje remiamasi šiais kriterijais:

- įvykis susijęs su teisės pažeidimais nuosavybei ar asmeniui, kai baudžiamasis persekiojimas neinicijuojamas;
- nukentėjęs asmuo yra žinomas, jis galėtų (išankstinė prielaida) dalyvauti mediacijoje;
- nusikaltęs (pastaruoju atveju kalbama apie nepilnamečį) asmuo yra žinomas, jis pripažįsta padaręs teisės pažeidimą;
- nusikaltęs nepilnamečis neturi aiškių kriminalinės asmenybės bruožų ir atitinkamos patirties (pvz., anksčiau padaręs keliolika nusikaltimų, pasižymi agresyvia elgsena ir pan.);
- nusikaltimą padaręs asmuo neturi psichikos sveikatos problemų;

---

<sup>208</sup> *Ibid*, 107.

<sup>209</sup> *Ibid*, 108.

<sup>210</sup> Svetlana Justickaja ir kt., Jaunimo delinkvencinis elgesys ir nepilnamečių justicijos politika Lietuvoje: tendencijos ir lyginamieji aspektai (Vilnius: Justitia, 2015), 95.

<sup>211</sup> „Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1999 m. rugsėjo 15 d. rekomendacija Nr. R(99)19, *supra note*, 141.



- nusikaltimą padaręs asmuo neturi didelių problemų, susijusių su psichotropinių/narkotinių medžiagų vartojimu.<sup>212</sup>

R. Uscila pateikia apibendrinančią nuomonę dėl kriterijų, nurodydamas, kad veiksniai, galimai didinantys mediacijos realizavimo sunkumus, arba kitaip tariant, atrankos kriterijai sprendžiant mediacijos ribojimą, gali būti sugrupuoti į šias kategorijas:

- Veiksniai, kurie sąlygoti nusikaltusiojo;
- Veiksniai, kurie sąlygoti nukentėjusiojo;
- Veiksniai, susiję su mediacijos institutu, mediatoriais;
- Veiksniai, kurie sąlygoti visuomenės.<sup>213</sup>

Kalbant apie atvejų atrinkimą mediacijai probacijoje, Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) probacijos tarnybose taisyklių<sup>214</sup> 6 punkte reglamentuota, kad „atvejis mediacijai yra tinkamas, jeigu:

1. pažeidėjas yra žinomas, jis pripažįsta padaręs teisės pažeidimą;
2. nukentėjęs asmuo yra žinomas ir galėtų (remiantis išankstine prielaida) dalyvauti mediacijoje;
3. pažeidėjas ir nukentėjęs asmuo sutinka dalyvauti mediacijoje;
4. pažeidėjas neturi aiškių kriminalinės asmenybės bruožų (nepasižymi agresyviu elgesiu ir pan.);
5. nėra akivaizdžios antrinės viktimizacijos rizikos;
6. pažeidėjas ar nukentėjęs asmuo neturi akivaizdžių psichikos sveikatos sutrikimų, kurie neleistų savarankiškai dalyvauti mediacijos procese;
7. pažeidėjas arba nukentėjęs asmuo nėra piktnaudžiaujantys psichotropinėmis medžiagomis, alkoholiu, priešingu atveju – iki mediacijos pradžios rekomenduotina pradėti gydymą;
8. jeigu šalys nėra pažeidėjas ir auka, mediacija gali būti taikoma ir kitais ginčo ar konflikto atvejais, kuriuos pateikia mediaciją inicijuojančios šalys.“

Darytina išvada, kad atvejis nėra tinkamas mediacijai, arba kitais žodžiais tariant, mediacija negalima, jeigu pažeidėjas ir nukentėjęs nežinomi arba nesutinka dalyvauti mediacijoje, pažeidėjas

---

<sup>212</sup>Evaldas Visockas, ir kt., *Delinkventinio nepilnamečio ir nukentėjusiojo mediacijos vadovas*. (Vilnius: Policijos departamentas prie LR VRM: 2011), 13.

<sup>213</sup>Rokas Uscila ir kt. *Nusikaltusio nepilnamečio ir nukentėjusiojo metodinis vadovas organizatoriams. Mediacijos metodika* (Vilnius, Policijos departamentas prie LR vidaus reikalų ministerijos 2011), 35.

<sup>214</sup>Lietuvos Respublikos Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2017 m. gruodžio 8 d. įsakymas Nr. V-532 „Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) probacijos tarnybose taisyklių patvirtinimo“, *supra note*, 200.

aiškiai agresyvus, galima antrinė viktimizacija, yra akivaizdūs psichikos sveikatos sutrikimo požymiai arba alkoholio ar pasichotropinių medžiagų vartojimo požymiai.

Nagrinėjant subjektų, kurie gali nukreipti atvejus mediacijai, temą, teisės moksle teigiama, kad be subjektų, kurie gali siūsti baudžiamosios bylos šalis į mediacijos procesą, minėtini ir kiti subjektai, kurie gali netiesiogiai inicijuoti mediacijos procesą, kreipdamiesi į valstybės pareigūnus, turinčius įgaliojimus priimti atitinkamus sprendimus. Šių asmenų, galinčių inicijuoti mediacijos procesą, esama gana daug, todėl dažniausiai įstatyme nėra atskirai vardijama. Tai gali būti nukentėjęsysis, įtariamasis ar kaltinamasis ir jų atstovai (pavyzdžiui, advokatai, įstatyminiai atstovai), ikiteisminio tyrimo institucijos pareigūnas, vaiko teisiųapsaugos tarnyba ir pan.<sup>215</sup>

Bylos tinkamumo kriterijus vertina ne tik pareigūnas, siunčiantis bylos šalis į mediaciją, bet ir mediatorius (sprendimą dėl bylos dalyvių nukreipimo į mediaciją visada priima pareigūnas). Tai paprastai neteisinių bylos tinkamumo mediacijai kriterijų peržiūra. Mediatorius iš dalyvaujančių asmenų surenka informaciją apie tai, kas įvyko. Ties duomenys dažnai suteikia daugiau informacijos ir šiek tiek skiriasi nuo duomenų, gautų iš policijos, prokuratūros ar kitų siuntusiųjų į mediaciją. Mediatorius, bendraudamas su kaltininku ir auka, vertina dalyvių tinkamumą, jų motyvaciją, gebėjimą komunikuoti su kita šalimi, aiškina jiems mediacijos esmę, tikslus, eigą, rezultatus, atsako į jų klausimus.<sup>216</sup>

Apibendrinant, galime manyti, kad nors teisės mokslas teigia, kad progresyvesnė yra tendencija neriboti mediacijos taikymo ir remtis mediacijos principais, tačiau Konceptija (kaip ir Mediacijos probacijoje taisyklės) vardija konkrečius kriterijus. Konstatuotina, kad toks teisinis reglamentavimas pateisinamas dėl šio ginčų sprendimo būdo santykinio naujumo Lietuvoje, kas verčia įstatymų leidėją pakankamai preciziškai reglamentuoti šį procesą, siekiant ankstyvoje jo diegimo stadijoje nepakenkti netinkamu taikymu ar galimomis klaidomis.

Konkretūs kriterijai, jau išbandyti ir praktiškai, būtų tokie: pažeidėjo pripažinimas teisės pažeidimo padarymo; nukentėjusio valia dalyvauti mediacijoje; pažeidėjo ir nukentėjusio sutikimas dalyvauti mediacijoje; nėra akivaizdžios antrinės viktimizacijos rizikos; pažeidėjas ar nukentėjęs asmuo neturi akivaizdžių psichikos sveikatos sutrikimų, nepiktinaudžiauja psichotropinėmis medžiagomis, alkoholiu. Nerekomenduojama siūlyti mediacijai atvejų dėl smurto artimoje aplinkoje, dėl seksualinio pobūdžio nusikalstamų veikų, kuriose nukentėjusieji yra nepilnamečiai, dėl nusikalstamų veikų, prieš mažamečius asmenis, taip pat bylose, kuriose susitaikymas galimas tiks su valstybės institucijos ar juridinio asmens atstovu.

---

<sup>215</sup>Michailovič, *supra note*, 27: 118.

<sup>216</sup>*Ibid*, 109.

## 2.2. Ginčo tinkamumo mediacijai kriterijai administracinėje justicijoje

Klasikinė mediacija yra orientuota, visų pirma, į civilinių ginčų sprendimą, tačiau šiai teismo proceso alternatyvai būdingas pritaikomumas suponuoja plačias mediacijos taikymo galimybes *inter alia* ir administraciniame procese. Mediacija administraciniame procese turi savo specifiką ir dėl sąveikos su administracinio proceso principais ir institutais dažnai įgyja visai kitokius požymius, negu juos galime priskirti privatinės teisės srityje taikomai mediacijai.<sup>217</sup> Taip pat pastebima, kad tradicinis administracinių ginčų nagrinėjimo modelis nesusidoroja su pasikeitusiu gyvenimo ritmu bei socialiniais pokyčiais, dėl ko administracinių teismų darbo krūvis tampa didele problema. Atsižvelgiant į tai, bylinėjimosi procesas yra ilgas ir neekonomiškas, todėl valstybės biudžetas patiria papildomas išlaidas.<sup>218</sup> Ryškiausias neteisminės mediacijos taikymo sprendžiant administracinius ginčus pavyzdys galiojančiame Lietuvos administracinio proceso reguliavime yra Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo<sup>219</sup> 22 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta nuostata, jog skundo tyrimas nutraukiamas, jei tyrimo metu išnyksta skundžiamos aplinkybės arba, tarpininkaujant Seimo kontrolieriui, skunde keliamos problemos išsprendžiamos gera valia, taip pat kitais šio įstatymo nustatytais atvejais.

S. Kavalnė ir I. Saudargaitė nurodo, kad „kalbant apie Lietuvą, galime daryti preliminarią prielaidą, kad mediacija administracinėje sferoje netaikoma. Nėra nei atitinkamų taisyklių, nei taikymo praktikos, susijusios su šiuo AGS būdu tarp viešosios valdžios ir privačių asmenų.“<sup>220</sup> E.Šilvaitė teigia, kad „mediacijos taikymas sprendžiant administracinius ginčus skiriasi nuo jos taikymo šeimos, darbo ar komercinių teisinių santykių srityje dėl viešajai teisei būdingo principo „visa, kas nėra leidžiama, yra draudžiama“<sup>221</sup> bei pasižymi įvairiapuse problematika.<sup>222</sup> Teisės moksle taip pat aptariami specifiniai požymiai, kuriuos įgyja neteisminė mediacija administraciniame procese. Vienas iš jų yra tai, kad teisės aktai imperatyviai numato, kokie yra galimi galutiniai ginčo sprendimai, o ginčo šalys tokiame mediacijos procese yra laisvos derėtis

<sup>217</sup> Banys, *supra note*, 25:1118

<sup>218</sup> Linas Meškys ir Gerdvila M. „Ar galima mediacija administraciniame procese Lietuvos Respublikoje?“, *Teisės apžvalga* 1, 12 (2015): 135.

<sup>219</sup> „Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių 1998 m. gruodžio 3 d. įstatymas Nr. VIII-950“ e-tar, žiūrėta, 2019 m. kovo 25 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EC01522BCE65/asr>

<sup>220</sup> Salvija Kavalnė ir Ieva Saudargaitė, „Mediation in disputes between public authorities and private parties: comparative aspects“, *Jurisprudencija* 18, 1 (2011): 261.

<sup>221</sup> Žr., pvz., Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimą, žiūrėta 2020 m. kovo 25 d. <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta216/content>, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. kovo 5 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A556-439/2013, E-teismai žiūrėta 2020 m. kovo 25 d. <https://eteismai.lt/byla/132327071071069/A-556-439-13>, 2008 m. lapkričio 6 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A442-1818/2008, E-teismai žiūrėta 2020 m. kovo 25 d. <https://eteismai.lt/byla/174436496071040/A-520-2136-12>

<sup>222</sup> Eimantė Šilvaitė, „Taikos sutartis kaip teisminės mediacijos administraciniame procese pagrindas“. 2019): 315, žiūrėta 2020 m. kovo 25 d. <https://www.lvat.lt/doclib/szob080n6aqwwcyfgye1134d28hd2qsg>

tik dėl vieno iš šių įstatyme įtvirtintų ginčo sprendimų variantų. Vadinasi, neteisminės mediacijos administraciniame procese šalys turi ribotą laisvę daryti įtaką konsensuso turiniui ir ieškodamos konsensuso privalo laikytis viešajai teisei būdingo bendrojo draudimo principo („visa, kas nėra leidžiama, yra draudžiama“). Neteisminės mediacijos tikslas administraciniame procese daugeliu atvejų yra konsensuso tarp viešojo intereso plačiaja prasme, kuriam atstovauja viešojo administravimo subjektai, ir privačių asmenų interesų paieška. Taip pat mediacijos procese dalyvaujančios ginčo šalys daugeliu atvejų yra saistomos subordinacinių – pavaldumo santykių. Galiausiai, asmenų, suinteresuotų atitinkamu susitarimu nagrinėjamame mediacijos procese, ratas yra kur kas platesnis negu civilinių ginčų neteisminės mediacijos procese, kurioje dažniausiai ieškoma kompromiso tarp dviejų civilinių santykių dalyvių interesų. Taigi neteisminė mediacijai administraciniame procese yra būdingas ginčo šalių pliuralizmas.<sup>223</sup>

Mokslinėje literatūroje yra pateikiami skirtingi kriterijai, padedantys identifikuoti administracinių ginčų tinkamumą mediacijai. Užsienio autorių teigimu, alternatyvus ginčų sprendimas viešosios teisės kontekste yra realus ir tuo atveju, jei bylos faktai yra sudėtingi, sprendimų priėmėjas yra valstybinė įstaiga, o sprendimų priėmimas - sudėtingas ir policentrinis, ginčai kyla dėl finansinių operacijų, aplinkos planavimo ar viešųjų paslaugų, tokių kaip švietimas ar socialinės paslaugos, teikimo, vienoje pusėje yra daug ginčo šalių, kurioms aktualus tam tikras klausimas teritorijų planavimo ar aplinkos apsaugos bylose, ir pan.<sup>224</sup>

Nyderlandų autoriams atrodo, kad mediacija geriausiai veikia tais atvejais, kuomet suinteresuotų šalių skaičius yra ribotas, o šalys identifikuojamos, pavyzdžiui, tai galioja ginčiuose tarp valstybės tarnautojų ir valstybinių institucijų, mažesne apimtimi - ginčams dėl statybos leidimų, kurie neturi reikšmingos įtakos aplinkiniams<sup>225</sup>. Taigi viešojoje teisėje taikiai spręstinių ginčų spektras yra pakankamai platus, o taikiai spręstinių administracinių bylų atrinkimas reikalauja ne tik pasitikėjimo, bet ir specialiųjų žinių. Taikus ginčų sprendimas gali būti netinkamas bylose, kuriose kyla svarbus viešojo intereso ar viešosios politikos klausimas, ginčas yra susijęs su atitinkamo įstatymo nuostatos aiškinimu, byla susijusi su pagrindinėmis asmens teisėmis ar teisės principais, byloje yra keliamas piktnaudžiavimo valdžia klausimas, siekiama, kad valstybinė institucija veiktų viršydama įgaliojimus (lot. *ultra vires*) arba yra reikalaujama

---

<sup>223</sup>Banys, *supra note*, 25:1126.

<sup>224</sup>Alternative Dispute Resolution Committee of the Wellington District Law Society. Alternative Dispute Resolution Clauses in Legislation, 5, žiūrėta 2020 m. balandžio 18 d.

<file:///C:/Users/regina.voveryte/Downloads/Alternative%20Dispute%20Resolutionclausesinlegislationdraftpaper.pdf>

<sup>225</sup>Annie De Roo ir Rob Jagtenberg, „Mediation in the Netherlands: Past-Present-Future“. Žiūrėta 2020 m. balandžio 3 d. <https://www.ejcl.org/64/art64-8.html>

deklaratyvios teismo funkcijos.<sup>226</sup> E. Šilvaitė pastebi, kad „vargu, ar galima teigti, jog išdėstyti kriterijai yra fundamentalūs nustatant, ar ginčas yra tinkamas mediacijai, kadangi sprendžiant šį klausimą yra svarbūs daugelis veiksnių“.<sup>227</sup>

Toliau kalbant apie atvejus, kuomet taikus susitarimas nėra galimas, pastebėtina, jog pagal Administracinių bylų teisenos įstatymo 51 straipsnio 1 dalies nuostatas taikos sutartis negali būti sudaroma bylose dėl norminių administracinių aktų teisėtumo. Taigi prie taikiai nespęstinių (nemedijuotinių) ginčų priskiriamos bylos dėl norminių administracinių aktų teisėtumo. Manytina, jog prie taikiai nespęstinių bylų taip pat reikėtų priskirti bylas pagal savivaldybės tarybų prašymus pateikti išvadą, ar savivaldybės tarybos narys, savivaldybės tarybos narys - meras, kuriems pradėta įgaliojimų netekimo procedūra, sulaužė priesaiką ir (ar) nevykdė (prašyme nurodytų) jiems įstatymuose nustatytų įgaliojimų (Administracinių bylų teisenos įstatymo 120-122 str.). Tokios bylos pasižymi viešuoju interesu, taip pat jų išsprendimas nėra įmanomas abipusių nuolaidų ar kompromiso būdu.<sup>228</sup>

Rekomendacijoje<sup>229</sup> dėl alternatyvių priemonių pažymima, jog alternatyvūs ginčų sprendimo būdai turėtų būti ypač taikomi bylose, susijusiose su individualiais administraciniais aktais, sutartimis, civiline atsakomybe ir piniginiiais ieškiniais. Įvertinus Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktiką bylose, kurios buvo užbaigtos patvirtinant taikos sutartį<sup>230</sup>, galima teigti, jog būtent tokios bylos dažniausiai ir yra sprendžiamos taikiai: bylos, kuriose ginčijamas individualių administracinių aktų teisėtumas, reiškiamas reikalavimas dėl įpareigojimo atlikti veiksmus, reikalavimai atlyginti žalą ar sumokėti vietinę rinkliavą.

V. Bondy ir M. Doyle taip pat kelia klausimus dėl potencialaus jėgos pusiausvyros nebuvimo tarp šalių viešosios teisės ginčiuose, kai viena šalių yra fizinis asmuo o kita - viešoji institucija, turinčios skirtingus resursus, patirimą ir galimybę tai kontroliuoti. Žinoma, kai mediacijoje dalyvauja teisininkai jėgos disbalansas yra mažesnė problema, nei tada kai šalys nėra

---

<sup>226</sup> Bondy, *supra note*, 30: 24.

<sup>227</sup> Šilvaitė, *supra note*, 222: 311-328.

<sup>228</sup> *Ibid.*

<sup>229</sup> „Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2001 m. rugsėjo 5 d. rekomendacija šalims narėms Nr. Rec(2001)9 dėl alternatyvių ginčų tarp viešojo administravimo institucijų ir privačių asmenų sprendimo priemonių“. Žiūrėta 2020 m. kovo 10 d. [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=Rec\(2001\)9&Sector=secCM&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=eff2fa&BackColorIntranet=eff2fa&BackColorLogged=c1cbe6&direct=true](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=Rec(2001)9&Sector=secCM&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=eff2fa&BackColorIntranet=eff2fa&BackColorLogged=c1cbe6&direct=true)

<sup>230</sup> Lietuvos vyriausiam administraciniame teisme 2014–2017 m. ir 2018 m. pirmo pusmečio laikotarpiu 39 patvirtintos 55 taikos sutartys. 2018 m. pirmąjį pusmetį buvo patvirtintos 6 taikos sutartys, 2017 m. 12 bylų šiame teisme buvo baigtos patvirtinant tarp šalių sudarytą taikos sutartį, 2016 m. tokių bylų buvo 6, o štai 2015 metais – netgi 21 byla, 2014 metais – 10 bylų. Eimantė Šilvaitė, „Taikos sutartis kaip teisminės mediacijos administraciniame procese pagrindas“. 2019): 318, žiūrėta 2020 m. kovo 25 d. <https://www.lvat.lt/doclib/szob080n6aqwwcyfgye1134d28hd2qsg>

atstovaujamos.<sup>231</sup> Iš kitos pusės, kaip teigia A. Banys, „mediacijos administraciniame procese šalių autonomijos ribos yra kur kas siauresnės – jas daugeliu atvejų labai aiškiai apibrėžia imperatyvios viešosios teisės normos, nustatančios vienos iš neteisminės mediacijos šalių – viešojo administravimo subjekto – administracinės diskrecijos ribas.“<sup>232</sup> Autorius daro išvadą, kad net ir „ginčo sureguliuojimo opcijų apribojimas administracine diskrecija nepanaikina fakto, jog neteisminės mediacijos administraciniame procese šalys neretai turi teisę ir galimybę rinktis, kaip sureguliuoti ginčą, nors ir ne tokią plačią kaip civiliniuose teisiniuose santykiuose.“<sup>233</sup> Manytina, kad šiuo aspektu yra galimybė konstatuoti ginčo tinkamumas mediacijai, esant tam tikriems kriterijams.

Mediaciją sprendžiant administracinius ginčus skatina ir Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Rec(2001)9 „Dėl bylinėjimosi tarp administravimo institucijų ir privačių asmenų alternatyvų“.<sup>234</sup> Rekomendacijoje nurodoma, jog alternatyvūs administracinių ginčų sprendimo būdai galėtų padėti spręsti šias problemas: nuolat didėjančio teismų krūvio, ilgai trunkančio ginčų nagrinėjimo, teismo proceso nepakankamo pritaikymo sprendžiant tam tikrų kategorijų ginčus, administravimo institucijų ir visuomenės atotrūkio. Vis dėlto rekomendacijoje pažymima, jog alternatyvus ginčo sprendimo būdas negali tapti priemone administravimo institucijoms ir privatiems asmenims išvengti pareigos laikytis teisės viršenybės principo. Taip pat naudojimas alternatyviu ginčų sprendimo būdu negali tapti asmeniui kliūtimi ginčą spręsti teisme, kadangi tai yra pagrindinė (aukščiausia) tiek privačių asmenų, tiek administravimo subjektų teisių gynimo garantija.<sup>235</sup>

Kaip teigiama Konceptijoje, nuo 2003 m. iki 2013 m. administraciniuose teismuose buvo patvirtintos 25 taikos sutartys. Taikos sutarčių tvirtinimas suaktyvėjo 2012 metais – patvirtinta 12 tokių sutarčių. Iki tol per metus sutarčių sudaryta mažiau: 2009 m. patvirtintos keturios sutartys, 2010 m. – dvi sutartys, 2011 m. – šešios sutartys. Konceptijoje daroma išvada, kad poreikis sudaryti taikos sutartis ir spręsti ginčus taikiai akivaizdžiai didėja. Daugiausiai taikos sutartys tvirtinamos ginčiuose dėl valstybės tarnybos teisinių santykių (8), neišmokėtų teisėjų atlyginimų bylose (5), mokesčių bylose (3), teritorijų planavimo bylose (4) ir statybų bylose (2). Nacionalinės teismų administracijos duomenimis (pagal Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO duomenis), nuo Administracinių bylų teisenos įstatymo pakeitimų, kuriais aiškiai įtvirtintas taikos

<sup>231</sup>Bondy, *supra note*, 30: 19.

<sup>232</sup>Banys, *supra note*, 25: 1124.

<sup>233</sup>*Ibid*, 1124

<sup>234</sup>„Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2001 m. rugsėjo 5 d.rekomendacija šalims narėms Nr. Rec(2001)9 dėl alternatyvių ginčų tarp viešojo administravimo institucijų ir privačių asmenų sprendimo priemonių“, *supra note*, 229.

<sup>235</sup>Ugnius Trumpulis, „Teorinės ir praktinės mediacijos taikymo prielaidos sprendžiant administracinius ginčus Lietuvoje“, *Jurisprudencija* 19, 4 (2012): 1433.

sutarties institutas administraciniame procese, įsigaliojimo, t. y. nuo 2013 m. rugpjūčio 1 d. iki 2014 m. rugsėjo 30 d. administracinėse bylose buvo patvirtintos 28 taikos sutartys, daugiausiai taikos sutarčių patvirtinta ginčiuose dėl motinystės pašalpų neišmokėtos dalies priteisimo (8), dėl motinystės pašalpos dydžio (3).<sup>236</sup> Galime konstatuoti, kad poreikio didėjimas nėra toks akivaizdus, kaip teigiama Konceptijoje, tačiau atsižvelgiant į siekį plėsti taikių susitarimų šioje srityje kiekį, toks valstybės optimistiškas požiūris yra suprantamas. Tuo labiau, kad Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo<sup>237</sup> 52<sup>1</sup> straipsnyje įtvirtinta galimybė šalims bet kurioje proceso stadijoje baigti bylą taikos sutartimi. Tokiu būdu, kaip teigiama Konceptijoje, taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) administraciniame procese plėtra sudarytų sąlygas vystyti taikos sutarties institutą.<sup>238</sup> Šiuo atveju pritartina Konceptijoje išdėstytam teiginiui.

Konceptijoje nurodytas siekis reglamentuoti mediacijos instituto įtvirtinimą administraciniame procese, nes „taikant šį būdą mažinama konfrontacija tarp visuomenės, valstybės tarnautojų ir viešojo administravimo subjektų; mažinamas teismuose nagrinėjamų bylų skaičius; užtikrinama efektyvi subjektinių teisių gynyba, netaikant sudėtingų teismo nagrinėjimo procedūrų. Lietuvos teisės aktai nenumato taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) administraciniame procese galimybių, tačiau galiojantis teisinis reguliavimas yra tinkamas šiam institutui įtvirtinti ir plėtoti.“<sup>239</sup>

Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymo<sup>240</sup> 22 straipsnio 1 dalyje yra numatyta Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba, Lietuvos bankas, Valstybinė energetikos inspekcija prie Ūkio ministerijos, Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija, Lietuvos advokatūros advokatų taryba ar jos sudarytas organas ir Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba kaip institucijos neteismine tvarka nagrinėjančios vartojimo ginčus. Taigi, Lietuvos įstatymai kai kurioms viešojo administravimo institucijoms numato pareigą ikiteismine ginčų tvarka nagrinėti civilinius ginčus, tame tarpe vykdyti taikinimo funkciją. Moksle pateikiamas tokio reglamentavimo apibendrinimas, sakant, kad „Lietuvos administraciniame procese yra įtvirtina civilinių ginčų, visų pirma, iš vartojimo teisinių santykių kylančių ginčų mediacija kaip viešojo administravimo funkcija“<sup>241</sup>. Tačiau manytume, kad išvada per ankstyva ir šiuo atveju galėtume kalbėti tik apie egzistuojančias ir dar tiesiogiai nereglamentuotas *galimybes*

<sup>236</sup>Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268, *supra note*, 163.

<sup>237</sup>Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos 1999 m. sausio 14 d. įstatymas. Nr. VIII-1029“. E-tar, žiūrėta 2020 kovo 15 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.67B5099C5848>

<sup>238</sup>Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268, *op.cit.*

<sup>239</sup>Ibid.

<sup>240</sup>„Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos 1994 m. lapkričio 10 d. Nr. I-657“ e-tar, žiūrėta kovo 15 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D790096B17EE/asr>

<sup>241</sup>Banys, *supra note*, 25: 1132.

Lietuvoje taikyti mediaciją administracinėje teisėje. Realybė yra vis tik daugiau susijusi su civiliniais teisiniais santykiais ar iš jų išplaukia. Nors mediacija gali būti taikoma tiek sprendžiant kilusius ginčus tarp privačių ir viešojo administravimo subjektų, tiek tarp vienas kitam nepavaldžių viešojo administravimo subjektų, taip pat tarp privačių subjektų kilusius ginčus, kai jų teisių įgyvendinimas yra susijęs su viešojo administravimo subjekto veikla.

Mokesčių srityje Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo<sup>242</sup> 71 straipsnyje nustatyta, kad mokesčių administratorius ir mokesčių mokėtojas gali pasirašyti susitarimą dėl mokesčio ir su juo susijusių sumų dydžio, jei, apskaičiuojant mokesčius, nė viena iš šalių neturi pakankamai įrodymų savo apskaičiavimams pagrįsti. Pasirašius tokį susitarimą, mokesčių mokėtojas praranda teisę ginčyti mokesčio apskaičiavimo teisingumą, o mokesčių administratorius – apskaičiuoti didesnę sumą, negu nurodyta susitarime. Šis susitarimas gali būti pasirašytas mokestinio tyrimo ar mokestinio patikrinimo metu, taip pat visų mokestinių ginčų nagrinėjimo etapų metu. Minėto įstatymo 88 straipsnyje taip pat numatyta galimybė sudaryti mokestinės paskolos sutartį, atidėjus ar išdėsčius mokestinės nepriemokos sumokėjimo terminą.<sup>243</sup> Teigiama, kad istoriniu aspektu buvo nustatyti du pagrindiniai kriterijai, kuriais remiantis konkretūs mokestiniai ginčai buvo priskiriami tokiems, kurie galėtų būti sprendžiami taikant mediaciją. Pirma, atsižvelgiama į ginčo sumą. Antra, ar ginčui spręsti turi būti nustatomi faktai ar sprendžiami teisės klausimai. Tik ginčai, glaudžiai susiję su faktų nustatymu, gali būti sprendžiami, taikant mediaciją. Tačiau kadangi mediacija negali būti tinkama procedūra visiems mokestiniams ginčams spręsti, dabar teisės aktuose, susijusiuose su mokestinių ginčų mediacija, skiriamos konkrečios ginčų rūšys.<sup>244</sup>

I. Saudargaitė mokestinių ginčų atveju nurodo, kad „tam tikri apribojimai dėl mediacijos taikymo gali būti būtini, siekiant užtikrinti vienodą mokesčių įstatymų interpretaciją ir sukurti precedentą naujiems teisiniams klausimams spręsti, tam tikri ribojimai siejami ir su tikslu mažinti mokesčių mokėtojų, kurie nori, kad iki teismo bylinėjimosi būtų įvertinta suformuota atitinkamo mokesčio mokėtojo byla.“<sup>245</sup> Galiausiai paminėtina, kad Lietuvos Respublikos Seimui buvo pateiktas įstatymo projektas dėl mediacijos taikymo sprendžiant mokestinius ginčus.<sup>246</sup>

---

<sup>242</sup> „Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo 2004 m. balandžio 13 d. įstatymas Nr. IX-2112“. e-tar, žiūrėta kovo 15 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.3EB34933E485/asr>

<sup>243</sup> Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268, *supra note*, 163.

<sup>244</sup> Kaminskienė, *supra note*, 28: 342-343.

<sup>245</sup> *Ibid*, 343-344.

<sup>246</sup> „Mokesčių administravimo įstatymo Nr. IX-2112 2, 71, 155, 156 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 71(1), 71(2) ir 71(3) straipsniais įstatymo projektas Nr. XIIIIP-2303“. LRS, žiūrėta kovo 15 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/fe936e206a2111e8b7d2b2d2ca774092>



Taigi, mediaciją, sprendžiant administracinius ginčus, taip pat identifikuojant viešąjį interesą, nustatant jo įgyvendinimo tvarką, galiausiai jį ginant, galima taikyti esant šiems kriterijams:

1. Susikirtus skirtingoms visuomenės narių ar jų grupių pozicijoms tam tikrais rūpimais visai visuomenei ar konkrečiai bendruomenei klausimais, susiduriant skirtingiems interesams, pavyzdžiui, konkrečios bendruomenės ir verslo subjektų.

2. Kilus ginčams tarp viešojo administravimo subjekto ir privačių asmenų ar jų grupių.

3. Kilus ginčams tarp skirtingų viešojo administravimo subjektų.<sup>247</sup>

Administraciniame procese teisės mokslininkų manymu, didžiausias trūkumas, neleidžiantis efektyviai naudoti mediacijos administracinių ginčų sprendimui yra ginčo šalių skaičiaus neapibrėžtumas, dėl ko neįmanoma į ginčo nagrinėjimo procesą įtraukti visų ginčo baigtimi suinteresuotų šalių. Atsižvelgiant į tai, jų teigimu, tarpininkavimas turėtų būti pasitelkiamas dar iki ginčo kilimo, o būtent rengiant norminį administracinį aktą.<sup>248</sup> O apibrėžti ginčus, kurių sprendimas alternatyviais būdais būtų rekomenduotinas ar nerekomenduotinas, yra gana sudėtinga. Tai lemia administracinio proceso metu priimamų sprendimų įvairovę.<sup>249</sup> Konstatuotina, kad paties administracinio proceso savybės yra sunkinančios mediacijos taikymą šioje srityje ir yra susijusios su šalių daugetu ir administracinio proceso ypatybėmis.

Tuo tarpu „Mediatoriaus vadovas“ nurodo, kad administracinėje justicijoje, mediacija gali būti pritaikoma daugelyje bylų, „pvz., savivaldybių administravimo subjektų priimtų teisės aktų ir veiksmų (neveikimo) teisėtumo, taip pat dėl šių subjektų vilkinimo atlikti veiksmus; žalos, atsiradusios dėl viešojo administravimo subjektų neteisėtų veiksmų, atlyginimo; mokesčių, kitų privalomų mokėjimų, rinkliavų sumokėjimo, grąžinimo ar išieškojimo, finansinių sankcijų taikymo, taip pat dėl mokesčių ginčų; tarnybinių ginčų, kai viena ginčo šalis yra valstybės tarnautojas ar pareigūnas, taip pat ginčų, kylančių dėl materialinės atsakomybės ir regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisės įgyvendinimo pagal Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymą ir t. t. Tačiau taikaus susitarimo galimybės administraciniuose ginčiuose gali būti ribotos dėl to, kad vienos iš šalių – viešojo administravimo subjekto – veikla reglamentuojama imperatyviomis teisės normomis.“<sup>250</sup> Tokiu būdu konstatuotina, kad nepaisant tam tikrų ribojančių mediacijos taikymą veiksnių, jos pritaikomumo savybė leidžia ir šioje vietoje rasti tam tikras ginčų rūšis, kuriuose ji gali būti taikoma.

<sup>247</sup> Trumpulis, *supra note*, 235: 1428.

<sup>248</sup> Meškys, *supra note*, 218: 139.

<sup>249</sup> *Ibid*, 141.

<sup>250</sup> Kaminskienė, *supra note*, 116: 40.

Kalbant apie kitų šalių patirtį, D. Vučetič, kalbėdamas apie ginčo atrankos kriterijus mediacijai administracinėje teisėje Serbijos Respublikoje, nurodo, kad visų pirma, tokia aplinkybė yra šalių nelygybė, pasireiškianti *de jure* asimetrija, hierarchija ir valdžios autoritetu, ir nesuderinama su siekiu skatinti derybas ir mediaciją kaip ginčų sprendimo priemonę. Antras aspektas – viešojo pobūdžio funkcijų vykdymas ir viešojo intereso egzistavimas. Mediacija yra galima tik tuo atveju kai institucija tam turi teisę, įskaitant ir teisę pakeisti savo anksčiau priimtą sprendimą, jeigu toks buvo. Trečia, mediacijos proceso metu priimtas sprendimas gali prieštarauti visuotiniam administracinių teisinių santykių dalyvių lygybės principui (kaip ir konstituciniam lygybės principui), jeigu esant toms pačioms sąlygoms bus priimtas kitoks sprendimas. Ketvirtas aspektas – sprendimas tarp šalių dažnai įtakoja ir trečiųjų šalių teisinę padėtį, kurios neturi galimybės ginti savo teisėtų interesų, jeigu nedalyvauja mediacijoje. Penktas kriterijus – konfidencialumas. Mediacijoje bendruoju atveju yra konfidencialus procesas. Tokiu būdu mediacijos konfidencialumas konfrontuoja su vienu iš esminių administracinio proceso principų – viešumu ir skaidrumu. Galiausiai – griežtas administracinių procedūrų reglamentavimas laiko požiūriu taip pat gali įtakoti, kad sprendimai bus priimami pažeidžiant nustatytus įstatymais terminus.<sup>251</sup> Konstatuotina, kad autoriaus yra pateikiami analogiški kriterijai, kurie leidžia daryti išvadą, kad mediacijos taikymas administracinėje teisėje yra mažiau tinkamas.

P. Kovač (Slovėnijos Respublika) nurodo, kad „net labiausiai entuziastingi mediacijos šalininkai teigia, kad šis institutas yra ribojamas ar kontraversiškas administracinėse bylose kur:

- procese dalyvauja subjektas, kuris negali būti šalimi (pvz., nepilnametis);
- šalys negali laisvai disponuoti atitinkamomis teisėmis ar prievolėmis; todėl šalys neturi viešojo intereso (ar taip pat nėra administracinio organo), nes jis jau buvo (tiksliai, bendruoju atveju) apibrėžtas įstatymų leidėjo;
- sprendžiami konstitucinės teisės ar viešosios teisės klausimai;
- prievartinis vykdymas, taigi ir priemonė, leidžianti vykdyti sprendimą prievarta, yra reikalinga;
- šalis gali tikėtinau būti nesąžininga (pvz., nuslėpti mokesčių apskaičiavimo faktai, siekiant išvengti mokėjimo);
- nėra jokios galimybės, kad bylai galėtų būti taikoma apribojimas, nustatytas tam tikruose mokesčių klausimuose, ar tam tikros administracinės teisės/įsipareigojimai praranda laiko svarbą, pvz., pilietybė palankesnėmis sąlygomis;

---

<sup>251</sup>Dejan Vučetič, „Is Mediation Viable In Administrative Matters?“ *Law and Politics* 14, 4, (2016): 495–504. <https://pdfs.semanticscholar.org/e3f7/6baa4b0441c4379ee0dd4ca52e40fc31d9c6.pdf>

- tarp ginčo šalių yra realus arba teisinis valdžios disbalansas ir t.t.<sup>252</sup>

Minėta autorė daro išvadą, kad mediacija yra tik papildoma priemonė, o ne pagrindinė ar išskirtinė teisių apsaugos forma administracinėje teisėje. Todėl jos diegimas administraciniuose santykiuose, skirtingai nuo civilinės teisės, turėtų būti laipsniškas, o ne kokybinis pokytis, ypatingai kalbant apie reguliavimą.<sup>253</sup> Pritartina šiai nuomonei ir kalbant apie Lietuvos situaciją ir perspektyvas. Panašių išvadų kalbant apie ginčo tinkamumo kriterijus mediacijai administracinėje teisėje, prieinama ir kitų šalių autorių, pvz. Nyderlanduose K.J. de Graaf, A.T. Marseille, and H.D. Tolsma<sup>254</sup>.

Apibendrinant, galime konstatuoti, kad administracinėje teisėje ginčo tinkamumo mediacijai kriterijai, visų pirma, yra mažiau pritaikomi dėl paties administracinio teisinio reguliavimo ypatumų, susijusių su priimamų sprendimų ribotumu, viešojo intereso problema, subordinacijos egzistavimas ir ginčo šalių daugetu. Tačiau atmetus mediacijos netinkamumo kriterijus, nulemtus administracinės teisės specifikos (didžiausią reikšmę turi ginčo šalių neapibrėžtumas, kuris susietas su viešojo intereso gynimu, ginčą padaro nemedijuotinu, kurie lemia, kad tokiu atveju iš esmės negalime kalbėti apie ginčo tinkamumo kriterijų nustatymą), iš kriterijų, kurie suponotų mediacijos administracinėje teisėje galimumą, paminėtume šiuos: atskirų visuomenės narių ar jų grupių (pvz. verslo ir/ar bendruomenių) skirtingų interesų derinimas; viešojo administravimo subjekto ir privačių asmenų ar jų grupių ginčai; ginčai tarp skirtingų viešojo administravimo subjektų.

### 2.3. Ginčo tinkamumo mediacijai kriterijai civilinėje justicijoje

Kadangi iš civilinėje justicijoje medijuotinių ginčų privaloma mediacija įstatymu yra nustatyta šeimos santykių srityje<sup>255</sup>, tuo parodant ir universalų mediacijos tinkamumą šių ginčų sprendimui, todėl pirmiausiai aptarsime šių ginčų mediacijai tinkamumą.

Lietuvos visuomenėje dar nepakankamai aiški mediacijos nauda ir ji nėra įtikinta taikyti ją. Nors privalomos mediacijos šeimos bylose įtvirtinimas įstatymu tikėtina pakeis požiūrį ir praktinius mediacijos taikymo rezultatus šioje srityje. Pagal R. Mienkowską-Norkienę, tokios

---

<sup>252</sup>Polanca Kovač, „Mediation and Settlement in Administrative Matters in Slovenia“ *Hrvatska Javna Uprava* 10, 3 (2010): 757.

<sup>253</sup>*Ibid*, 744.

<sup>254</sup>K.J. deGraaf, A.T. Marseille ir H.D. Tolsma, „Mediation in Administrative Proceedings: A Comparative Perspective“. 2014. Žiūrėta 2020 m. balandžio 10 d [https://www.rug.nl/research/portal/files/14920995/ADR\\_in\\_European\\_Administrative\\_Law\\_De\\_Graaf\\_Marseille\\_To\\_Tolsma.pdf](https://www.rug.nl/research/portal/files/14920995/ADR_in_European_Administrative_Law_De_Graaf_Marseille_To_Tolsma.pdf)

<sup>255</sup>Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymas, *supra note*, 11.

situacijos „kai kurios iš priežasčių gali būti: a) gana didelė tolerancija konfliktams Lietuvos visuomenėje apskritai, b) baimė, kad nebus užtikrintas konfidencialumas, nešališkumas ir neutralumas, c) apskritai trūksta sąmoningumo ir informacijos apie tarpininkavimą, d) advokatų baimė, kad jie praras savo klientus ar net savo darbo vietas dėl mediacijos, e) baimė, kad mediacijoje nebus užtikrinta išsiskiriančių sutuoktinių lygybė tiek, kiek teismo procese.“<sup>256</sup> Sutikdami su šia nuomone, pastebėsime, kad priežastys glūdi tradicijoje (kultūrinėje teisinėje) ir psichologijoje (personalinėje kultūrinėje).

Kaip teigia M. Stevenson, „šeimos mediacija grindžiama šiomis prielaidomis: vaikai, jei įmanoma, turi turėti nuolatinius santykius su abiem tėvais; bendradarbiavimas tarp tėvų skatina sveiką vaikų prisitaikymą prie aplinkybių; besitęsiantis konfliktas tarp tėvų yra žalingas vaikams; tėvai gali būti įgalinti, jei nori padaryti savo bendrus sprendimus.“<sup>257</sup> J.Sondaitė nurodo, kad „šeimos mediacija yra alternatyva teisiniams šeimos ginčų sprendimo būdams ir, lyginant su jais, pasižymi šiais pranašumais: a) konflikto sprendimo galimybė suteikiama pačioms šalims, mediatorius moko konstruktyvių, bendradarbiavimu pagrįstų ginčų sprendimo įgūdžių; b) sudaroma galimybė kiekvienai šaliai išlieti nuoskaudas, tuo metu, kai kita šalis klausosi, o tai leidžiama bylinėjimosi procese; c) mediacijos procedūra siūlo mažiau priešišką nei ginčo sprendimas teisme aplinką; d) skatina tėvus gilintis į vaikų poreikius ir apriboja psichologinę žalą vaikų ir tėvų santykiams, kuri dažnai neišvengiama bylinėjimosi procese, nes konfliktuojančios šalys dažnai siekia diskredituoti viena kitą tam, kad įgytų geresnę derybinę poziciją; e) sumažina ekonominę ir emocinę kainą, kuri susijusi su šeimos ginčų sprendimu; f) padeda susitarti taip, kad liktų patenkintos abi šalys, ir didina tikimybę, kad šalys laikysis priimtų sprendimų.“<sup>258</sup> Šeimos mediacija paprastai taikoma vaikų globos, bendravimo su vaikais ir finansų klausimais, kylančiais separacijos ir skyrybų atvejais. Pastaraisiais metais, mediacija taip pat buvo naudojama ir šeimose, kuriose įvyko prievartos prieš vaikus ar aplaidžios vaikų priežiūros faktai.<sup>259</sup> Taigi, mediacija turi daug privalumų šalių ginčui spręsti būtent šeimos teisiniuose santykiuose, tačiau kalbant apie ginčo tinkamumo mediacijai kriterijus, galime pastebėti keletą aspektų.

Visų pirma, sutiktina su N. Kaminskienės nuomone, kad jau pačios šeimos apibrėžimas nevienareikšmiškai apibrėžiamas teisės teoretikų darbuose. Šeima yra bent vienas suaugęs ir

<sup>256</sup>Renata Mienkowska-Norkienė, „Inequality in divorce mediation—reasons, manifestations and ways to avoid it. Lessons for Lithuania“. *Socialinis darbas: mokslo darbai* 11, 1 (2012): 122.

<sup>257</sup>Marion Stevenson, „Family Mediation: Working to Support Separated Families“. Iš *Mediation in context*, Marian Liebmann, (London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, 2000), 41 [http://www.8-926-145-87-01.ru/wp-content/uploads/2014/07/Marian\\_Liebmann\\_Sue\\_Bowers\\_Mark\\_Bitel\\_MediatioBookZZ.org\\_.pdf](http://www.8-926-145-87-01.ru/wp-content/uploads/2014/07/Marian_Liebmann_Sue_Bowers_Mark_Bitel_MediatioBookZZ.org_.pdf)

<sup>258</sup>Jolanta Sondaitė, „Šeimos mediacija; užsienio šalių patirtis“. *Socialinis darbas* 5, 2 (2006): 24

<sup>259</sup>Allan E. Barsky Mediation in Child Protection Cases. Iš: Irving Howard H. ir Michael Benjamin. *Family Mediation: Contemporary Issues*. (Thousand Oaks: Sage Publications, Inc, eBook Academic Collection (EBSCOhost 1995). 377.

vienas vaikas, kuris tam tikrą laikotarpį yra priklausomas nuo suaugusio. Šeima taip pat gali būti vadinami vaikų ir globėjų santykiai. Šeimomis save laiko sutuoktiniai neturintys vaikų ir čia taip pat atsiranda abejonių, ar toks požiūris teisingas ir kaip jis daro įtaką mediacijos procesui tokios šeimos ginčo atveju.<sup>260</sup>

M. Roberts<sup>261</sup> pateikia visą eilę priežasčių (kriterijų), kad jos teigimu, mediacija šeimos santykiuose galimai bus nesėkminga. Arba, kitais žodžiais tariant, mediacija, esant tokio pobūdžio kriterijams, bus netinkama ginčui. Tarp jų minimi vertybiniai kriterijai:

- didelis vertybinis konfliktas. Mediacija negalima tais atvejais, kada konfliktas tarp šalių yra vertybinio pobūdžio ir nėra galimybės net ir menkiausiam bendradarbiavimui tarp šalių. Turi būti minimalus šalių noras siekti bent minimalaus susitarimo, nesprendžiant pačio konflikto iš esmės.

- netinkamas kreipimosi pagrindas (tarpasmeniniai santykiai, socialiniai ir ekonominiai sunkumai ir pan.);

- ginčas turi būti medijuotinas, t. y. jeigu ginčas grįstas moralės ar teisės normų skirtinga interpretacija, naudotinos kitos ginčų sprendimo priemonės. Šeimos ginčai daugumoje atvejų yra medijuotini, nes yra susiję su vienu bendru ginčo šalių interesu – vaikų ateitimi.

Ginčo netinkamumo mediacijai kriterijų sąrašas šeimos mediacijoje taip pat yra tada: i) kai šalys tikisi įgyti taktinį ar strateginį pranašumą, nesusijusį su ginčo objektu, pvz., atidėti bylos nagrinėjimą arba siekiant išgauti informacijos; ii) kai įtariamas smurtas šeimoje arba smurto grėsmė; iii) atvejai, susiję su prievarta prieš vaikus ar seksualine prievarta; iv) kai šalys taip konfliktuoja, jog nesugeba nagrinėti tarpusavio ginčo, išskyrus savo jausmus, t. y. ginčas „viskas arba nieko“; v) kai vienas iš ginčijančių asmenų turi tokį rimtą informacijos trūkumą, kad joks vėlesnis susitarimas nebūtų pagrįstas informuotu sutikimu; arba vi) jei ginčijantys asmenys pasiekia susitarimą, kuris, mediatoriaus manymu, yra neteisėtas, kenkia trečiajam šaliai, yra labai nelygus vienai iš šalių arba yra kilęs dėl nesąžiningų derybų, mediatorius turėtų nutraukti mediaciją.<sup>262</sup>

Kalbant apie smurto ir šalių asmenines ypatybes paminėtinas didelis derybinės galios disbalansas. Tai gali pasireikšti ne tik ir ne tiek psichine ir fizine galimybe derėtis, bet kitomis aplinkybėmis – pavyzdžiui smurto artimoje aplinkoje atvejais; atvejais, kada viena šalis gali jausti labai kalta ar nugalėta, arba labai norėti išsilaisvinti iš esamų santykių, kad ji gali būti pasiruošusi

<sup>260</sup>Kaminskienė, *supra note*, 28., 307.

<sup>261</sup>Roberts, *supra note*, 171: 178-180.

<sup>262</sup>Clarke, G. R., Davies I. T. ADR — Argument For and against use of the Mediation Process Particularly in Family and Neighborhood disputes. Queensland University of Technology Law and Justice Journal, p. 94. Prieiga per internetą: <<https://lr.law.qut.edu.au/article/download/343/335>>

veikti ne savo interesais arba sutikti su sprendimu, dėl kurio vėliau gailės; taip pat atvejais, kada kultūrinės normos neigia pačią moters galimybę priimti sprendimus. Kitu atveju tai gali būti santykių pabaigos netolerancija. Jeigu viena iš šalių naudoja mediaciją kaip priemonę „kabintis“ už santuokos ar santykių, tokiu atveju yra didelė tikimybė sprendimo priėmimo sabotažui.<sup>263</sup>

Procedūriniai ypatumai yra susiję su priverstiniu šalių dalyvavimu – nei viena šalis negali jausti, kad dalyvauja mediacijoje ne savo laisva valia.<sup>264</sup> Taip pat esant intensyvioms ir gilioms emocijoms, santykių griuvimo pradžioje ar jau esant apsisprendimui bylinėtis, mediacija taip pat yra neefektyvi, nes situacija gali būti apibūdinama kaip per anksti/per vėlai. Netinkama aplinka arba trečiųjų šalių galios demonstravimas, pasireiškiantis advokatų antipatija mediacijai ar nebendradarbiaujantys nauji partneriai, taip pat gali paskatinti atskirtį ir pakirsti susitarimą. Riboja mediacijos taikymą ir aiškumo ir kompetencijos trūkumas. Tais atvejais, kada mediatoriui nepavyksta paaiškinti mediacijos prigimties ir tikslų šalims, gali kilti nepagrįstų lūkesčių – mediatorius gali būti traktuojamas kaip arbitras, kuris už šalis priims sprendimą, arba kaip patarėjas, kuris vertins ir nuspės galimas baigtis arba konsultantas ar gydytojas, sprendžiantis santykių problemas. Mediatorius gali sukurti tokią situaciją, naudodamas netinkamą terminologiją; arba kada siūlo mediaciją, kaip kito proceso – pvz. teisinės praktikos – dalį; ar padarydamas dar didesnės žalos, tame pačiame procese, stengiasi sugretinti mediatoriaus funkciją su kitomis intervencijos formomis: terapija ar ekspertize. „Vertinamoji“ mediacija, sumaišanti patarėjo ir mediatoriaus roles, sukelia minėtas rizikas.<sup>265</sup>

Piktnaudžiavimas mediacija yra tas atvejis, kada mediacija šeimos santykiuose yra negalima iš viso. Viena ar abi šalys gali siekti pasinaudoti mediacija įvairiais tikslais, kurie nebūtinai gali būti susiję su jos pagrindine užduotimi. Tai gali būti manymas, kad bus pasiektas strateginis pranašumas bylinėjimosi atveju, arba gautas sutikimas iš kitos šalies skirtis, ar daryti spaudimą mediacijos procese, esant asmeniniam kontaktui ar siekiant primesti savo norus kitai šaliai. Kur abi šalys nerodo noro įsipareigoti, neatvykdami į susitikimus, neteikdami informacijos ar nesilaikydami tarpinių susitarimų – mediacija tokiais atvejais yra negalima.<sup>266</sup>

Taigi, pagrindinis ir svarbiausias argumentas prieš mediacijos taikymą šeimos smurto atvejais yra šalių nelygybė derybų metu. Iš vienos pusės figūruoja dažniausiai dominuojantis kaltininkas „agresorius“, iš kitos – nuo jo priklausanti, paklusni, pasyvi auka.<sup>267</sup> Šalių nelygybės

---

<sup>263</sup>Roberts, *supra note*, 171: 178-180.

<sup>264</sup>Šioje vietoje pastebėtina, kad tai iš esmės prieštarauja privalomai teisminei mediacijai, kuri nustatyta Lietuvoje šeimos bylose.

<sup>265</sup>Roberts, *op. cit.*

<sup>266</sup>Ibid.

<sup>267</sup>Michailovič, *supra note*, 27: 162.

klausimas iškyla ne tik mediacijoje smurto šeimoje atvejais, bet taip pat dažnai pasitaiko mediacijoje šeimos teisės bylose (pavyzdžiui, skyrybų ar vaikų globos atvejais), taip pat baudžiamosiose mediacijose.<sup>268</sup>

Teisės moksle atkreipiamas dėmesys į mediacijos taikymo ir skyrybų atvejais ypatumus, pabrėžiant, kad skyrybų mediacija nebūtinai turi būti nelygi (palanki vyrams), tačiau būtina, kad būtų tenkinamos trys sąlygos: 1) skyrybos visuomenėje ir šalims nustoja būti suvokiamos kaip laimėsi – prarasi situacija, 2) tarpininkas yra psichologijos srities specialistas, tačiau gerai žino šeimos teisę ir žino kaip atpažinti smurtą šeimoje, 3) kai vaikai dalyvauja skyrybų konflikte, vaiko gerovė suprantama kaip vaiko teisė išlaikyti gerus santykius su abiem tėvais<sup>269</sup>.

Kalbant apie atskirų civilinių ginčų (ne šeimos) nagrinėjimo ypatumus, kaip jau minėjome, moksle nurodoma, kad mediacija tinka daugeliui ginčų, pvz.: ginčams dėl nedidelių sumų, vartotojų ginčams, komerciniams ginčams, prekybos ginčams, ginčams dėl statybų, skyrybų, ginčams darbo vietose, patentų ir prekių ženklų ginčiuose, bankroto atvejais, mediacija gali vykti dvišaliuose santykiuose, pvz. tarp dviejų akcininkų arba tarp daugelio šalių, pvz. ginče dėl oro uosto plėtros.<sup>270</sup>

„Mediatoriaus vadovas“ nurodo, kad mediacijos tinkamumą atskiroms ginčų kategorijoms „dažniausiai lemia ginčo pobūdis ir ginčo šalių charakteristikos (įskaitant ir ryšio tarp šalių pobūdį).“<sup>271</sup> Pavyzdžiui, verslo ginčiuose ypatumas tas, kad prieš „sutikdami eiti į mediaciją, verslininkai išsiaiškina, kas yra mediacija ir kaip ji galėtų jiems būti naudinga. Verslininkai renkasi mediaciją, kai nėra kito kelio greitai ir mažiausiomis sąnaudomis gauti norimą rezultatą. Iš mediatoriaus tikimasi: • aktyvios proceso kontrolės; • ginčo specifikos išmanymo; • siūlymų, kaip būtų galima išspręsti tam tikrą ginčą.“<sup>272</sup> Tokiu būdu, ginčo tinkamumą nulemia pačios šalies (šalių) savybės. Kadangi verslas pasižymi racionalumu, tai ir sprendimai dėl mediacijos priimami tokiu pačiu pagrindu ir motyvais: ar mediacija gali duoti naudą, randant išeitį iš ginčo ir surandant sprendimą. Šiuo aspektu pačio ginčo pobūdis gali būti bet koks. Tuo tarpu kalbant pavyzdžiui apie vartojimo ginčus, ginčo vertė paprastai būna nedidelė, tad teisminis procesas daugeliu atveju nėra racionali išeitis. Vartotojų ginčų neteisminis sprendimas ypatingai svarbus tarptautinių ginčų atveju. Toks sprendimas yra labiau prieinamas vartotojui nei teisminis nagrinėjimas. Manytina, kad tokie ginčai tinkami medijuoti plačiu mastu. Pažymėtina, kad šiuo atveju svarbiausias

---

<sup>268</sup> *Ibid*, 163.

<sup>269</sup> Mienkowska-Norkienė, *supra note*, 256: 122.

<sup>270</sup> Steffek, *supra note*, 71: 4.

<sup>271</sup> Kaminskienė, *supra note*, 116: 312.

<sup>272</sup> *Ibid*.

ypatumas yra „nelygiavertė šalių padėtis. Sprendžiant tokius ginčus teisme, vartotojai laikomi silpnesniąja šalimi.“<sup>273</sup> Todėl pats mediacijos procesas turi atsižvelgti į šią ypatybę.

Kaip matyti, atskirų civilinės teisės sričių ginčams reikalingas specifinis tinkamumo kriterijų rinkinys. Tačiau apibendrinant, šeimos mediacijos procesas leidžia geriau nei tradicinės teisinės procedūros patenkinti abiejų ginčo šalių ir jų vaikų interesus, tačiau smurto tarp šalių, kaip kriterijaus, egzistavimas daro ginčą netinkamą mediacijai. Ginčo tinkamumo kriterijai grindžiami bendrais aspektais, susijusiais su vertybėmis bei šalių ar proceso ypatumais. Kitų ginčo tipų tinkamumą apsprendžia ginčo pobūdis ir ginčo šalių charakteristika.

---

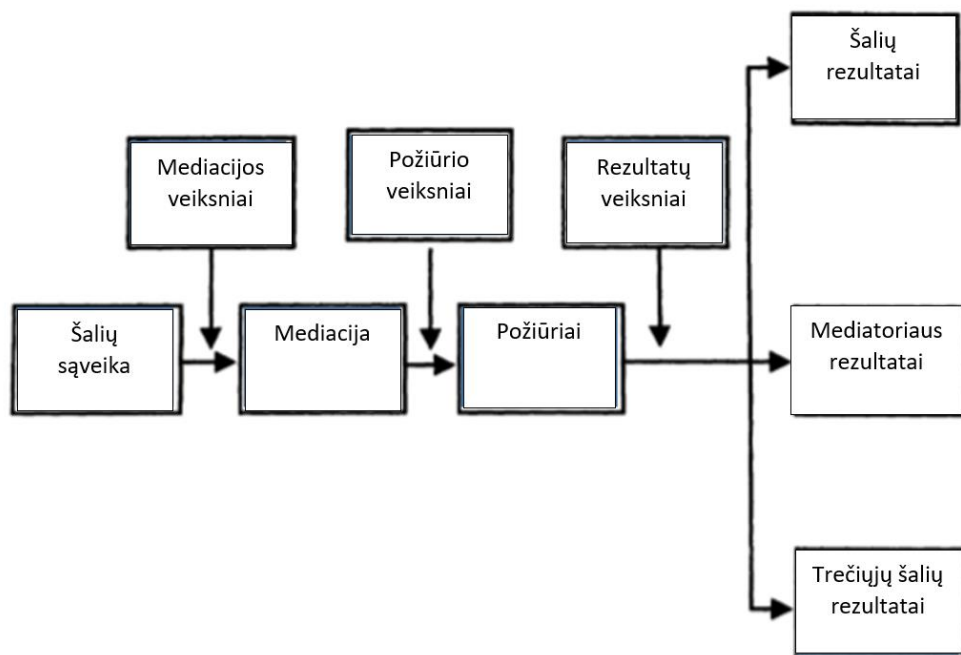
<sup>273</sup>*Ibid*, 316.



### 3. GINČŲ ATRANKOS MEDIACIJAI MODELIAI

#### 3.1. Užsienio valstybėse taikomi ginčų atrankos mediacijai modeliai

Ginčų atrankos mediacijai modeliai Lietuvoje ir užsienio valstybėse moksle atskirai neanalizuojami, tačiau jie yra tampriai susiję su valstybėje egzistuojančiu teisės sistemos modeliu ir jo yra įtakojami. Pats mediacijos procesas schematiškai gali būti atvaizduojamas kaip pateikta 2 paveiksle. Pateikta schema rodo mediacijos proceso, kaip ginčų sprendimo, būdo sistemą.<sup>274</sup>



2 paveikslas. Mediacijos proceso sistema. Parengta autorės pagal Wall, Jr., J. A., Stark, J. B. Standifer R. L.

Kaip matyti iš schemos, rezultatų (arba tikslų) prasme išskiriami atskiri šalių, mediatorių ir trečiųjų asmenų rezultatai. Tai tik parodo pačio proceso kompleksumą ir sudėtingumą, siekiant, kad visi rezultatai būtų pasiekti arba suderinti, nes jie įtakojami specifinių veiksnių ir yra pasiekiami per požiūrių suderinimą. Čia įtakos turi šalių specifika: vertybės, siekiai ir kt.. Tačiau kalbant apie mediacijos procesą ir jo veiksnius – būtent čia pasireiškia mediacijos tinkamumo kriterijai, lemiantys ginčo medijuotinumą.

Toliau kalbant apie konkretų modelį, kuris gali būti konstruojamas ginčus spręsti ADR būdais, Ch.Gill ir kiti pateikia dešimt faktorių, į kuriuos reikia atsižvelgti kuriant tokį modelį. Šie faktoriai yra: finansavimas (valstybinis / privatus); jurisdikcija (savanoriškas / privalomas); tikslai (žalos atlyginimas / prevencija); pobūdis (viešasis interesas / šalių interesai); struktūra (vienas etapas / daugiapakopis); procesas (inkvizitorinis / rungtyniškas); sprendimų priėmėjas (-ai)

<sup>274</sup>Wall, *supra note*, 119: 370-391.

(individualūs / koleginiai); technologija (pažangi / žemos technologijos); susitarimo tipas (nustatytas sprendimas / šalių susitarimas); rezultatas (įpareigojantis / neprivalomas).<sup>275</sup> Pagal šiuos faktorius galimi ir skirtingi mediacijos modeliai, nulemiantys ir ginčų atrankos modelius bei jų klasifikacija. Pateikiant pavyzdį, privalomos mediacijos atveju civilinėse bylose, esant kontinentinės teisės sistemai, ginčų atrankos modelis galimai bus konstruojamas finansuojant valstybei, kaip privalomas, siekiant žalos atlyginimo, derinant šalių interesus, vienpakopis, rezultatas įpareigojantis. Tai yra modelis didžiąja dalimi nulemtas tos šalies teisinės sistemos pobūdžio.

Apibrėždamas kintančią mediacijos praktikos teritoriją L. Riskin pateikė „tinklę“, nustatydamas vieną mediacijos metodų spektrą, atskiriant „palengvinamąjį“ (angl. *facilitative*) nuo „vertinamųjų“ (angl. *evaluative*) metodų, ir kitą spektrą, išskiriant „siaurą“ (angl. *narrow*) požiūrį (daugiausia dėmesio skiriant ginčijamiems klausimams, šalių pozicijoms ir tikėtinam ginčo sprendimui nepasiekus mediacijos susitarimo) ir „platų“ (angl. *broad*) požiūrį (apimančią rūpinimąsi šalių pagrindiniais interesais, poreikiais ir pan. veiksniais).<sup>276</sup> Tokie metodai ir jų taikymas lemia, kaip bus konstruojamas pats mediacijos procesas, tačiau jie turi įtakos ir ginčo atrankos kriterijų nustatymui, jau ankstyvoje stadijoje prognozuojant atskirų ginčų tipų tinkamumą mediacijai pagal taikomo metodo pobūdį.

ADR modeliai gali būti sugrupuoti ir pagal sritį, kurioje yra pageidaujamos ir administruojamos ADR paslaugos. Bendruoju atveju modeliai gali būti klasifikuojami kaip vieši arba privatūs. Viešasis modelis teikia mediacijos paslaugas, kurios tam tikru laipsniu yra susijusios su teismais ar kitomis viešomis institucijomis. Privatus modelis veikia neviešoje erdvėje be jokio (arba labai minimalaus) ryšio su teismais. Privatūs modeliai paprastai konstruojami prie prekybos rūmų ar prekybos organų ar kitų panašių institucijų (angl. *chamber-connected*), tačiau jie taip pat gali būti savarankiški (angl. *free-standing*), remdamiesi privačiais ginčo šalių ar jų advokatų siūlymais.<sup>277</sup>

Viešus modelius galima dalinti į teismą papildančius (angl. *court-annexed*) ir prie teismo prijungtus (angl. *court-connected*) modelius. Teismą papildančios AGS programos ar praktika yra leidžiamos ir naudojamos teismų sistemoje, jų procedūras kontroliuoja teismas. Teismas užtikrina

---

<sup>275</sup>Chris Gill ir kt., „Models of Alternative Dispute Resolution (ADR). (2014), 4. Žiūrėta 2020 m. kovo 25 d. <https://www.legalombudsman.org.uk/downloads/documents/research/Models-Alternative-Dispute-Resolution-Report-141031.pdf>

<sup>276</sup>Leonarda L.Riskin, „Decision making in Mediation: The New Old Grid and the New New Grid System“. *Notre Dame Law Review*, 1, 79 (2003): 3-53. [https://www.researchgate.net/publication/228191589\\_DecisionMaking\\_in\\_Mediation\\_The\\_New\\_Old\\_Grid\\_and\\_the\\_New\\_New\\_Grid\\_System](https://www.researchgate.net/publication/228191589_DecisionMaking_in_Mediation_The_New_Old_Grid_and_the_New_New_Grid_System)

<sup>277</sup>Investment Climate Advisory Services of the World Bank Group, *supra note*, 169: 20.

visus AGS proceso aspektus, įskaitant proceso vyksmą teisme ir neutralumą. Tokiu atveju ir ginčus mediacijai perduoda tik teismai. Teisėjai ar kiti teismo pareigūnai dažnai būna mediatoriai.

Prie teismo prijungta AGS yra susijusi su teismų sistema, bet nėra jos dalis. Atitinkami teismai perduoda ginčo bylas AGS paslaugų teikėjams, nepriklausantiems teismų sistemai. Tačiau AGS centras tuo pat metu taip pat gali nagrinėti bylas, atsirandančias ne iš teismų sistemos. Susitarimai, atsirandantys dėl prie teismo prijungtos AGS, paprastai vykdomi kaip teismo sprendimai. Šiame modelyje atskiri mediacijos centrai visiškai atsakingi už mediacijos paslaugų teikimą, jie taip pat nagrinėja ginčus, kurie dar nevyksta teisme. Taigi, jų turimų bylų sąrašas yra potencialiai platesnis nei teismą papildančių modelių.<sup>278</sup>

Privaloma mediacija gali būti abiem atvejais, nors kai kurios jurisdikcijos mediatorių įpareigoja parinkti teismą, kitos leidžia šalims pasirinkti iš teismo patvirtintų mediatorių arba privačių mediatorių sąrašų. Mediacija taip pat gali būti privaloma tam tikrų rūšių ginčiuose. Argentina ar Brazilija nustatė, kad visi prašymai turi išnaudoti mediacijos galimybę, kol byla bus galima oficialiai nagrinėti teisme, kitos šalys, pavyzdžiui, Taivano, mediaciją yra susiejusios su minimalia ieškinio verte. Kelios JAV jurisdikcijos, norėdamos sušvelninti hipotekos įsipareigojimų neįvykdymo pasekmes, reikalauja mediacijos tarp bankų ir namų savininkų, kad būtų išvengta automatinio turto pardavimo. Sprendimas skirti mediaciją šalims taip pat gali būti priskirta teisėjui, kuris paprastai priima sprendimą, remdamasis konkrečiais perdavimo kriterijais, ir taip pat gali suteikti teisėjui prerogatyvą priteisti teismo išlaidas šalims, kurios atsisako bandyti mediaciją.<sup>279</sup>

Šiuo atveju kalbant apie privalomąją mediaciją, terminus „privaloma teisminė mediacija“ anot F. Sander, gali būti suprantamas dvejopai. Jis išskiria besąlyginę (angl. *categorical*) ir diskrecinę (angl. *discretionary*) mediaciją. Pirmuoju atveju, įstatuose yra numatyta, kad tam tikrų rūšių ginčai turi būti sprendžiami ADR, o antrasis atvejis yra susijęs su teisėjais, kuriems suteikiama teisė perduoti bet kokią bylą, kurią jie laiko tinkama bet kuriam iš numatytų ADR būdų.<sup>280</sup> Tokiu atveju ir ginčo perdavimo modelis abiem atvejais yra skirtingas bei susijęs arba su įstatymo griežtai nustatytais ginčų tipais, kaip pirmuoju atveju arba su platesniu ginčų spektru, kuriame ginčas gali būti nukreipiamas esant tam tikroms prielaidoms arba kriterijams. Kartu moksle pastebima, kad privaloma mediacija turi būti kaip laikina tikslinga priemonė, kuri turi būti kruopščiai įgyvendinama bet kurioje jurisdikcijoje, siekiant vieno tikslo - padidinti visuomenės informavimą apie mediaciją. „Privalomas“ šios schemos aspektas turi būti labai subtiliai

---

<sup>278</sup>Investment Climate Advisory Services of the World Bank Group, *supra note*, 169: 21.

<sup>279</sup>*Ibid*, 22.

<sup>280</sup>Frank E. A. Sander „Another View of Mandatory Mediation“. *Dispute Resolution Magazine*, Winter (2007): 16.

organizuotas, kad mediacija netaptų pernelyg techninė ar griežta savo reikalavimais, kurie prieštarauja mediacijos esmei. Kaip laikiną priemonę, privalomą mediaciją galiausiai turi papildyti švietimas ir kiti veiksmai, skirti visuomenei geriau informuoti apie mediaciją.<sup>281</sup>

Tokiu būdu, manytina, kad ir skirtingi mediacijos modeliai įtakoja ginčų atrankos mediacijai procesą. Pavyzdžiui, privalomos mediacijos atveju, ginčų atrankos procesas yra paremtas „savanoriškai privaloma“ mediacija, darant prielaidą, kad tam tikros ginčų kategorijos ar tam tikri ginčų tipai dėl savo pobūdžio yra tinkami medijuoti. Tai pasakytina apie Lietuvoje įvestą privalomą mediaciją sprendžiant šeimos ginčus, nagrinėjamus ginčo teisenai. Tokiu būdu manoma, kad visais atvejais šie ginčai yra tinkami mediacijai ir šalys nukreipiamos visų pirma pas mediatorių, o tik po to gali kreiptis į teismą, jeigu mediacija nesėkminga.

Privataus ginčo sprendimo atveju, renkantis ginčą spręsti mediacijos būdu, jau taikytina tam tikra atranka, tiek pačiam ginčui (tinka/netinka spręsti mediacijoje), tiek ir mediacijos modeliui, taikytinam konkrečiu atveju.

Šioje vietoje pastebėtina, kad svarbi yra teisininkų: teisėjų, advokatų įtaka ir profesionalumas mediacijos idėjos atžvilgiu. Kaip teigia T. Stipanowich, JAV ir daugelyje kitų šalių teisininkai tarnauja kaip teisingumo sistemos sargai, todėl jie vaidina pagrindinį, ir dažnai lemiantį vaidmenį, atrenkant ir formuojant ginčų sprendimo procesus. Jungtinių Valstijų mediacijai didelę įtaką padarė advokatų pasirinkimai ir rūpestis.<sup>282</sup> CEPEJ konkrečiai pateikia situacijos, kai teisėjas nukreipia ginčą mediacijai, esminius aspektus. Proceso tikslas yra nustatyti du šalių noro medijuoti ginčą aspektus: ginčo eskalacijos lygį<sup>283</sup> ir norą derėtis. Kalbant apie eskalavimo lygį, teisėjas turėtų užduoti klausimus, kad iširtų eskalavimo tarp šalių laipsnį. Atkreiptinas dėmesys į tokius požymius kaip grasinimai panaudoti jėgą ar nuolatinis ir asmeniškasis priešiškas. Mediacija negali būti naudojama, kai konfliktas pasiekė tokią stadiją, kai šalys nebenori ar negali ieškoti bendro sprendimo. Norą derėtis gali parodyti motyvai siekti greito sprendimo, kontroliuoti sprendimų priėmimo proceso organizavimą ir laiką, siekti specifinio ir pritaikyto ginčui sprendimo, iškrentančio iš tipinės ginčo teisinės bazės, ekonomišką sprendimo siekis, taip pat siekis išsaugoti arba atkurti santykius. CEPEJ pabrėžia, kad teisėjas, kuris perduos bylą mediacijai, turėtų įsitikinti, kad atitinkamas ginčas yra jai tinkamas. Yra situacijų, kai medijuoti neleidžia įstatymai. Kai ginčas ar ginčo dalis yra susiję su viešąja tvarka

---

<sup>281</sup>Dorcas Quek, „Mandatory Mediation: An Oxymoron? Examining the Feasibility of Implementing A Court Mandated Mediation Program“. *Cardozo Journal of Conflict Resolution* 11 (2010): 509. Žiūrėta balandžio 5 d. <https://cardozoocr.com/vol11no2/479-510.pdf>

<sup>282</sup>Stipanowich, *supra note*, 69: 1209

<sup>283</sup>Vienas iš populiariausių konflikto eskalacijos, arba plėtojimosi, modelių yra konfliktų tyrinėtojo Friedricho Glaslo pasiūlytas devynių stadijų modelis. Žr. Natalija Kaminskienė ir kt. *Mediacija: vadovėlis* (Vilnius : Mykolo Romerio universitetas, 2013), 40.

(imperatyviaisiais įstatymais), dalykais (angl. *matters*) ar neatimamomis teisėmis, mediacija gali būti prasminga atsižvelgiant į kontekstą. Tuo atveju susitarime turi būti laikomasi imperatyvių įstatymų ar gerbiamos neatimamos teisės. Be viešosios tvarkos kriterijaus, taip pat neįtraukiami ginčai, kai sprendimą gali priimti tik teismas dėl teisinių pagrindų arba pagal įstatymą gali būti reikalaujama konkrečios teisinės procedūros tam tikriems teisiniams klausimams išspręsti.<sup>284</sup>

Dar vienas modelis, kuris yra susijęs su šiuolaikinėmis technologijomis yra taip vadinama elektroninė mediacija (angl. *e-mediation, on-line mediation*). Tarp elektroninės medicijos privalumų pažymima, tai, kad ji didina šalių pasitikėjimą; pirmenybė teikiama sprendimams, o ne kaltinimui; išlaidos yra mažesnės, o technologijos sukuria pridėtinę vertę; padeda bendrauti; šalims lengva stebėti progresą; nėra tiesioginio kontakto; daugiau anonimiškumo ir lankstumo; patogus būdas inter-jurisdikciniuose ginčiuose; tinka nesudėtingiems piniginiams ginčams dėl produktų ir paslaugų; nuoseklesni tyrėjų rezultatai – nukreipia ir įtakoja mąstymą; rezultato patenkinimo tyrimai gali būti naudojami kliento nuomonėms įvertinti; skatina mokytis iš duomenų; iš anksto parengtas tekstas padeda skundo pareiškėjams susiformuoti skundą – išvengiama laisvo teksto; greitas atsakymas reiškia, kad skundo pateikėjai mažiau linkę paskelbti neigiamų atsiliepimų.<sup>285</sup>

Nurodomi ir galimi internetinių ginčų sprendimo trūkumai: sistemos gali atrodyti beasmenės; kai kuriems gali pasirodyti neprieinamos dėl kompiuterio turėjimo, taip pat žinių apie internetą, gebėjimo juo naudotis ar ryšio spartos; neveikia ir sudėtingesnių ginčų atvejais; ginčų sprendimas gali apsiriboti pinigų gražinimu, kaip tai daroma „eBay“ atveju; ginčo dalyviai negali išlieti savo emocijų (tačiau tai gali padaryti internetiniuose forumuose); prasminga empatijayra prarandama spausdintoje laikmenoje; tokių sistemų ignoravimas ir nepasitikėjimas tiekėjais; konfidencialumas.<sup>286</sup> Apibendrinama, kad elektroninė mediacija gali būti tinkamiausia šiais atvejais: tarp interneto vartotojų; mažos vertės; didelis intensyvumas; tarp valstybių; ir jaunajai kartai.<sup>287</sup>

Kokie ginčo elementai daro jį tinkamu elektronei medicijai, šiuos elementus pateikia mokslas: ginčo šalys yra geografiškai nutolusios (pavyzdžiui, on-line prekyba); ginčas kilo iš on-line vykusių transakcijų; kontaktinė mediacija nėra įmanoma, brangi, ar yra kitų aplinkybių jos

<sup>284</sup> „European Commission for the Efficiency of Justice, SEPEJ. Mediation Development Toolkit ensuring implementation of the CEPEJ Guidelines on mediation. Guide to Mediation for Lawyers. Document elaborated jointly with the Council of Bars and Law Societies of Europe (CCBE). 27 June 2018. CEPEJ(2018)“. Žiūrėta 2020 m. kovo 10 d.  
[https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality\\_distribution/public/documents/ACCESS\\_TO\\_JUSTICE/ATJ\\_Guides\\_recommendations/EN\\_ATJ\\_20180627\\_Guide-to-Mediation-for-Lawyers.pdf](https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/ACCESS_TO_JUSTICE/ATJ_Guides_recommendations/EN_ATJ_20180627_Guide-to-Mediation-for-Lawyers.pdf)

<sup>285</sup> Gill, *supra note*, 275.

<sup>286</sup> *Ibid.*

<sup>287</sup> *Ibid.*

nenaudai; ginčas yra tarp daugiau nei vienos jurisdikcijos, tuo sunkinant teismo sprendimo priėmimą ir įgyvendinimą; šalys nenori susitikti akis į akį; šalių užimtumas neleidžia ar apsunkina susitikimus; šali/mediatorius yra neįgalus keliauti; yra abejonių dėl smurto tarp šalių buvimo; šalys anksčiau dalyvavo elektroninėje mediacijoje.<sup>288</sup>

Darbo temos požiūriu pažymėtina, kad svarbus veiksnys yra institucinė integracija arba ginčo nukreipimas mediacijai. Gerąjį mediacijos integravimo į teisminių institucijų veiklą pavyzdį galima rasti Nyderlanduose. Priimamas spresti bylas teisėjai tikrina dėl jų tinkamumo mediacijai. Tam tikslui visi teisėjai vieną ar dvi dienas buvo mokomi tą daryti ir supažindinami su mediacija. Teisėjai gauna reikiamą konkrečią informaciją apie kiekvieną bylą per trumpą klausimyną, kurį šalys gauna teismo civilinio proceso pradžioje. Klausimyne šalims užduodami klausimai, kurie atskleidžia vadinamuosius mediacijos rodiklius. Mediacijos rodikliai yra su ginču susiję faktai, kurie parodo, ar mediacija bus sėkminga ir pasiūlys geresnį konflikto sprendimą nei teismo sprendimas. Jei teismas mano, kad byla yra tinkama medijuoti, jis pateikia šalims pasiūlymą išbandyti mediaciją.<sup>289</sup>

Verta atskirai aptarti dažniausiai valstybėse taikomus nusikalstamą veiką bei kaltininką ir auką apibūdinančius kriterijus, kuriais remiantis vertinamos galimybės baudžiamosios bylos šalis siųsti į mediaciją arba taikyti mediacijos ribojimus.

Kalbant apie atrankos kriterijus, sprendžiant klausimus dėl ginčo tinkamumo kriterijų, susijusių su šalimis, galime pabrėžti, kad kriterijus, pagal kuriuos baudžiamosios bylos šalys yra siunčiamos į mediaciją, valstybės įtvirtina įstatymuose, taip pat dalis jų nusistovi ir išgryninami praktikos, bendradarbiaujant įgalintiems siųsti šalis į mediaciją pareigūnams ir mediatoriams. Santykis tarp įstatymų ir praktikos suformuotų kriterijų skirtingose valstybėse varijuoja: anglosaksų teisinės sistemos valstybėse (pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje) ir Skandinavijoje (pavyzdžiui, Norvegijoje, Švedijoje) dauguma kriterijų formuluojami teisės aktų užribyje (mediacijos programos taisyklėse, teisėsaugos ir mediacijos specialistų susitarimuose, praktikos apibendrinimuose ir pan.). Kontinentinės teisinės sistemos valstybėse kur kas dažniau matomi baudžiamosios bylos aplinkybių tinkamumo mediacijai įstatymų kriterijai.<sup>290</sup>

Toliau pateikiami atskirų užsienio šalių ginčo tinkamumo mediacijai kriterijų, susijusių su ginčo šalimis, teisinio reglamentavimo pavyzdžiai, iliustruojantys egzistuojančią įvairovę Europinėje praktikoje atskirose teisės šakose.

---

<sup>288</sup>Noam Ebner, „e-Mediation. P. 378-379 Žiūrėta 2020 balandžio 5 d. <https://mediate.com/pdf/ebner1.pdf>

<sup>289</sup>Steffek, *supra note*, 71: 16.

<sup>290</sup>Michailovič, *supra note*, 27: 104.

Estijos Baudžiamojo proceso kodekse numatyta, kad, norint taikyti taikinimo procedūrą, yra būtinas įtariamojo ar kaltinamojo ir nukentėjusio asmens sutarimas. Tuo atveju, kai viena iš šalių yra nepilnametis arba sutrikusio proto asmuo, būtinas jo tėvų ar kito teisėto atstovo ar globėjo sutikimas.<sup>291</sup> Turkijoje įstatymu nustatyta, kad mediacija taikoma tik „ginčiuose, kuriuose šalys turi laisvę priimti sprendimus.“ Kartu nurodyta taisyklė, kad mediacija netaikoma ginčiuose, kuriuose yra pasireiškęs smurtas artimoje aplinkoje.<sup>292</sup> Vengrijoje mediacija negali būti taikoma, jeigu: 1) kaltininkas yra recidyvistas ar pakartotinai padarė tos pačios rūšies nusikaltimą; 2) nusikalstama veika padarė organizuota grupė; 3) nusikalstama veika sukėlė mirtį; 4) tyčinį nusikaltimą kaltininkas padarė lygtinio paleidimo ar bausmės vykdymo atidėjimo metu; 5) nepraėjo 2 metai nuo ankstesnio atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės po mediacijos proceso.<sup>293</sup> Pagal Lenkijos įstatymus, nepilnamečių bylose sprendžiant dėl mediacijos tikslingumo, be kita ko, turi būti įvertinama, kiek tai naudinga nepilnamečiui. Geros sąlygos mediacijai yra, kai tarp šalių yra tam tikrų ryšių (giminystės, kaimynystės, profesiniai), kai sprendžiami konfliktai, iškilę nedidelėse uždarose bendruomenėse (išskyrus drastiškų nusikaltimų atvejus). Bylos aplinkybių aiškumas taip pat laikomas mediacijos pritaikomumą didinančiu veiksniumi.<sup>294</sup> Teisėjų ir prokurorų apklausa apie mediaciją baudžiamosiose bylose Lenkijoje išryškino kelis ginčo netinkamumo mediacijai kriterijus, susiformavusius praktikoje. Jie į mediaciją nekreipė asmenų iš bylų: • dėl ypač sunkių nusikaltimų; • dėl pakartotinės viktimizacijos pavojaus, kai nukentėjusysis dėl amžiaus arba psichinės ar fizinės būklės nėra pajėgus dalyvauti mediacijos procese; • dėl kaltininko ankstesnio teistumo.<sup>295</sup> Moksle nurodoma, kad Vokietijoje būtent jaunimo baudžiamosios atsakomybės taikymo srityje išbandomos naujovės ir jei jos pasiteisina, vėliau perkeliamos ir į suaugusiųjų baudžiamąją teisę. Čia pirmiausia reikėtų paminėti kaltininko ir nukentėjusiojo mediaciją. 1980-aisiais pasitelkus „reformą per praktiką“ jaunimo baudžiamojoje teisėje buvo išbandytos naujos nestacionarios auklėjamosios priemonės (kaltininko ir nukentėjusiojo mediacija, socialinė globa, socialiniai ugdymo kursai, viešieji darbai), išplėtoti kardomojo kalinimo alternatyvų modeliai, plačiai įgyvendinta diversijos koncepcija.<sup>296</sup>

---

<sup>291</sup> Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268, *supra note*, 163.

<sup>292</sup> „Особенности национального законодательства, регулирующего медиацию и АРС в отдельных странах англосаксонского и континентального права. Приложение к Бюллетеню Федерального Института Медиации, 2014 г.“ Žiūrėta 2020 m. balandžio 18 d. [http://fedim.ru/wp-content/uploads/2014/10/International\\_Regulation.pdf](http://fedim.ru/wp-content/uploads/2014/10/International_Regulation.pdf)

<sup>293</sup> Michailovič, *supra note*, 27: 116.

<sup>294</sup> Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268, *op.cit.*

<sup>295</sup> Michailovič, *supra note*, 27: 115.

<sup>296</sup> Heinz, *supra note*, 196: 27.



Šeimos mediacijos atveju konfliktuojančių šalių savanoriškas dalyvavimas mediacijos procese yra pamatinė mediacijos koncepcijos idėja. Daugelyje šalių, pavyzdžiui, Airijoje, Šveicarijoje, Australijoje, Belgijoje ir kt., šeimos mediacija yra savanoriška. Kai kuriose šalyse šeimos mediacija gali būti skiriama privaloma tvarka. Norvegijoje 1993 m. įsigaliojęs Santuokos įstatymas teigia, kad sutuoktiniai, turintys vaikų iki 16 metų, prieš pradėdami santuokos nutraukimo arba gyvenimo skyrium bylą privalo dalyvauti mediacijos procese ir pristatyti teismui pažymą, kad pora dalyvavo arba nedalyvavo mediacijoje. Jeigu vienas sutuoktinis atsisako dalyvauti mediacijos procese, tas, kuris sutinka dalyvauti mediacijos procese, įgyja teisę iškelti bylą dėl santuokos nutraukimo teisme.<sup>297</sup>

Anglijoje ir Velse pagal „Šeimos teisės aktą 1996“ (angl. *Family Law Act 1996*)<sup>298</sup>, šeimyninio smurto atvejais, ypač, kai jis vyko praeityje ir yra smurto rizika ateityje, mediacijos procedūra gali būti pripažinta netinkama. Tais atvejais, kai poros santykiuose tebuvo vienas smurtinis incidentas arba egzistuoja žema smurto rizika, mediacija gali būti tinkama, ypač jei abi šalys nori dalyvauti mediacijos procese. Didžiojoje Britanijoje Šeimos teisės įstatymas numato privaloma tvarka informuoti apie mediaciją tuos, kurie nori pradėti skyrybų procesą. Be to, įstatymas reikalauja pageidaujantiems teisinės pagalbos (šeimos ginčų klausimais) pirmiausia sudalyvauti susitikime su mediatoriumi tam, kad sužinotų apie mediaciją ir apsvarstytų jos galimybę ir tinkamumą. Pirmąjį susitikimą su šeimos mediatoriumi yra įgalioti surengti teismai. Klientai po tokio susitikimo su mediatoriumi gali patys spręsti, ar rinktis mediacijos paslaugą, tačiau tokia praktika sudarė galimybę daugeliui žmonių sužinoti ir geriau suprasti mediaciją, tai yra išpopuliarino šeimos mediacijos paslaugas.<sup>299</sup>

Austrijoje šeimos mediacija yra savanoriška, tačiau klientai, kurie kreipiasi į teismus dėl santuokos nutraukimo arba kitų šeiminių ginčų, gauna iš teisėjų mediatorių komandų, bendradarbiaujančių su teismais, sąrašą.

JAV daugelyje valstijų šeimos mediacija yra privaloma ir teisėjas gali paskirti mediaciją, jeigu sprendžiamas vaikų globos ir lankymo klausimas. Kitose valstijose mediacija yra savanoriška ir teismai tik suteikia informaciją apie galimybę ją pasirinkti.

Dar vienas aspektas plačiai paplitęs JAV ir tiesiogiai susijęs su tinkamų medijuoti ginčų parinkimu yra termino „atranka“ (angl. *screening*) vartojimas šiam procesui apibūdinti būtent šeimos bylose. Kaip teigiama „terminas „atranka“ tvirtai įrašytas į šeimos įstatymų leksiką. Tačiau koncepcija ir jos taikymas mediacijos procese išlieka ne tokia aiški. Atranka yra

---

<sup>297</sup> Sondaitė, *supra note*, 258: 25

<sup>298</sup> Family Law Act 1996. Žiūrėta 2020 m. balandžio 18 d. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/27/introduction>

<sup>299</sup> Sondaitė, *op. cit* 25.



nusistovėjusi praktika, kuria naudojami psichinės sveikatos specialistai, akredituoti tarpininkai tarp šeimos narių, gydytojai, policija ir dabar šeimos arbitrai. Visais šeimos teisės procesais siekiama suteikti pakankamai informacijos atsakyti į klausimą: ar siūlomas ginčų sprendimo procesas gali būti veiksmingas, teisingas ir saugus abiem šalims ir jų vaikams? Remiantis intymių partnerių santykių galios ir kontrolės dinamikos tyrimais, buvo sukurtos ir išbandytos priemonės, padėsiančios šeimos teisės specialistams geriau suprasti šalių santykius ir tai, kaip jie, specialistai, gali geriausiai padėti savo klientams.<sup>300</sup> Pats terminas apibrėžiamas apibūdinti priemonėms, kurias naudoja šeimos teisės specialistas nustatyti, ar siūlomas konflikto sprendimo procesas gali būti veiksmingas, teisingas, fiziškai ir emociškai saugus abiem šalims ir jų vaikams.<sup>301</sup>

Praktiškai tai yra atrankos priemonės sukonstruotos kaip klausimų rinkinys, kurį turi užduoti kliento pašnekovas. Jie pagrįsti tyrimais apie svarbiausius galios disbalanso, įskaitant prievartą ir kontrolę, rodiklius artimųjų partnerių santykiuose. Kai kurie jų yra skirti numatyti smurto galimybes, kylančius ginčų sprendimo proceso metu. Kiti yra skirti policijai numatyti smurto tikimybę tarp vyro, nuteisto už sutuoktinių užpuolimą, ir jo sutuoktinės. Šeimos teisės kontekste atrankos priemonės yra suprojektuotos darant prielaidą, kad asmuo, užduodantis klausimus, susitiks privačiai su kiekviena šalimi. Šis procesas lemia tiksliausią galios dinamikos įvertinimą, nes tai leidžia vienam apmokytam asmeniui įvertinti santykius iš kiekvienos šalies perspektyvos.<sup>302</sup>

Konstatuotina, kad tokių atrankos (*screening*) klausimynų atskiruose ginčų tipuose gali būti parengta ir daugiau pagal nustatytus kriterijus, siekiant tinkamai atrinkti medijuotinus ginčus. Apie tai kalbėsime paskutiniame šios darbo skyrelyje.

### 3.2. Lietuvoje taikomas ginčų atrankos mediacijai modelis

Kaip jau minėta, Lietuvoje mediacijos diegimas prasidėjo nuo civilinės teisės srities, todėl visų pirma aptarsime šios teisės srities ginčų atrankos modelį.

Įgyvendindami Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 159, 228 straipsnių reikalavimus, teisėjai nuolat siekia sutaikyti ginčo šalis. 2015 m. pirmosios instancijos teismuose patvirtinus taikos sutartį buvo nutrauktos 4 932 bylos iš gautų 206 124 bylų (taigi taikos sutartis sudarytos 2,4 proc. gautų civilinių bylų), tuo tarpu 2019 m. pirmos instancijos teismuose iš

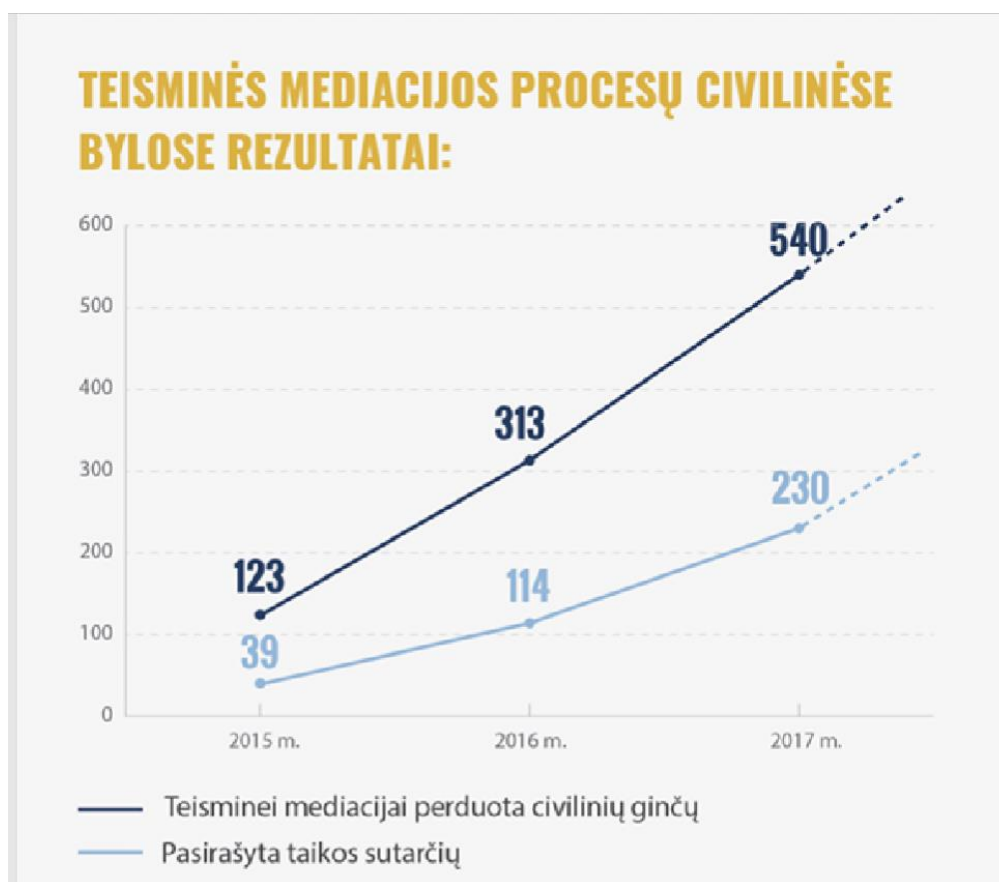
---

<sup>300</sup>Linton Hilary, „Screening for Power Imbalances in Family Law Cases“. Posted on September. 13, 2017. Riverdale Mediation Services. Žiūrėta 2020 m. balandžio 5 d. <https://www.riverdalemediation.com/article/screening-power-imbalances-family-law-cases/>

<sup>301</sup>*Ibid.*

<sup>302</sup>*Ibid.*

159655 bylų, taikos sutartis sudaryta jau 5058 bylų. (3,2 proc.)<sup>303</sup>, Galime konstatuoti, kad tokių bylų skaičiaus tendencija pastebima. Tai vaizduoja 3 paveikslas.



3 paveikslas. Teisminės mediacijos procesų civilinėse bylose rezultatai. Iš: Lietuvos teismai. Statistika. Prieiga per internetą: <<https://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106>>

Teisinės taikos atkūrimas tarp ginčo šalių yra vienas pagrindinių civilinio proceso tikslų, įtvirtintų Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 2 straipsnyje<sup>304</sup>, todėl siekdama sudaryti kuo palankesnes sąlygas ginčo šalims susitaikyti, rasti abi šalis tenkinantį kompromisinį sprendimą, Teisėjų taryba dar 2005 m. ėmėsi iniciatyvos pasiūlyti ginčo šalims nemokamas teisminės mediacijos paslaugas teismuose. Teisėjų tarybos 2005 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. 13P-348 „Dėl Bandomojo teisminės mediacijos projekto“ buvo priimtas sprendimas sudaryti galimybę ginčo šalims pasinaudoti teismine mediacija ne visuose teismuose, tačiau palapsniui - vykdyti Bandomąjį teisminės mediacijos projektą Vilniaus miesto 2 apylinkės teisme. Šio projekto tikslai ir uždaviniai buvo sudaryti sąlygas šalims civiliniame procese veiksmingiau pasiekti socialinę taiką, paskatinti atkuriamojo teisingumo vystymąsi Lietuvoje, įvertinti teisminės mediacijos priimtinumą Lietuvos visuomenėje, spartinti bylų nagrinėjimo procesą, didinti ginčų

<sup>303</sup> Lietuvos teismai. Statistika. Žiūrėta 2020 m. balandžio 15 d. <https://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106>

<sup>304</sup> „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo 2002 m. vasario 28 d. įstatymas Nr. IX-743. Civilinio proceso kodeksas“. e-tar, žiūrėta 2020 m. sausio 11 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2E7C18F61454>

išsprendimo efektyvumą. Pažymėtina, kad kitų prielaidų mediacijai, išskyrus šį nutarimą, Lietuvos teisinėje sistemoje nebuvo.

2007 m. sausio 26 d. Teisėjų taryba priėmė dar vieną sprendimą teisminės mediacijos srityje, t. y. Teisėjų tarybos 2007 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 13P-15 „Dėl Bandomojo teisminės mediacijos projekto tęsimo“ buvo priimtas sprendimas tęsti Bandomąjį teisminės mediacijos projektą, įtraukti ir kitus teismus į šį projektą. Taigi po šio sprendimo teismine mediacija šalys galėjo pasinaudoti ne tik Vilniaus miesto 2 apylinkės teisme, bet ir Lietuvos apeliaciniame teisme, Vilniaus miesto 3 apylinkės teisme, Kaišiadorių rajono apylinkės teisme ir kituose teismuose, kurie pasirenę vykdyti teisminę mediaciją. Tik po šių Teisėjų tarybos iniciatyvų nuostatos dėl taikaus ginčų sprendimo būdo – mediacijos – atsirado įstatymų lygmeniu, t. y. 2008 m. liepos 15 d. priimtas Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas. 2011 m. gegužės 24 d. priimtais Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo pakeitimais, įstatymo 10 straipsnio 1 dalyje buvo įtvirtinta, kad „Teisėjų tarybos nustatytais atvejais ir tvarka bendrosios kompetencijos teismuose vykdomas teisminis taikinamasis tarpininkavimas“ – teisminė mediacija. Taigi tik nuo 2011 m. Teisėjų tarybai įstatyminiu lygmeniu buvo suteikta galia nustatyti teisminės mediacijos vykdymo teismuose atvejus ir tvarką. Pastebėtina, kad šiuo įstatymu buvo įgyvendinta Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. gegužės 21 d. direktyva Nr. 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų.

Nacionalinė teismų administracijai įgyvendinant 2009–2014 m. Norvegijos finansinio mechanizmo Dvišalio fondo lėšomis finansuojamos programos LT13 „Efektyvumas, kokybė ir skaidrumas Lietuvos teismuose“ bandomąjį teisminės mediacijos projektą, 2014 m. buvo parengta ataskaita, kurioje pateikiama Lietuvos Respublikos ir Norvegijos Karalystės mediacijos praktikos santrauka, įskaitant rekomendacijas dėl galimų Lietuvos Respublikos mediacijos sistemos gerinimo priemonių. Pažymėtina, kad ši ataskaita bei rekomendacijos parengtos glaudžiai bendradarbiaujant Norvegijos Karalystės bei Lietuvos teisėjams kartu su Nacionalinės teismų administracijos atstove. Ši ataskaita ir joje pateikiamos rekomendacijos dėl teisminės mediacijos skatinimo buvo viena iš prielaidų, kodėl šiuo metu Lietuvoje teisminė mediacija yra tokia, kokia ji yra, t. y. 2014 metais Teisėjų tarybos 2014 m. rugsėjo 26 d. nutarimu Nr. 13P-122-(7.1.2) „Dėl Teisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo“ buvo patvirtintos Teisminės mediacijos taisyklės, Teisėjų tarybos 2014 m. rugsėjo 26 d. nutarimu Nr. 13P-124-(7.1.2) „Dėl Teismo mediatoriaus statuso suteikimo ir jo panaikinimo asmenims tvarkos aprašo patvirtinimo“ - Teismo mediatoriaus statuso suteikimo ir jo panaikinimo asmenims tvarkos aprašas, bei Teisėjų tarybos 2014 m. rugsėjo 26 d. nutarimu Nr. 13P123-(7.1.2) „Dėl Teisminės mediacijos komisijos nuostatų patvirtinimo“ – Teisminės mediacijos komisijos nuostatai. Pastebėtina, kad šios taisyklės buvo

keičiamos atsižvelgiant į Nacionalinės teismų administracijos 2015 m. įgyvendintą Europos Sąjungos lėšomis finansuojamą projektą „Elektroninės paslaugos teisingumo vykdymo procese“. Taigi nuo 2015 m. sausio 1 d., teisminė mediacija tapo prieinama visuose šalies bendrosios kompetencijos teismuose, nagrinėjant civilines bylas.<sup>305</sup>

Kalbant apie dabartiniu metu Lietuvoje egzistuojantį modelį, pabrėžtina, kad 2019 metai buvo svarbūs mediacijos plėtrai Lietuvoje. Nuo sausio 1 d. pradėtas taikyti naujasis Mediacijos įstatymas ir su mediacija susijusių teisės aktų pakeitimai. Didžiausi pokyčiai yra susiję su galimybėmis tapti mediatoriumi ir vykdyti mediacijos procesus Lietuvoje. Mediacijos paslaugas gali teikti tik mediatorius, įrašytas į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą. Tai galioja tiek privačiai (neteisminei), tiek ir teisminei mediacijai.

CPK 231 straipsnyje numatyta taikinimo procedūros galimybė numato, kad teismas, parengiamojo teismo posėdžio metu nustatęs ginčo esmę, pasiūlo šalims pasiekti priimtina abiem šalims susitarimą ir sudaryti taikos sutartį, taip pat praneša šalims apie galimybę ginčą spręsti teisminės mediacijos būdu ir pasiūlo šalims šia galimybe pasinaudoti. Teismas imasi priemonių šalims sutaisyti. Šalių prašymu arba sutikimu, laikantis šio Kodekso, Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo ir Teisėjų tarybos nustatytos tvarkos, gali būti vykdoma teisminė mediacija. Mediatorius negali dalyvauti nagrinėjant bylą iš esmės. Teisminės mediacijos metu ginčo šalims pasiekus taikų susitarimą ir pasirašius taikos sutartį, šią sutartį tvirtina civilinę bylą nagrinėjantis teisėjas. Kai teisminę mediaciją vykdo pats civilinę bylą nagrinėjantis teisėjas, jis turi teisę patvirtinti ginčo šalių sudarytą taikos sutartį.<sup>306</sup>

Teisėjų, kuriems suteiktas mediatoriaus statusas, sąrašą Teisėjų tarybos nustatyta tvarka tvarko Nacionalinė teismų administracija. Teisminė mediacija vykdoma vadovaujantis Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymu, Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymu, kitais įstatymais ir Teisėjų tarybos patvirtintomis Teisminės mediacijos taisyklėmis.

Teisminę mediaciją vykdo mediatoriai, įrašyti į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą:

- civilinėse bylose teisminę mediaciją turi teisę vykdyti visi į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą įrašyti mediatoriai;

- administracinėse bylose – tik teisėjai, įrašyti į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą.<sup>307</sup>

---

<sup>305</sup> Ernesta Sakalauskienė, „Taikūs tarpininkavimas teismuose ir ateities teisminės mediacijos koncepcija“. Iš *Lietuvos teisinės valstybės istorinė patirtis ir ateities iššūkiai. Mokslinių straipsnių ir pranešimų rinkinys*, Bradūnas Rimas, Murauskienė Alė ir Grušelionienė Odeta, (Marijampolė: Marijampolės kolegijos leidybos centras, 2016), 64-70.

<sup>306</sup> Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, *supra note*, 304.

<sup>307</sup> Lietuvos teismai. Apie teisminę mediaciją. Žiūrėta 2020 m. kovo 5 d. <https://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/teismine-mediacija/apie-teismine-mediacija/282>

Ginčo šalių prašymu arba kreipiantis kitiems subjektams (pavyzdžiui, teismui teisminės mediacijos atveju), mediatorių iš Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašo parenka ir skiria Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (toliau – VGTPT). Parenkant mediatorių, vadovaujamosi objektyvumo ir nešališkumo principais, atsižvelgiama į mediatorių užimtumą, specializaciją, galimą interesų konfliktą, mediatorių darbo krūvio paskirstymą ir kitas svarbias aplinkybes.

Teisėjas, nagrinėdamas civilinę bylą, šalių sutikimu gali nuspręsti pats vykdyti teisminę mediaciją, jei jis yra mediatorius. Teisėjas taip pat gali parinkti ir skirti kitą mediatorių, kuris yra teisėjas, pagal galimybes atsižvelgęs į abiejų šalių suderintą nuomonę dėl mediatoriaus, kuris yra teisėjas, kandidatūros, arba pranešti VGTPT apie tai, kad reikia parinkti mediatorių iš Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašo.

CPK 231<sup>1</sup> straipsnio 1 dalyje yra vienintelė įstatyminė užuomina, kaip teisėjas sprendžia dėl ginčo perdavimo spręsti teisminės mediacijos būdu: Ginčas perduodamas spręsti teisminės mediacijos būdu civilinę bylą nagrinėjančio teisėjo (teisėjų kolegijos) nutartimi, kai teismas išaiškina šalims teisminės mediacijos esmę, yra gautas šalių sutikimas arba prašymas perduoti ginčą spręsti teisminės mediacijos būdu. Bylą nagrinėjantis teisėjas (teisėjų kolegija), **nustatęs (nustačiusi) didelę taikaus ginčo sprendimo tikimybę**, gali perduoti ginčą privalomai spręsti teisminės mediacijos būdu.<sup>308</sup> Kokiu būdu tą teisėjas padaro, nėra aišku, todėl kriterijus „didelė taikaus ginčo tikimybė“ yra vertinamasis. Kriterijų nėra ir Mediacijos įstatyme.

Kai teisminės mediacijos paslaugas teiks mediatoriai, kurie yra teisėjai, mediacijos paslaugos ginčo šalims bus teikiamos nemokamai. Kai mediatorių teisminei mediacijai vykdyti iš Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašo parinks ir skirs VGTPT, nemokamos mediacijos paslaugos, už kurias apmokama iš valstybės biudžeto lėšų, galės būti teikiamos iki keturių valandų. Jeigu pasibaigus šiam laikui galutinis susitarimas dėl taikaus ginčo sprendimo dar nebus nepasiektas, ginčo šalys galės toliau savanoriškai tęsti teisminę mediaciją ginčo šalių lėšomis.

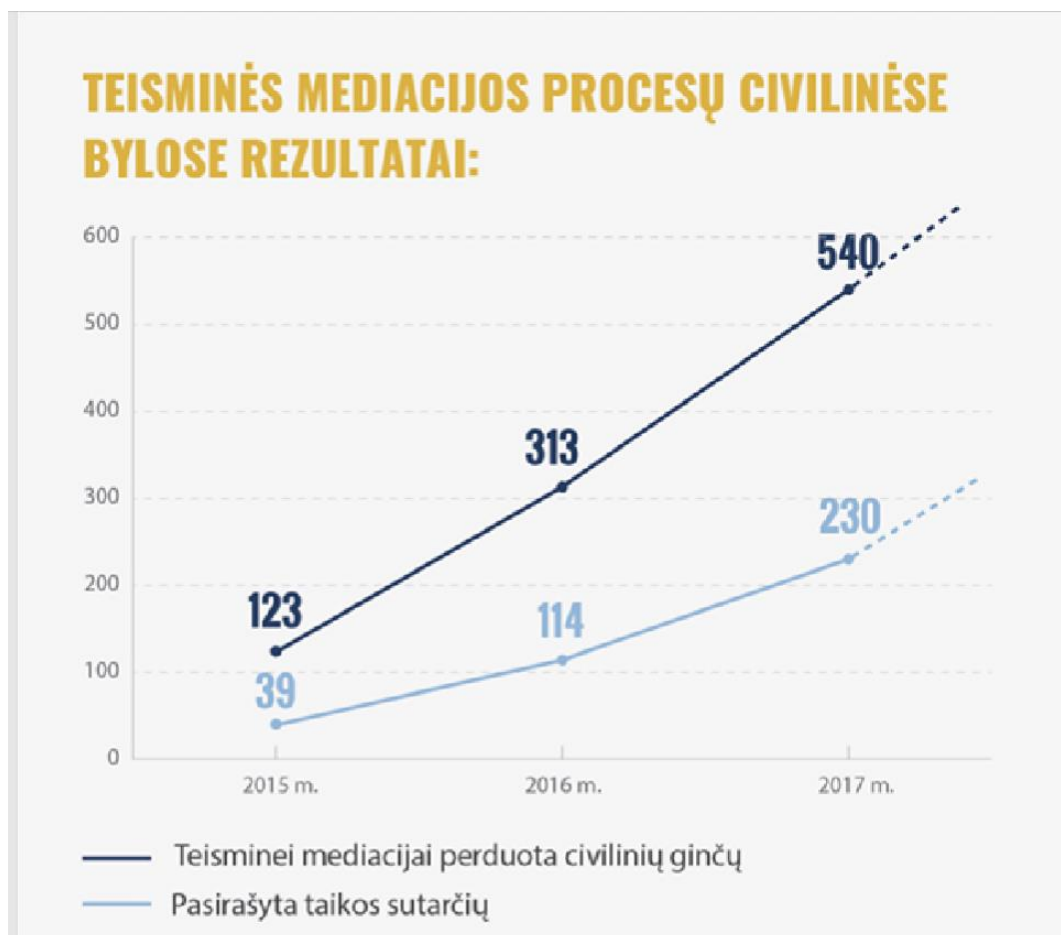
Kitas svarbus pakeitimas yra susijęs su privalomąja mediacija, kuris pradėtas taikyti tik 2020 metais. Nuo 2020 m. sausio 1 d. privalomoji mediacija taikoma sprendžiant šeimos ginčus, nagrinėjamus ginčo teiseną CPK nustatyta tvarka bei kitais įstatymų nustatytais atvejais.<sup>309</sup> Viešos statistikos šiuo klausimu dar nėra.

Rezultatų prasme, Teisėjų taryba pateikia tokius statistinius duomenis dėl civilinėse bylose sudarytų taikos sutarčių mediacijos procese, kuriuos vaizduoja 3 paveikslas.

---

<sup>308</sup> „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, *supra note*, 304.

<sup>309</sup> Lietuvos teismai. Naujienos. Naujasis Mediacijos įstatymas: pokyčiai 2019 m. Žiūrėta 2020 m. kovo 26 d. <https://www.teismai.lt/lt/naujienos/teismu-sistemos-naujienos/naujasis-mediacijos-istatymas-pokyčiai-2019-m./6367>



**3 paveikslas. Teisminės mediacijos procesų civilinėse bylose rezultatai. Lietuvos teismai. Išspręsk ginčą taikiai. Prieiga per internetą: <[https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2019/01/d1\\_isspresk-ginca-taikiai-pdf.pdf](https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2019/01/d1_isspresk-ginca-taikiai-pdf.pdf)>**

Apibendrinant, ginčo atrankos mediacijai modeliai yra tiesiogiai susiję su egzistuojančiu mediacijos modeliu valstybėje ir iš esmės yra nulemti privalomos mediacijos modelio egzistavimo konkrečiu atveju. Lietuvoje civiliniams ginčams taikomas teisminės mediacijos modelis (CPK 231 str.). Bylos mediacijai atrenkamos esant didelei taikaus ginčo sprendimo tikimybei, išskyrus šeimos bylas. Kyla pagrįstas klausimas, ar tokiu atveju nėra ignoruojamas galimas šalių nelygybės pasireiškimas smurto artimoje aplinkoje atveju. Atsakymų kol kas nėra.

Kalbant apie baudžiamąją justiciją, galime pasiremti praktiniu pavyzdžiu, tame tarpe ir kalbant apie bylą tinkamumo mediacijai atrankos kriterijus. Lietuvoje 2014 m. spalio 2 d. – 2016 m. balandžio 29 d. vykusio<sup>310</sup> Vilniaus apygardos probacijos tarnybos projekto „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose (MIPT)“ (toliau – Projektas) metu parengtose mediacijos

<sup>310</sup> Projekto įgyvendinimo laikotarpiu, t. y. nuo 2015 m. vasario 2 d. iki 2016 m. balandžio 29 d., mediatoriai visoje šalyje gavo 1 957 paklausimus dėl mediacijos paslaugų, atliko 1 010 mediacijos atvejų, iš kurių net 891 atvejis buvo sėkmingas, t. y. baigėsi abipusiais susitarimais. Apie 60 proc. (597) visų atvejų buvo tariamasi dėl žalos atlyginimo, apie trečdalį atliktų mediacijų (338) sudarė smurto artimoje aplinkoje atvejai, 7 proc. (75) atveju buvo sprendžiami civilinius santykius paliečiantys ginčai. Didžiąją dalį (apie 90 proc.) visų mediacijos atvejų sudarė probacijos tarnybų pareigūnų nukreipti atvejai. Iš viso mediacijose dalyvavo 2 084 asmenys. Renata Giedrytė-Mačiulienė ir Judita Venckevičienė, „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose Lietuvoje“. *Teisės problemos 2*, 92 (2016): 71.

taisyklėse<sup>311</sup> (toliau - Taisyklės) mediacija baudžiamojoje justicijoje apibrėžiama kaip mediacijos (tarpininkavimo) procesas, pagrįstas savanoriškumo, konfidencialumo ir kitais atkuriamojo teisingumo principais, kurio metu specializuotas mediatorius padeda nukentėjusiajai ir nusikaltusiajai pusėms išnagrinėti konfliktą dėl padarytos nusikalstamos veikos ir priimti atkuriamojo pobūdžio susitarimą (sprendimą).<sup>312</sup> Projekto Taisyklėse (22 p.) nustatyti reikalavimai atvejui, pripažįstamam tinkamu mediacijai:

1. Pažeidėjas yra žinomas, jis pripažįsta padaręs teisės pažeidimą;
2. Nukentėjęs asmuo yra žinomas, jis galėtų (išankstinė prielaida) dalyvauti mediacijoje;
3. Pažeidėjas ir nukentėjęs asmuo sutinka dalyvauti mediacijoje;
4. Pažeidėjas neturi aiškių kriminalinės asmenybės bruožų (nepasižymi agresyviu elgesiu ir pan.);
5. Nėra akivaizdžios antrinės viktimizacijos rizikos;
6. Pažeidėjas ir nukentėjęs asmuo neturi didelių psichikos sveikatos sutrikimų, kurie neleistų savarankiškai dalyvauti mediacijos procese.<sup>313</sup>

Iš esmės galime pastebėti, kad šie reikalavimai yra susiję su mediacijos principais (savybėmis) ar iš jų išvesti, išskyrus reikalavimus pažeidėjo asmeniui (kaip ir nukentėjusiojo), kaip tokiam. Tačiau konstatuotina, kad toks principų sukonkretinimas, išdėstant juos kaip reikalavimus atvejo tinkamumui pagrįsti, yra pozityvus, nes leido Projekto gyvavimo metu praktiškai atrinkti medijuotinus atvejus, atmetant 639 atvejus iš visų 1771 atvejų<sup>314</sup>, įgyvendinto Projekto metu, t. y. apie 36 proc. visų atvejų. Galime konstatuoti Projekto sėkmę. Tai rodytų, kad aiškus ir tikslus kriterijų egzistavimas suponuoja lengvesnį ginčų atrinkimą mediacijai tuo pačiu ir didesnę mediacijos galimybių panaudojimą.

Šio projekto pagrindu Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktorius patvirtino Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) organizavimo ir

---

<sup>311</sup> „Projekto „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose (MIPT)“ mediacijos taisyklės, patvirtintos Vilniaus apygardos probacijos tarnybos direktoriaus 2015 m. kovo 10 d. įsakymu Nr. TO-83. Žiūrėta 2020 kovo 20 d. <file:///C:/Users/regina.voveryte/Downloads/mediacijos%20taisykl%C4%97s.pdf>

<sup>312</sup> Projekte mediacija suprantama kaip alternatyvus, savanoriškas, konfidencialaus pobūdžio konfliktų sprendimo procesas, kuriame vienas ar keli nepriklausomi, nešališki asmenys – mediatorius arba mediatoriai, padeda konfliktuojančioms šalims priimti konflikto sprendimą. Žr.: „Projekto „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose (MIPT)“ mediacijos taisyklės, patvirtintos Vilniaus apygardos probacijos tarnybos direktoriaus 2015 m. kovo 10 d. įsakymu Nr. TO-83. <file:///C:/Users/regina.voveryte/Downloads/mediacijos%20taisykl%C4%97s.pdf>

<sup>313</sup> Ibid.

<sup>314</sup> Baltušninkaitė R., Petkevičiūtė R. Mediacijos taikymo probacijos tarnybose praktika. Vilniaus apygardos probacijos tarnyba. Sėkmingai pristatyti projekto „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose (MIPT)“ rezultatai 2016-03-18. Žiūrėta 2020 kovo 20 d. <http://www.kaldep.lt/lt/papt/naujienos-papt/archive/p830/projekto-mediacijos-igyvendinimas-548e.html>



vykdymo laisvės atėmimo vietų įstaigose tvarkos aprašą.<sup>315</sup> Jame išdėstyti konkretūs atrankos kriterijai pirminės mediacijos procesui vykdyti (6 p.)

Kalbant apie administracinį procesą ir mediacijos panaudojimą, Lietuvos teisės moksle nėra bendros nuomonės, tačiau, J. Paužaitės – Kulvinskienės nuomone, vienas iš administracinio proceso esminių skirtumų nuo civilinio proceso yra tyrimo, o ne rungimosi principo vyravimas, lemiantis aktyvų teisėjo vaidmenį, skirtingai nuo teisėjo vaidmens civilinio proceso ieškininėje ginčo teisenoje. Vertinant teisėjo vaidmenį sudarant taikos sutartį pagal Civilinio proceso kodekso 159 straipsnį jam (teismo posėdžio pirmininkui) įtvirtinta bendro pobūdžio pareiga skatinti šalis susitarti. O bylos rengimo stadijoje aiškiai tokios pareigos bylą rengiantis teisėjas neturi. Tam tikros pareigos yra nustatytos ir bylos šalims, nes Civilinio proceso kodekso 135 straipsnyje numatomas reikalavimas šalims paduodant civilinį ieškinį nurodyti aplinkybes ir pareigą pasisakyti dėl taikos sutarties sudarymo.<sup>316</sup> Tai reiškia, kad galime kalbėti apie teisminės mediacijos panaudojimą administraciniame procese. Moksle pažymima, kad teisminę mediaciją administraciniame procese reiktų suprasti kaip klasikinę teisminės mediacijos instituto panaudojimo būdą, kuomet ruošiantis nagrinėti administracinį ginčą teisme arba jį nagrinėjant, bylą nagrinėjantis teisėjas (teisėjų kolegija) pasiūlo ginčo šalims pasinaudoti mediacija arba pačios šalys pateikia tokį prašymą, kas lemia, jog bylos nagrinėjimas atitinkamam laikui yra atidedamas ir šalys siekia taikaus ginčo išsprendimo, tarpininkaujant nepriklausomam ir nešališkam mediatoriui.<sup>317</sup> Prie neteisminės mediacijos, kuri administraciniame procese iš esmės apibrėžiama kaip ikiteisminis viešojo administravimo srityje kylančių klausimų ir ginčų sprendimas derybomis<sup>318</sup>, taip pat priskirtinas mediacijos technikų panaudojimas viešojo administravimo subjektui priimančiam sprendimą administracinės procedūros metu, kuris neabejotinai turi pozityvios įtakos galutiniam sprendimui, prisideda prie administracinių procedūrų efektyvumo ir veiksmingumo, suteikia šalims didesnę kontrolę dėl ginčo sprendimo bei padidina teigiamą sprendimo priėmimą suinteresuoto asmens atžvilgiu.<sup>319</sup>

Taip pat konstatuotina, kad galioja bendroji taisyklė, jog prie teismo prijungta mediacijos sistema yra susijusi su teismų sistema, bet nėra jos dalis. Esant neteisminės mediacijos sistemai,

---

<sup>315</sup> „Lietuvos Respublikos Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2018 m. spalio 19 d. įsakymas Nr. V-459 „Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) organizavimo ir vykdymo laisvės atėmimo vietų įstaigose tvarkos aprašo patvirtinimo“. LRS, žiūrėta 2020 m. kovo 5 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/41905440d3d611e8a3fadd00a256c61a?positionInSearchResults=11&searchModuleUUID=d87d1f9f-ace1-43f1-ac76-8add998f7fe1>

<sup>316</sup> Jurgita Paužaitė-Kulvinskienė, „Kiti ginčo sprendimo būdai administracinių bylų teisenoje ir jų pasirinkimo praktinio taikymo problemos“. *Teisė* 39 (2013): 39.

<sup>317</sup> Šilvaitė, *supra note*, 222.: 317.

<sup>318</sup> Banys, *supra note*, 25: 1122.

<sup>319</sup> Šilvaitė, *supra note*, 222: 317.



atitinkami teismai perduoda ginčo bylas mediacijos paslaugų teikėjams, nepriklausantiems teismų sistemai. Tačiau mediacijos centrai tuo pat metu taip pat gali nagrinėti bylas, atsirandančias ne iš teismų sistemos. Susitarimai, atsirandantys dėl prie teismo prijungtos sistemos, paprastai vykdomi kaip teismo sprendimai. Šiame modelyje atskiri mediacijos centrai visiškai atsakingi už mediacijos paslaugų teikimą, jie taip pat nagrinėja ginčus, kurie dar nevyksta teisme. Taigi, jų turimų bylų sąrašas yra potencialiai platesnis nei teismą papildančių modelių.<sup>320</sup>

Konstatuotina, kad Lietuvoje ginčo tinkamumo kriterijai teisės aktu yra nustatyti tik baudžiamojoje justicijoje, mediacijos laisvės atėmimo vietų įstaigose, kurią vykdo Probacijos tarnyba, atveju.

### **3.3. Lietuvoje taikomo ginčų atrankos mediacijai modelio tobulinimo kryptys**

Kaip konstatuota darbe, Lietuvoje egzistuojantis ginčo tinkamumo mediacijai atrankos modelis nėra paremtas jokiais objektyviai egzistuojančiais kriterijais. Vienintelis įstatymo reikalavimas ar indikacija teisėjui skirti mediaciją yra „didelė taikaus ginčo sprendimo tikimybė“. Kaip praktiškai vyksta bylų atranka įstatyme nėra numatyta. Iš atliktos tyrimo analizės matyti, kad kriterijų nustatymas ginčo tinkamumo mediacijai atveju gali būti vadinamas „atranka“ (angl. *screening*) ir praktiškai reikšti tam tikrų klausimynų parengimą atskiroms ginčų rūšims, siekiant išryškinti ginčo medijuotinumą.

Šeimos atvejai turėtų būti atrenkami, siekiant nustatyti, ar yra įtarimų dėl smurto šeimoje, taip pat siekiant nustatyti, ar šalims bei jų vaikams gali kilti smurto šeimoje rizika. Šeimos smurto problemos turėtų būti išsiaiškintos kuo anksčiau, siekiant užtikrinti, kad būtų užsakytos ar pasiūlytos tinkamos paslaugos šeimai, ir užtikrinti, kad aukos nebūtų verčiamos dalyvauti veikloje, dėl kurios gali kilti žalos jiems ar jų vaikams pavojus. Mediacija ir kitos alternatyvios ginčų sprendimo formos gali būti netinkamos, jei anksčiau buvo smurto šeimoje. Kadangi teisingumo sistemoje šeimos santykių atveju yra daug visi tinkamumo atvejai turėtų būti tikrinami tuose keliuose skirtinguose atvejų valdymo sistemos taškuose. Atvejai turėtų būti atrenkami: 1. Pagal programas, kurios teikia pagalbą atstovaujamiems bylos šalims. 2. Teismo proceso metu paduodant procesinį dokumentą. Tai gali būti „popierinė atranka“. 3. Teismo posėdžio planavimo

---

<sup>320</sup>Investment Climate Advisory Services of the World Bank Group, *supra note*, 169: 21.

konferencijos ar kitokio pirminio proceso metu. 4. Mediatorius ar kitas AGS specialistas tuo metu, kai bylos šalys atvyksta į pirminę sesiją.<sup>321</sup>

Kalbant apie atrankos procesą šeimos santykių bylose, pagrindiniai atrankos proceso tikslai yra šie<sup>322</sup>:

- užtikrinimas, kad klientas jaustųsi patogiai ir laisvai, kad galėtų aptarti savo baimes ir rūpesčius;
- įvertinti, kokių laipsnių klientas jaučiasi pasirengęs pradėti procesą ir ko klientui gali prireikti jaustis pasiruošusiam;
- įvertinti, kokių laipsnių klientas jaučiasi galintis visapusiškai įsitraukti į procesą, įskaitant tai, ar yra buvę piktnaudžiavimo, kontrolės, smurto, psichinių ligų, narkotikų ar alkoholio vartojimo atvejų ir t. t, bei to, ko klientui gali prireikti, kad jaustųsi visavertis visiškai įsitraukti;
- įvertinti ar siūlomas procesas greičiausiai bus veiksmingas, teisingas ir saugus, ir kaip geriausiai jį struktūrizuoti, galios atžvilgiu jautrios galimybės apima suskirstyto atvykimo ir išvykimo laiko organizavimą, tarp miestinio transporto tarpininkavimo užtikrinimą, advokatų dalyvavimo organizavimą ir pan.
- įvertinti, ar kitas procesas galėtų geriau patenkinti šalių poreikius, ir saugiai nutraukti esamą procesą.

Tuo tarpu pagrindiniai atrankos pokalbio principai ir elementai yra<sup>323</sup>:

- Konfidencialumas. Visuotinai pripažįstama, kad atranką atliekantis asmuo be raštiško klientų sutikimo niekam - ne antrai šaliai, ne teisėjui, o ne šalių patarėjui - neturėtų atskleisti, kas jam ar jai buvo pasakyta per apklausą. procesas, atsižvelgiant į ribotą informaciją, kurią arbitras gali pateikti trečiosios šalies tikrintojas. Konfidencialios patikrinimo informacijos atskleidimas tam tikrais atvejais gali sukelti pavojų vakarėliui ar vaikui.
- Atranka yra subjektyvi ir nenusprendžianti. Tai grindžiama teorija, kad „galia“ yra suvokimo dalykas. Ketinama suteikti pašnekovui reikalingos informacijos apie tai, kaip klientas jaučiasi dalyvaudamas siūlomame ginčų sprendimo procese ir ko klientui reikia, kad jis galėtų visapusiškai dalyvauti, nereikalaujant, kad atrankos darbuotojas nustatytų, kas sako tiesą. Ar klientas bijo savo partnerio? Ar klientas derybose jaučiasi pažeidžiamas? Tarpininkaujant? Keturių krypčių susitikime? Duoti parodymus arbitražė? Ar klientui yra patogų būti tame pačiame

<sup>321</sup> Maryland Judiciary, Domestic Violence and Mediation Workgroup. „Screening Protocols and Tools for Maryland Circuit Courts. Screening Cases for Family Violence Issues to Determine Suitability for Mediation and Other Forms of ADR“. (2014). Žiūrėta 2020 m. balandžio 12 d. <https://mdcourts.gov/sites/default/files/import/family/publications/screening.pdf>

<sup>322</sup> Hilary, *supra note*, 300.

<sup>323</sup> *Ibid.*

kambaryje kaip ir kita šalis? Kokios yra kliento procedūrinės galimybės ir kaip klientas jaučiasi dėl kiekvieno iš jų? Subjektyvios atrankos funkciją galima palyginti su advokato, nustatančio svarbius faktus ir vertinančio pateiktos informacijos patikimumą, siekiant įvertinti jos teisinį pranašumą, faktų nustatymo ir įvertinimo vaidmeniu.

- Atranka yra išsami. Interviu paprastai vyksta kaip platesnio proceso dalis, leidžianti pašnekovui suprasti ginčijamus dalykus, kiekvienos šalies susirūpinimą jais ir kiekvienos šalies siekiamus rezultatus. Ši informacija leidžia atrankos specialistui geriau įvertinti, ar svarstomas procesas yra tinkamas kiekvienai šaliai ir koks turi būti visiškas dalyvavimas.

- Atranka skirta paremti atrankoje dalyvaujančią ginčo šalį. Klientams niekada neužduodami klausimai apie tai, ką jie padarė kitam asmeniui santykių metu; jų klausiama tik tai, ką jie patyrė.<sup>324</sup>

Mediatoriai visame mediacijos procese turi imtis pagrįstų pastangų, kad patikrintų, ar nėra kliūčių, dėl kurių mediacija taptų fiziškai ar emociškai nesaugi bet kuriam dalyviui arba kuris nors iš trukdytų pasiekti savanorišką ir saugų problemų sprendimą. Tuo tarpu Lietuvoje, įvedus privalomą mediaciją šeimos bylose toks tikslas nekeliamas: nėra parengta jokių rekomendacijų, kaip elgtis mediatoriui, kuris įtaria ar akivaizdžiai mato vienos šalies nesaugumą. Galima būtų sakyti, kad tokia šalis turi galimybę atsisakyti mediacijos, remdamasi įstatymo nuostatomis, tačiau mediatoriaus vaidmuo čia yra labai svarbus. Jis turėtų turėti įrankius ir kompetencijas, kad išryškinti tokius atvejus ir priimti atitinkamus sprendimus. Mediatorius, aišku gali remtis mediacijos principais (savanoriškumo ir šalių lygiateisiškumo, kurie smurto atveju aiškiai pažeidžiami), tačiau palikti procesą savieigai ir mediatoriaus nuožiūrai, manytina, nėra teisinga ir įstatymų leidėjas ir įstatymus įgyvendinančios institucijos turėtų imtis būtinų priemonių šiai aktualiai ir realiai problemai spręsti Lietuvoje.

Skiriami du „screening“ etapai: pradinis ir nuolatinis.<sup>325</sup>

Pradinio atrankos etapo metu mediatoriai turi galimybę atlikti plačiausią smurto šeimoje patikrinimą, nesuteikdami smurtautojui prieigos prie kitos šalies atskleistos informacijos. Mediatoriai turėtų atlikti atskirus atrankinius interviu su kiekviena šalimi, kad nustatytų, ar nėra smurto šeimoje. Šių pokalbių metu naudotame atrankos klausimyne yra klausiama apie piktnaudžiavimą narkotinėmis medžiagomis ir psichinės sveikatos problemas, kurios gali būti kliūtys mediacijai. Jokiomis aplinkybėmis per pokalbį iš vienos šalies surinkta informacija

---

<sup>324</sup>Hilary, *supra note*, 300.

<sup>325</sup>Office of Dispute Resolution State Court Administrative Office Michigan Supreme Court. Domestic Violence Screening Protocol for Mediators of Domestic Relations Conflicts June 2014. Žiūrėta 2020 m. balandžio 12 d. <https://courts.michigan.gov/Administration/SCAO/Resources/Documents/standards/odr/Domestic%20Violence%20Screening%20Protocol%20for%20Mediators.pdf>

neturėtų būti atskleidžiama kitai šaliai, išskyrus atvejus, kai tai leidžiama ar reikalaujama pagal įstatymus ar teismo taisykles.<sup>326</sup>

Mediatoriai turi pripažinti, kad mediacija nėra tinkamas procesas visais atvejais ir kad susitarimas nebūtinai yra tinkamas rezultatas visais medijuojamais klausimais. Pagrindinis šio įvertinimo veiksnys yra tas, ar dalyviai gali saugiai siekti to, kas, jų manymu, naudinga jiems ir jų vaikams. Mediacija neturėtų būti inicijuojama, tačiau jei buvo pradėta, ji neturėtų būti tęsiama, nebent visos šalys ir mediatorius mano, kad įvyks saugus, prievartos neturintis procesas.<sup>327</sup>

Jei nustatomas smurtas šeimoje, mediacija turėtų būti tęsiama tik tada, kai yra visos šios sąlygos:

- a. Skriaudžiama šalis laisvai prašo dalyvauti mediacijoje ir pateikia pagrįstą sutikimą mediacijai.
- b. Skriaudžiama šalis peržiūrėjo ir įrodė suprantanti pateiktą mediacijos medžiagą.
- c. Skriaudžiamam asmeniui buvo patarta pasitarti su advokatu ir socialinių paslaugų teikėju.
- d. Skriaudžiama šalis pateikia įtikinamas priežastis mediacijai.
- e. Gali būti suteikiamos patalpos, kurios leis šalims: i) kalbėti ir tartis. ii) mediacijos metu ir po jos jaustis saugiai ir patogiai. iii) pasiekti neprivalomą savanorišką susitarimą.
- f. Mediatorius turi tinkamą mokymą ir kompetenciją nustatant smurtą šeimoje mediacijos procese.

Net jei pradiniai patikros mechanizmai neparodo smurto šeimoje, mediatoriai turėtų nuolat tikrinti, ar nėra smurto.<sup>328</sup> Konstatuotina, kad patikra turėtų būti nuolatinis procesas, tuo labiau, kad kaip minėta aukščiau – mediacija nėra vienintelis, nors ir daugeliu atvejų tinkantis, ginčų sprendimo būdas. Antrasis patikros etapas turi vykti kol vyksta mediacija.

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje šeimos santykių bylose mediacija yra privaloma, yra būtina pradėti bylų atranką šiuo aspektu, siekiant nepadaryti mediacijos proceso piktybiškai nusiteikusiai ginčo šaliai išnaudoti savo interesais. Kai byla paskiriama mediacijai, mediatorius turi turėti įstatymu nustatytą pareigą atlikti „screening“ą“, taip pat kad galėtų tai atlikti jis turi būti apmokytas ir turėti parengtus klausimynus bei metodikas, kaip atlikti tokias procedūras. Vykstant mediacijai, mediatorius turi stebėti šalis ir matyti objektyvius ženklus ar nuorodas dėl galimo smurto tarp šalių egzistavimo. Tokio pobūdžio apmokymus jis turėtų gauti bazinio mokymo metu.

---

<sup>326</sup>Office of Dispute Resolution State Court Administrative Office Michigan Supreme Court. Domestic Violence Screening Protocol for Mediators of Domestic Relations Conflicts June 2014. Žiūrėta 2020 m. balandžio 12 d. <https://courts.michigan.gov/Administration/SCAO/Resources/Documents/standards/odr/Domestic%20Violence%20Screening%20Protocol%20for%20Mediators.pdf>

<sup>327</sup>*Ibid.*

<sup>328</sup>*Ibid.*

Nors autorės nuomone, galėtų būti specialiai tam tikslui ruošiami šeimos mediatoriai, kurie profesionaliai ir nuolatos vykdytų tokias mediacijas ir be teorinio, turėtų praktinį pasirengimą ir gyvenimišką patirtį, atpažįstant smurtą.

Dar labai svarbus aspektas yra ir galinčių nukreipti ginčus mediacijai specialistų ar pareigūnų mokymas šioje srityje, tam reikalingos ir institucinės, ir organizacinės, ir finansinės pastangos. Teismuose teisėjai specializuojasi šeimos bylose. Štai pavyzdžiui Vilniaus apylinkės teisme tokių teisėjų yra 11<sup>329</sup>. Tai iš esmės palengvina ir kartu užtikrina galimybę surengti specialius mokymus šiems teisėjams siekiant jau ankstyvoje stadijoje išaiškinti smurtą tarp šalių ir priimti atitinkamus sprendimus, siekiant užtikrinti skriaudžiamos šalies teises ir šalių lygybę.

Apibendrinant, siūlytina VGTPT įdiegti atrankos „screening“ sistemą ir prieš teikiant ginčus mediacijai patikrinti, ar jie yra tinkami smurto artimoje aplinkoje požiūriu. Taip pat siūlytina teismuose parengti mokymo programą teisėjams atitinkama tema.

---

<sup>329</sup> Vilniaus miesto apylinkės teismas. Šeimos bylas nagrinėjantys teisėjai. Prieiga per internetą: <https://vilniausmiesto.teismas.lt/struktura-ir-kontaktai/kontaktai/3/seimos-bylas-nagrinejantys-teisejai/d57>

## IŠVADOS

1. Mediacija, kaip ginčo sprendimo būdas, gana plačiai paplitęs pasaulyje, o Lietuvoje jos diegimui taip pat skiriama nemažai dėmesio. Mediacijos pasirinkimą ginčams spręsti įtakoja tai, kad mediacijos procesas leidžia greičiau ir efektyviau spręsti ginčą, palyginus su kitais ginčų sprendimo būdais (pvz. arbitražas, teismo procesas ir pan.). Pagrindinė prielaida plėtrai yra mediacijos platus pritaikomumas ir proceso lankstumas, kuris leidžia šiai procedūrai prisitaikyti prie įvairių kultūrų ir jurisdikcijų konteksto.

2. Tiriant veiksnius, identifikuojančius mediacijos tinkamumą konkretaus ginčo sprendimui, būtina atskirti mediacijos tinkamumo ginčo sprendimui ir ginčo šalių apsisprendimą rinktis mediaciją lemiančius jos pasirenkamumo kriterijus. Konstatuotina, kad jie nėra sutampantys ir gali būti nagrinėjami kaip atskiri tyrimo objektai. Ginčo tinkamumą mediacijai nulemia ne tik pats ginčo pobūdis, bet ir ginčo šalių ypatumai, kurie atskirais atvejais nulemia tai, kad ginčas negali būti medijuojamas.

3. Didelę įtaką mediacijos pasirinkimui turi naudos teorija. Šalių numatoma tiek finansinė, tiek ir kitokia nauda lemia jų ginčo sprendimo būdo pasirinkimą. Tad kiekvienu atveju, siūlant ginčo šalims mediaciją, būtina įvertinti šio proceso teikiamą naudą iš abiejų šalių perspektyvų, kas dažnai gali lemti poreikį gilesniam ginčo specifiškumo tyrimui ir neleisti apsiriboti tik universaliomis mediacijos tinkamumo ginčui spręsti taisyklėmis.

4. Baudžiamojoje justicijoje mediacija turi didelį potencialą. Siekiant nustatyti, kokie nesutarimai gali būti sprendžiami mediacijos būdu, baudžiamojoje justicijoje reikalinga remtis šiais kriterijais: pažeidėjas turi neneigti savo kaltės; pažeidėjas ir nukentėjęsysis turi sutikti laisva valia dalyvauti mediacijoje; turi būti iš anksto įvertinta ir nenustatyta antrinės viktimizacijos rizika; pažeidėjas ar nukentėjęs asmuo neturi turėti akivaizdžių psichikos sveikatos sutrikimų, neturi piktnaudžiauti psichotropinėmis medžiagomis, alkoholiu. Nerekomenduojama siūlyti mediacijai atvejų dėl smurto artimoje aplinkoje, dėl seksualinio pobūdžio nusikalstamų veikų, kuriose nukentėjęsiesi yra nepilnamečiai, dėl nusikalstamų veikų prieš mažamečius asmenis, taip pat bylose, kuriose susitaikymas galimas tik su valstybės institucijos ar juridinio asmens atstovu.

5. Administracinėje justicijoje turi būti taikomi specifiniai administracinio ginčo tinkamumo mediacijai kriterijai. Tai yra nulemta paties administracinio teisinio reguliavimo ypatumų, susijusių su derybinės erdvės tokiuose ginčiuose ribotumu, viešojo intereso užtikrinimo būtinybe, subordinacijos egzistavimu ir galimu ginčo šalių daugetu. Atmetus mediacijos netinkamumo kriterijus, nulemtus administracinės teisės specifikos (kurių svarbiausias yra ginčo šalių neapibrėžtumas, susietas su viešojo intereso gynimu, ginčą padaro nemedijuotinu) iš kriterijų,

kurie suponuotų mediacijos administracinėje teisėje galimumą, paminėtini šie: ginčai, kuriuose yra galimybė suderinti atskirų visuomenės narių ar jų grupių (pvz. verslo ir/ar bendruomenių) skirtingus interesus; viešojo administravimo subjekto ir privačių asmenų ar jų grupių ginčai; ginčai tarp skirtingų viešojo administravimo subjektų.

6. Atskirų civilinės teisės sričių ginčams reikalingas specifinis tinkamumo kriterijų rinkinys. Pavyzdžiui, šeimos mediacijos procesas leidžia geriau nei tradicinės teisinės procedūros patenkinti abiejų ginčo šalių ir jų vaikų interesus, tačiau smurto tarp šalių, kaip kriterijaus, egzistavimas daro ginčą netinkamą mediacijai. Ginčo tinkamumo kriterijai grindžiami bendrais aspektais, susijusiais su vertybėmis bei šalių ar proceso ypatumais. Kitų ginčo tipų tinkamumą apsprendžia ginčo pobūdis ir ginčo šalių charakteristika.

7. Ginčo atrankos mediacijai modeliai yra tiesiogiai susiję su egzistuojančiu mediacijos modeliu valstybėje. Esant privalomai mediacijai šeimos bylose, kaip Lietuvoje, toks atrankos modelis reiškia, kad šalys prieš kreipdamosi į teismą privalo kreiptis į VGTPT dėl mediatoriaus paskyrimo. Kitose bylose teismas, matydamas šalių galimybes susitarti, gali pasiūlyti teisminę mediaciją (CPK 231 str).

8. Lietuvoje taikomas civilinių ir administracinių ginčų teisminės mediacijos modelis, remiasi teisėjo ar teisėjų kolegijos vertinimu, ar yra didelė tikimybė konkrečiame ginče pasiekti taikų susitarimą. Toks taisyklės ginčų mediacijai lakoniškumas sukuria situaciją, kai sprendžiama pagal subjektyvųjį teisėjo įsitikinimą, o ne pagal objektyvius, moksliniais tyrimais pagrįstus kriterijus.

9. Lietuvoje taikomo privalomos mediacijos šeimos ginčiuose modelio atveju, ginčų atrankos mediacijai etapas iš vis nėra numatytas, nes įstatymo leidėjas priskyrė mediaciją kaip privalomą ikiteisminę ginčų sprendimo tvarką visiems šeimos ginčams, sprendžiamiems ginčo teisenai. Jokių išimčių nenumatymas sukelia situacijas, kai mediacija turi būti naudojama ir tuose ginčiuose, kuriuose ji nėra rekomenduojamas remiantis moksliniais tyrimais.

10. Konstatuotina, kad tik Probacijos tarnyboje taikomas objektyviais kriterijais paremtas ginčų priskyrimo mediacijai sistema, nes tik šios institucijos mediatorių vykdomos mediacijos atveju yra vykdoma atvejų atranka remiantis konkrečiais atrankos kriterijais.

## REKOMENDACIJOS

1. Siūlytina Lietuvos Respublikos Seimui papildyti / pakeisti Mediacijos įstatymą nustatant būtinumą VGTPT įdiegti ginčų tinkamumo atrankos mediacijai „screening“ sistemą ir prieš teikiant ginčus mediacijai patikrinti, ar jie yra tinkami smurto artimoje aplinkoje požiūriu:

a) papildyti Mediacijos įstatymo 3 straipsnio 4 dalį nuostata: „atlieka ginčo šalių patikrą dėl smurto tarp šalių egzistavimo“;

b) papildyti Mediacijos įstatymo 15 straipsnį nuostata: „Mediatorius prieš mediaciją įsitikina apie atliktą ginčo šalių patikrą dėl smurto tarp šalių egzistavimo.“

c) papildyti Mediacijos įstatymo 20 straipsnio 1 punktą nustatant, kad privalomoji mediacija netaikoma šeimos ginčams, jei tarp šalių yra buvęs smurtas: „šeimos ginčus, nagrinėjamus ginčo teiseną Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka, išskyrus atvejus, kai tarp ginčo šalių yra buvęs smurto dėl kurio buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas.“

d) Pakeisti Mediacijos įstatymo 21 straipsnį nustatant privalomą patikrą dėl smurto tarp šalių egzistavimo:

„Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba, gavusi ginčo šalių bendru sutarimu arba vienos iš ginčo šalies prašymą dėl mediatoriaus skyrimo, prieš skiriant mediatorių, atlieka ginčo šalių patikrą dėl smurto tarp šalių egzistavimo.“;

„Kai privalomoji mediacija inicijuojama ginčo šalių bendru sutarimu, ginčo šalys turi Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai paduoti bendrą prašymą dėl mediatoriaus skyrimo šio įstatymo 14 straipsnyje nustatyta tvarka arba savo pasirinktam mediatoriui, įrašytam į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą, paduoti bendrą prašymą vykdyti mediaciją šio įstatymo 13 straipsnyje nustatyta tvarka. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba arba mediatorius, ne vėliau kaip per tris darbo dienas nuo jo gavimo dienos išsiunčia ginčo šalims kvietimą atvykti į Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybą atlikti patikrą dėl smurto tarp šalių egzistavimo, kartu nurodydama, kad patikra dėl smurto tarp šalių egzistavimo turi būti atlikta ne vėliau kaip iki mediacijos pradžios.“;

„Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba arba mediatorius, gavę šio straipsnio 3 dalyje nurodytą ginčo šalies prašymą, ne vėliau kaip per tris darbo dienas nuo jo gavimo dienos išsiunčia prašymą pateikusiai ginčo šaliai kvietimą atvykti į Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybą atlikti patikrą dėl smurto tarp šalių egzistavimo, kartu nurodydami, kad patikra dėl smurto tarp šalių egzistavimo turi būti atlikta ne vėliau kaip iki mediacijos pradžios. Kitai ginčo šaliai pranešimą apie gautą prašymą ir kvietimą atvykti į



Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybą atlikti patikrą dėl smurto tarp šalių egzistavimo, kartu nurodydami, kad ne vėliau kaip per penkiolika darbo dienų nuo pranešimo išsiuntimo dienos turi būti atlikta patikra dėl smurto tarp šalių egzistavimo ir gautas kitos ginčo šalies sutikimas dėl mediacijos vykdymo.“

„Jeigu per penkiolika darbo dienų nuo šio straipsnio 4 dalyje nurodyto pranešimo ir kvietimo atlikti patikrą dėl smurto tarp šalių egzistavimo išsiuntimo dienos negaunamas kitos ginčo šalies sutikimas dėl mediacijos vykdymo, laikoma, kad kita ginčo šalis nesutiko pasinaudoti privalomąja mediacija. Šiais atvejais privalomąją mediaciją inicijavusi ginčo šalis turi teisę kreiptis į teismą dėl ginčo išsprendimo ir yra laikoma, kad ginčo šalis įgyvendino įstatymuose nustatytą reikalavimą pasinaudoti privalomąja mediacija.“

2. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai parengti poįstatyminius teisės aktus reglamentuojančius:

- a) ginčo šalių patikros dėl smurto tarp šalių egzistavimo atlikimo tvarką;
- b) tvarką dėl galimybės vykdyti privalomąją mediaciją, nustatčius smurto tarp šalių egzistavimą.

3. Siūlytina Teisminės mediacijos komisijai svarstyti poreikį Teisėjų tarybai patvirtinti ginčų atrankos mediacijai rekomendacijas, kuriose būtų nustatyti kriterijai, kuriais vadovaujantis ginčai būtų nukreipiami mediacijai ir kuriais turėtų vadovautis teisėjai.

## LITERATŪRA

### Teisės aktai

1. „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo 2002 m. vasario 28 d. įstatymas Nr. IX-743. Civilinio proceso kodeksas“. e-tar, žiūrėta 2020 m. sausio 11 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2E7C18F61454>
2. „Lietuvos Respublikos mediacijos 2008 m. liepos 15 d. įstatymas Nr. X-1702“. e-tar, žiūrėta 2019 m. gruodžio 15 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.27B041C4CCDE/asr>
3. „Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo 2008 m. liepos 15 d. įstatymas Nr. X-1702“. e-tar, žiūrėta 2019 m. gruodžio 15 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.27B041C4CCDE>
4. „Lietuvos Respublikos probacijos 2011 m. gruodžio 22 d. įstatymas Nr. XI-1860“. e-tar, žiūrėta 2020 m. kovo 6 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.58398896D322/asr>
5. „Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių 1998 m. gruodžio 3 d. įstatymas Nr. VIII-950“ e-tar, žiūrėta, 2019 m. kovo 25 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EC01522BCE65/asr>
6. „Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos 1999 m. sausio 14 d. įstatymas. Nr. VIII-1029“. e-tar, žiūrėta 2020 m. kovo 15 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.67B5099C5848>
7. „Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos 1994 m. lapkričio 10 d. Nr. I-657“ e-tar, žiūrėta kovo 15 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D790096B17EE/asr>
8. „Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo 2004 m. balandžio 13 d. įstatymas Nr. IX-2112“. e-tar, žiūrėta kovo 15 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.3EB34933E485/asr>
9. „Mokesčių administravimo įstatymo Nr. IX-2112 2, 71, 155, 156 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 71(1), 71(2) ir 71(3) straipsniais įstatymo projektas Nr. XIIIIP-2303“. LRS, žiūrėta kovo 15 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/fe936e206a2111e8b7d2b2d2ca774092>
10. „Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268 „Dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo“. LRS, žiūrėta 2020 m. kovo 10 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/1de59bf05d7211e5beff92bd32ec99a1?jfwid=q8i88lyvr>
11. „Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. kovo 20 d. nutarimas Nr. IX-1383 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos patvirtinimo“. LRS, žiūrėta 2020 m. kovo 10 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.207736/WssuuaPVmy>

12. „Lietuvos Respublikos Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2017 m. gruodžio 8 d. įsakymas Nr. V-532 „Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) probacijos tarnybose taisyklių patvirtinimo“. LRS, žiūrėta 2020 m. kovo 5 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/41905440d3d611e8a3fadd00a256c61a?positionInSearchResults=11&searchModelUUID=d87d1f9f-ace1-43f1-ac76-8add998f7fe1>
13. „Lietuvos Respublikos Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2018 m. spalio 19 d. įsakymas Nr. V-459 „Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) organizavimo ir vykdymo laisvės atėmimo vietų įstaigose tvarkos aprašo patvirtinimo“. LRS, žiūrėta 2020 m. kovo 5 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/41905440d3d611e8a3fadd00a256c61a?positionInSearchResults=11&searchModelUUID=d87d1f9f-ace1-43f1-ac76-8add998f7fe1>
14. „Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2003 m. balandžio 11 d. įsakymas Nr. I-47 „Dėl ikiteisminio tyrimo terminų kontrolės tvarkos ir rekomendacijų patvirtinimo“. LRS, žiūrėta 2020 m. kovo 5 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.325976>
15. „Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2001 m. rugsėjo 5 d. rekomendacija šalims narėms Nr. Rec(2001)9 dėl alternatyvių ginčų tarp viešojo administravimo institucijų ir privačių asmenų sprendimo priemonių“. Žiūrėta 2020 m. kovo 10 d. [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=Rec\(2001\)9&Sector=secCM&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=eff2fa&BackColorIntranet=eff2fa&BackColorLogged=c1cbe6&direct=true](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=Rec(2001)9&Sector=secCM&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=eff2fa&BackColorIntranet=eff2fa&BackColorLogged=c1cbe6&direct=true)
16. „European Commission for the Efficiency of Justice, SEPEJ. Mediation Development Toolkit ensuring implementation of the CEPEJ Guidelines on mediation. Guide to Mediation for Lawyers. Document elaborated jointly with the Council of Bars and Law Societies of Europe (CCBE). 27 June 2018. CEPEJ(2018)“. Žiūrėta 2020 m. kovo 10 d. [https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality\\_distribution/public/documents/ACCESS\\_TO JUSTICE/ATJ\\_Guides\\_recommendations/EN\\_ATJ\\_20180627\\_Guide-to-Mediation-for-Lawyers.pdf](https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/ACCESS_TO JUSTICE/ATJ_Guides_recommendations/EN_ATJ_20180627_Guide-to-Mediation-for-Lawyers.pdf)
17. „Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1998 m. sausio 21 d. rekomendacija šalims narėms Nr. R (98)1 „Dėl šeimos mediacijos.“ Žiūrėta 2019 m. gruodžio 10 d. <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=1153972&SecMode=1&DocId=450792&Usage>
18. „Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1999 m. rugsėjo 15 d. rekomendacija Nr. R(99)19 „Dėl mediacijos baudžiamosiose bylose“. Žiūrėta 2019 m. gruodžio 10 d. [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/prisons/PCCP%20documents%202013/Rec\(99\)19\\_E.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/prisons/PCCP%20documents%202013/Rec(99)19_E.pdf)

19. „Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. spalio 25 d. direktyva 2012/29/ES, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai ir kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2001/220/TVR“. Žiūrėta 2019 m. gruodžio 10 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=EN>
20. „Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/52/EB 2008 m. gegužės 21 d. dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų“. Žiūrėta 2019 m. gruodžio 10 d. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:136:0003:0008:LT:PDF>

### **Specialioji literatūra**

21. Čiuladienė, Gražina ir Lasinskas Dainius. „Konfliktų universitete sprendimas taikant mediaciją: pamokos Lietuvai“. *Acta Pedagogica Vilnensia* 40 (2018): 58-69.
22. Laužikas, Egidijus, Mikelėnas Valentinas ir Nekrošius Vytautas *Civilinio proceso teisė. I T.* Vilnius: Justitia, 2003.
23. Šlapkauskas, Vytautas. „Teisės socialinės prigimties ir paskirties pilietinėje visuomenėje ryšys“. *Jurisprudencija* 8, 86 (2006): 29-36.
24. Kaminskienė, Natalija. „Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas“. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2009.
25. Kaminskienė, Natalija. „Civilinių ir komercinių ginčų alternatyvus sprendimas“. *Jurisprudencija* 69, 61 (2005): 74-80.
26. Kaminskienė, Natalija. „Alternatyvus ginčų sprendimas“. *Jurisprudencija* 9, 87 (2006): 84-91.
27. Kaminskienė, Natalija. *Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011.
28. Kaminskienė, Natalija. „Privaloma mediacija: galimybės ir iššūkiai“. *Jurisprudencija* 20 2 (2013): 683-705.
29. Kaminskienė, Natalija. „Teisminė mediacija Lietuvoje. Quo vadis?“ *Socialinis darbas*, 9, 1 (2010): 54–63.
30. Kaminskienė, Natalija, Račelytė Daiva, Tvaronavičienė Agnė, Mienkowska-Norkienė Renata, Atutienė Eglė, Štaraitė-Barsulienė Gerda, Saudargaitė Ieva, Uscila Rokas, Banys Aurimas, Langys Egidijus, Pečkys Vidas, Špokas Edvardas, Čiuladienė Gražina ir Aleknonis Gintaras. *Mediacija: vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.
31. Kaminskienė, Natalija, Tvaronavičienė Agnė, Čiuladienė Gražina ir Žalėnienė Inga. „Lietuvos advokatų požiūrio į taikų ginčų sprendimą ir mediaciją tyrimas“. *Socialinių mokslų studijos* 8, 1 (2016): 44-62.

32. Kaminskienė, Natalija, Sondaitė Jolanta, Tvaronavičienė Agnė, Račelytė Daiva, Langys Egidijus ir Odeta Intė. *Mediatoriaus vadovas*. Vilnius: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, 2019.  
[https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/Mediatoriaus%20vadovas\\_%20Metodinis%20leidinys%20TM%20\(pdf\)\(1\).pdf](https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/Mediatoriaus%20vadovas_%20Metodinis%20leidinys%20TM%20(pdf)(1).pdf)
33. Lakis, Juozas. „Taikinamojo tarpininkavimo Lietuvos viešajame gyvenime būtinybė“. *Viešoji politika ir administravimas* 34 (2010): 61-70.
34. Zaksaitė, Salomėja ir Garalevičius Zigmas. „Teisminės ir neteisminės šeimos ginčų mediacijos galimybės“. *Teisės problemos* 4, 66 (2009): 70-108.
35. Teisminės mediacijos komisija. „Teisminės mediacijos komisijos 2019 m. veiklos ataskaita“. [https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2020/03/mediacijos-komisijos-veiklos-ataskaita-2020\\_jb-iv-2-2-3.pdf](https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2020/03/mediacijos-komisijos-veiklos-ataskaita-2020_jb-iv-2-2-3.pdf)
36. Milašius, Tadas. „Mediacija kaip alternatyvus ginčų sprendimo būdas“. *Teisė* 63 (2007): 43-58.
37. Petrauskas, Feliksas. „Alternatyvus vartotojų ginčų sprendimas: kitų šalių patirties pritaikymas naujojoje Vartotojų teisių gynimo įstatymo redakcijoje“. *Jurisprudencija* 9, 99 (2007): 34-40.
38. Petrauskas, Feliksas. „Alternatyvaus ginčų nagrinėjimo raida, teisinės padėtis ir reglamentavimas“. *Jurisprudencija* 18, 2 (2011): 631-658.
39. Sauliūnas, Darius. „Alternatyvūs ginčų sprendimo būdai internete (Online ADR)“. *Jurisprudencija* 41, 33 (2003): 39-48.
40. Simaitis, Rimantas. „Mediacijos privačiuose ginčiuose teisinio reguliavimo tendencijos Lietuvoje“. *Justitia* 2, 64 (2007).
41. Uscila, Rokas. „Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacija Skandinavijos šalyse“. *Jurisprudencija* 29, 21 (2002): 93–108
42. Uscila, Rokas. „Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacijos instituto samprata, pagrindiniai modeliai ir jų veikimo principai“. *Jurisprudencija* 20, 12 (2001): 74–84.
43. Banys, Aurimas. „Neteisminė mediacija Lietuvos administraciniame procese: koncepcija ir plėtros kryptys“. *Jurisprudencija* 21, 4 (2014): 1117–1139.
44. Zalieniene, Inga ir Tvaronavičienė Agnė. „The main features and development trends of mediation in Lithuania: the opportunities for lawyers“. *Jurisprudence* 1, 119, (2010).(119): 227-242.

45. Michailovič, Ilona, Bikelis Skirmantas, Čepas Algimantas, Dobrynina Margarita, Simaitis Rimantas, Šneideris Darius, Ūselė Laura ir Venckevičienė Judita. *Atkuriamojo teisingumo perspektyvos Lietuvoje*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2014.
46. Bondy, Varda ir Doyle Margaret. *Mediation in Judicial Review: A practical handbook for lawyers*. London: The public law project, 2011.
47. Wallensteen, Peter. *Understanding Conflict Resolution: War, Peace and the Global System*. London: SAGE Publications, 2007.
48. Roberts, Simon ir Palmer Michael. *Dispute processes: ADR and Primary forms of Decision making*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
49. Baruch Bush, Robert A. ir Folger Joseph P. *The Promise of Mediation: The Transformative Approach to Conflict*. San Francisco (Calif.): Jossey-Bass, 2005.
50. Abramson, Harold I. *Mediation Representation: Advocating in a Problem-Solving Process*. Notre Dame: The National Institute for Trial Advocacy, 2004.
51. Abramson, Harold I. „Problem-Solving Advocacy in Mediations: A Model of Client Representation“. *Harvard Negotiation Law Review* 10,103 (2005): 103-134.
52. Menkel-Meadow, Carrie. *Mediation and Its Applications for Good Decision Making and Dispute*. Cambridge – Antwerp – Portland: Intersentia Resolution, 2016.
53. Moore, Christopher W. *The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict*. San Francisco: Jossey-Bass, 2014.
54. Ridley-Duff, Rory ir Bennett Anthony. J. *Mediation: developing a theoretical framework to understand alternative dispute resolution*. Paper to British Academy of Management, University of Sheffield, 2010. <http://shura.shu.ac.uk/2617/1/28 - Mediation - Development a Theoretical Framework %28BAM Submission%29.pdf>
55. Neuberger D. E. Has mediation had its day? 2010. <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20131203071742/http://www.judiciary.gov.uk/Resources/JCO/Documents/Speeches/moj-speech-mediation-lectureA.pdf>
56. Shapira, Omer. „A Theory of Sharing Decision-Making in Mediation“. *McGeorge Law Review* 44, 4 (2013): 923-960.
57. Alexander, Nadja. „Mediation and the Myth of Universality“. *Siebte Diskussionseinheit / Seventh Discussion Unit EWE* 20, 4 (2009): 512-513. [http://ink.library.smu.edu.sg/cgi/viewcontent.cgi?article=3823&context=sol\\_research](http://ink.library.smu.edu.sg/cgi/viewcontent.cgi?article=3823&context=sol_research)
58. Alexander, Nadja. „Mediation in Practice: Common Law and Civil Law perspectives Compared“. *International Trade and Business Law Annual* 6 (2001): 1-17. [https://espace.library.uq.edu.au/data/UQ\\_8886/Mediation in Pra.pdf?dsi\\_version=62df1dcc1afb94](https://espace.library.uq.edu.au/data/UQ_8886/Mediation in Pra.pdf?dsi_version=62df1dcc1afb94)

[d63bf20616f9c9aa8d&Expires=1588757594&Key-Pair-Id=APKAJKNB4MJBNC6NLQ&Signature=cpsUdTp2IXxPIVDMWnj-F8n3X4uKJIAV3dTyP2Xz~BLIQZnJYc9kDi-tOx3~vd1USqrOt6sOoMc4iPjHemuPOQR2yft0f0A10nAv9OsA8JEJj8oLBADyAQmFokGJsHtaceOv1EBjsrOizNab1588oue0TGu4yaVyExlWDnyBj0Ci~eq6lvj6FknNDACI83SRs71w045I04nZsdsuNBp4yLXQ5SVsKU7X1JSpt0Mk3vE8hGLV0E6T6ZxXi390J~jqXZI1RN4AqaPbWdvH~eXrqLzWtRqpDIgt3B99rxZTyXnyRFk6c~kXexQIJUDC7bhvA-a7htelG91Rju7YmLguQ](https://www.americanbar.org/content/dam/aba/publications/dispute_resolution_magazine/ombuds/7_international_dispatch_one_mediation.authcheckdam.pdf)

59. Simmons, Martha E. „One Mediation, Accessible to All“. *Dispute resolution magazine* (2016): 23-26.  
[https://www.americanbar.org/content/dam/aba/publications/dispute\\_resolution\\_magazine/ombuds/7\\_international\\_dispatch\\_one\\_mediation.authcheckdam.pdf](https://www.americanbar.org/content/dam/aba/publications/dispute_resolution_magazine/ombuds/7_international_dispatch_one_mediation.authcheckdam.pdf)
60. Spencer, David ir Hardy Samantha. *Dispute Resolution in Australia*. Australia: Thomson Reuters, 2014.  
[https://researchonline.jcu.edu.au/38995/1/38995\\_Spencer\\_and\\_Hardy\\_2014\\_FrontPages.pdf](https://researchonline.jcu.edu.au/38995/1/38995_Spencer_and_Hardy_2014_FrontPages.pdf)
61. Volski, Bobette. „On Mediation, Legal Representatives and Advocates“. *UNSWLaw JI* 38, 1 (2015). <http://www.austlii.edu.au/au/journals/UNSWLJ/2015/2.html#Heading249>
62. Astor, Hilary ir Chinkin Christine M. *Dispute resolution in Australia*. Sydney: LexisNexis Butterworths, 2002.
63. Baum, Harald. „Mediation in Japan. Development, Forms, Regulation and Practice of Out-of-Court Dispute Resolution“. In *Mediation: Principles and Regulation in Comparative Perspective*. Oxford: Oxford University Press, 2012.
64. Haley, John, Owen. *The Spirit of Japanese Law*. Athens: University of Georgia Press, 2006.
65. Feldman, Eric. *No Alternative: Resolving Disputes Japanese Style*. 2014.  
[https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2552&context=faculty\\_scholarship](https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2552&context=faculty_scholarship)
66. Yasui, By Aya. *Alternative Dispute Resolution System in Japan*. Prieiga per internetą: [http://www.iadcmeetings.mobi/assets/1/7/18.2\\_-\\_Yasui-ADR\\_System\\_in\\_Japan.pdf](http://www.iadcmeetings.mobi/assets/1/7/18.2_-_Yasui-ADR_System_in_Japan.pdf)
67. Conlon ,Donald E. and Meyer Christopher J. „Contractual and Emergent Third-Party Intervention“. Iš *The Handbook of Negotiation and Culture*, Gelfand Michele. J. ir Brett Jeanne M., 258-279. Stanford, Stanford Business Books, 2004.
68. Fuller, Lon. L. „Mediation: Its Forms and Functions“. *Southern California Law Review* 44, 2 (1971): 305-339.
69. Bercovitch, J. and Rubin, J. Z. *Mediation in international relations: Multiple approaches to conflict management*. 1992 Basingstoke: Macmillan; New York: St. Martin's Press.



70. Albertstein, Michal. „Forms of Mediation and Law: Cultures of Dispute Resolution“. *Ohio State Journal on Dispute Resolution* 22, 2 (2007): 321-375. Žiūrėta 2019 m. gruodžio 10 d. [https://kb.osu.edu/bitstream/handle/1811/77124/1/OSJDR\\_V22N2\\_0321.pdf](https://kb.osu.edu/bitstream/handle/1811/77124/1/OSJDR_V22N2_0321.pdf)
71. Lanz, David, Pring Jamie, Corinne von Burg ir Zeller Mathias. *Understanding Mediation Support Structures*. Bern: Swiss Peace Foundation, 2017. <https://www.swisspeace.ch/assets/publications/downloads/Reports/589fa0b148/swisspeace-MSS-study.pdf>
72. Brooker, Penny. *Mediation Law: Journey through Institutionalism to Juridification*. London: Routledge, 2013. <https://www.amazon.com/Mediation-Law-Journey-Institutionalism-Juridification/dp/0415612942>
73. Hildebrand, Andrew. „The United Kingdom.“ Iš *EU Mediation: Law and Practice*, Giuseppe, De Palo ir Mary B Trevor, 374-395, Oxford: Oxford University Press, 2012.
74. Hendler, Clifford M. Kuin Alicia K. „Canada, Ontario“. Iš *The Variegated Landscape of Mediation: A Comparative Study of Mediation Regulation and Practices in Europe and the World*. Schonewille, Manon ir Fred Schonewille, 568-578. The Hague: Eleven International Publishing, 2013.
75. Stipanowich, Thomas J. „The International Evolution of mediation: A Call for Dialogue and Deliberation“. *Victoria University of Wellington Law Review* 46 (2015): 1191-1243.
76. Steffek, Felix. *Mediation in the European Union: An Introduction*. 2012. Žiūrėta 2019 m. gruodžio 10 d. <https://e-justice.europa.eu>
77. Dendorfer-Ditges, Renate ir Gläßer, Ulla. „Germany“. Iš *The Variegated Landscape of Mediation: A Comparative Study of Mediation Regulation and Practices in Europe and the World*. Schonewille, Manon ir Fred Schonewille, 167-180. Hague: Eleven International Publishing, The Hague, 2013.
78. Stipanowich Thomas J. Arbitration: „The „New Litigation“. *University of Illinois Law Review* 1 (2010): 1-59.
79. Sondaitė, Jolanta. „Mediacijos stilių lyginamoji analizė“. *Socialinis darbas* 3, 2, (2004): 114-118.
80. Smith, Amy L. ir Smock David R. *Managing a Mediation Process*. Washington: United States Institute of Peace, D.C, 2008. Žiūrėta 2020 m. vasario 12 d. [https://www.usip.org/sites/default/files/managing\\_mediation\\_process.pdf](https://www.usip.org/sites/default/files/managing_mediation_process.pdf)
81. Marcil, Jack G. ir Thornton Nicholas .D. „Avoiding Pitfalls: Common Reasons for Mediation Failure and Solutions for Success“. *North Dakota Law Review* 84, 3, (2008). <http://www.americanjournalofmediation.com/docs/Avoiding%20Pitfalls%20->



- [%20Common%20Reasons%20for%20Mediation%20Failure%20and%20Solutions%20for%20Success.pdf](#)
82. Brown, Henry J. ir Marriott Arthur J. *ADR Principles and Practices*. Sweet & Maxwell, 1999.
83. Fiadjoe, Albert. *Alternative Dispute Resolution: A Developing World Perspective*. London: Cavendish Publishing Limited, 2004.  
<https://uculawlib.files.wordpress.com/2016/09/alternative-dispute-resolution.pdf>
84. Wall, James A., Stark John. B. ir Standifer Rhetta L. „Mediation: A Current Review and Theory Development“. *The Journal of Conflict Resolution*, 45, 3 (2001): 370-391  
<http://www.jstor.org/stable/3176150> P. 372
85. Ingen-Housz, Arnold. *ADR in Business. Practice and Issues across Countries and Cultures. Volume II*. The Netherlands: Kluwer Law International BV, 2011.
86. Kirchhoff, Lars. Linking Mediation and Transitional Justice. Žiūrėta 2020 m. sausio 15 d.  
[https://www.ikm.europa-uni.de/de/publikationen/Linking\\_Mediation\\_Transitional\\_Justice.pdf](https://www.ikm.europa-uni.de/de/publikationen/Linking_Mediation_Transitional_Justice.pdf)
87. Acland, Andrew Floyer. *Resolving Disputes without Going to Court: A Consumer Guide to Alternative Dispute Resolution*. London: Century Ltd, 1995.
88. Henri, Jean-Francois. *Performance measurement and organizational effectiveness: bringing the gap*. 2003.  
[http://www.fsa.ulaval.ca/HTML/fileadmin/pdf/Ecole\\_comptabilite/Publications/2003-04-3.pdf](http://www.fsa.ulaval.ca/HTML/fileadmin/pdf/Ecole_comptabilite/Publications/2003-04-3.pdf)
89. Boserup, Hans. *Mediation Six Ways in Seven Days – Special Part of The Mediation Process*. Denmark, 2007. Žiūrėta 2020 m. sausio 15 d. <http://mediator.dk/log/fotos/six-ways-in-seven-days-1-33.pdf>
90. Epstein, Joe ir Epstein Susan. *The Top Ten Barriers To Dispute Resolution*. 2018. Žiūrėta sausio 22 d. <https://mediate.com/pfriendly.cfm?id=2041>
91. Will, Hans-Dieter ir Ramdohr Seven. *Mediacijos vadovas socialiniams pedagogams*. Vilnius: VšĮ „Pagalbos paaugliams iniciatyva“. 2015.
92. Шамликашвили, Цисана Автандиловна. *Медиація как альтернативная процедура урегулирования споров. Что необходимо знать судье, что бы компетентно предложить сторонам обращение к процедуре медиации*. Москва: Межрегиональный центр управленческого и политического консультирования, 2010.
93. Young, Paula. *The „What“ of Mediation: When Is Mediation the Right Process Choice?* 2006. Žiūrėta 2020 m. vasario 20 d. <http://www.mediate.com/articles/young18.cfm>
94. Kenneth O. S. Jr. *Keys to Successful Mediation*. Žiūrėta 2020 m. sausio 15 d.  
<http://pmi360.com/assets/uploads/background/May-2015.pdf>

95. Šedbaras, Stasys. „Kai kurių administracinio proceso vidinės struktūros elementų sampratos problemos“. *Jurisprudencija* 32, 24 (2002): 41-53.
96. Roberts, Marian. *Mediation in Family Disputes: Principles of Practice*. Aldershot, Hants, England: Ashgate Publishing Ltd, 2008. Žiūrėta 2020 kovo m. 5 d: [www.tandfebooks.com/doi/preview-pdf/10.4324/9781315594620.p.175](http://www.tandfebooks.com/doi/preview-pdf/10.4324/9781315594620.p.175)
97. Žukauskaitė, Judita. „Nepilnamečių nusikalstamas elgesys: psichologiniai mediacijos taikymo aspektai“. *Teisės problemos* 2, 76 (2012): 96-110.
98. Jackson, Rupert. *Review of civil litigation costs: final report 2009*. Žiūrėta 2020 m. kovo 5 d. <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/JCO/Documents/Reports/jackson-final-report-140110.pdf>.
99. Justickis, Viktoras. *Kriminologija. I dalis*. Vilnius, 2001.
100. Bikelis, Skirmantas ir Ūselė Laura. *Atkuriamojo teisingumo sistemos Lietuvoje koncepcija ir jos įgyvendinimo priemonių plano projektas*. Vilnius: Teisės institutas, 2008.
101. Malinauskaitė, Aušra ir Uscila Rokas. „Iš laisvės atėmimo vietų grįžusių asmenų socialinės integracijos problema“. *Filosofija, Sociologija* 21, 4 (2010): 257-267.
102. Tony F. Marshall. *Restorative Justice: an Overview*. Report London: Home Office, Research Development and Statistics Directorate, 1999. [http://www.antonioacasella.eu/restorative/Marshall\\_1999-b.pdf](http://www.antonioacasella.eu/restorative/Marshall_1999-b.pdf)
103. Ūselė, Laura ir Venckevičienė Judita. „Penitencinė meditacija“. Iš *Atkuriamojo teisingumo perspektyvos Lietuvoje: Lietuvos teisės instituto tyrimai*, Michailovič Ilona, Bikelis Skirmantas, Čepas Algimantas, Dobrynina Margarita, Simaitis Rimantas, Šneideris Darius, Ūselė, Laura, Venckevičienė Judita, 172-180. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2014.
104. Michailovič, Ilona. „Mediacijos galimybės baudžiamojoje justicijoje priėmus nuosprendį“. Iš: *Bausmių taikymo ir vykdymo tarptautinis palyginimas, tendencijos ir perspektyvos Lietuvoje, recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys*, Sakalauskas Gintautas, 233-250. Vilnius: Lietuvos teisės institutas. 2017.
105. Uscila, Rokas. „Atkuriamojo teisingumo koncepcija, jo modeliai nepilnamečių justicijoje“. Iš *Nepilnamečių justicija Lietuvoje: teorija ir praktika, metodinis leidinys*, Česnaitytė Ieva, 60-73. Vilnius: UAB „Petro ofsetas“, 2007.
106. Kietytė, Laura, Matijaškaitė Agnė ir Uscila Rokas. *Atkuriamasis teisingumas: samprata, tarptautinių dokumentų rekomendacijų, užsienio valstybių patirties apžvalga, atkuriamojo teisingumo sistemos kūrimo sąlygų analizė ir pasiūlymai dėl jos kūrimo Lietuvoje*. Vilnius:

- Teisės institutas, 2006. <http://teise.org/wp-content/uploads/2016/10/Atkuriamasis-teisingumas-2006.pdf>
107. Teninbaum, Gabriel H. „Easing the Burden: Mediating Misdemeanor Criminal Complaints“. *Dispute Resolution Journal* 62, 2 (2007): 1-22. <https://core.ac.uk/download/pdf/76622271.pdf>.
108. Fowler, Beverly Draine, Garver Paul, Gelzleichter Glenda D., Goodman Jonathon, Johnston Tanya, Merida Liza-Marie, Noel Jason, Pepper Timothy G. ir Whitmer Kristen. *Planning Mediation Programs: A Deskbook for Common Pleas Judges*. The Ohio State University College of Law. 2000. <http://www.supremecourt.ohio.gov/Publications/pmd.pdf>
109. Ažubalytė, Rima. „Susitarimas (susitaikymas) viešojo kaltinimo bylose kaip viena iš diskrecinio baudžiamojo persekiojimo formų“. *Jurisprudencija* 84, 6 (2006): 33-40.
110. Bianchi, S. Restorative Justice beyond the Emergency Caused by Terrorism. 2019. Žiūrėta 2020 m. kovo 5 d. <https://justice-trends.press/restorative-justice-beyond-the-emergency-caused-by-terrorism/>
111. Uscila, Rokas. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacijos įdiegimo galimybės Lietuvoje. Prieiga per internetą: <http://home.mruni.eu/wp-content/uploads/2009/12/Mediacijos-%C4%AFdiegimo-galimyb%C4%97s.pdf>
112. Heinz, Wolfgang. „Alternatyvos įkalinimui: bausmių taikymo teorija ir praktika Vokietijoje, bausmių veiksmingumo ir recidyvo tyrimų rezultatai“. Iš *Bausmių taikymo ir vykdymo tarptautinis palyginimas, tendencijos ir perspektyvos Lietuvoje, Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys*, Sakalauskas Gintautas, 15-90. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2017.
113. Justickaja, Svetlana, Aleknevičienė Jolanta, Kalpokas Vaidas, Giedrytė-Mačiulienė Renata, Mickevič Alina, Žilinskienė Laima ir Žėkas Tautvydas. *Jaunimo delinkvencinis elgesys ir nepilnamečių justicijos politika Lietuvoje: tendencijos ir lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 2015.
114. Visockas, Evaldas, Diržytė Aistė, Žukauskaitė Judita ir Uscila Rokas. *Delinkventinio nepilnamečio ir nukentėjusiojo mediacijos vadovas*. Vilnius: Policijos departamentas prie LR VRM: 2011.
115. Uscila, Rokas, Visockas Evaldas, Diržytė Aistė ir Žukauskaitė Judita. *Nusikaltusio nepilnamečio ir nukentėjusiojo metodinis vadovas organizatoriams. Mediacijos metodika*. Vilnius: Policijos departamentas prie LR vidaus reikalų ministerijos: 2011.
116. Meškys, Linas. ir Gerdvila Mažvydas. „Ar galima mediacija administraciniame procese Lietuvos Respublikoje?“. *Teisės apžvalga* 1, 12 (2015): 130-158.

117. Kavalnė, Salvija ir Saudargaitė Ieva. „Mediation in disputes between public authorities and private parties: comparative aspects“. *Jurisprudencija* 18, 1 (2011): 251-265.
118. Šilvaitė, Eimantė. „Taikos sutartis kaip teisminės mediacijos administraciniame procese pagrindas“. 2019): 311-328. Žiūrėta 2020 m. kovo 25 d. <https://www.lvat.lt/doclib/szob080n6aqwwcyfgye1134d28hd2qsg>
119. De Roo, Annie ir Jagtenberg Rob. „Mediation in the Netherlands: Past-Present-Future“. Žiūrėta 2020 m. balandžio 3 d. <https://www.ejcl.org/64/art64-8.html>
120. Trumpulis, Ugnius. „Teorinės ir praktinės mediacijos taikymo prielaidos sprendžiant administracinius ginčus Lietuvoje“. *Jurisprudencija* 19, 4 (2012): 1423-1437.
121. Vučetić, Dejan. „Is Mediation Viable In Administrative Matters?“ *Law and Politics* 14, 4, (2016): 495–504. <https://pdfs.semanticscholar.org/e3f7/6baa4b0441c4379ee0dd4ca52e40fc31d9c6.pdf>
122. Kovač, Polanca. „Mediation and Settlement in Administrative Matters in Slovenia“. *Hrvatska Javna Uprava* 10, 3 (2010): 743-769.
123. deGraaf, K.J. Marseille, A.T. and Tolsma H.D. „Mediation in Administrative Proceedings: A Comparative Perspective“. 2014. Žiūrėta 2020 m. balandžio 10 d. [https://www.rug.nl/research/portal/files/14920995/ADR\\_in\\_European\\_Administrative\\_Law\\_De\\_Graaf\\_Marseille\\_Tolsma.pdf](https://www.rug.nl/research/portal/files/14920995/ADR_in_European_Administrative_Law_De_Graaf_Marseille_Tolsma.pdf)
124. Mienkowska-Norkienė, Renata. „Inequality in divorce mediation—reasons, manifestations and ways to avoid it. Lessons for Lithuania“. *Socialinis darbas: mokslo darbai* 11, 1 (2012): 119-130.
125. Stevenson, Marion. „Family Mediation: Working to Support Separated Families“. Iš *Mediation in context*, Marian Liebmann, 39-52. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers. 2000. [http://www.8-926-145-87-01.ru/wp-content/uploads/2014/07/Marian\\_Liebmann\\_Sue\\_Bowers\\_Mark\\_Bitel\\_MediatioBookZZ.org\\_.pdf](http://www.8-926-145-87-01.ru/wp-content/uploads/2014/07/Marian_Liebmann_Sue_Bowers_Mark_Bitel_MediatioBookZZ.org_.pdf)
126. Sondaitė, Jolanta. „Šeimos mediacija; užsienio šalių patirtis“. *Socialinis darbas* 5 ,2 (2006): 24-28.
127. Barsky Allan E. Mediation in Child Protection Cases. Iš: Irving Howard H. ir Michael Benjamin. *Family Mediation: Contemporary Issues*. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc, 1995.eBook Academic Collection (EBSCOhost).
128. Clarke, Gay. R. ir Davies Iyla. T. „ADR — Argument For and against use of the Mediation Process Particularly in Family and Neighborhood disputes“. *Queensland University of Technology Law and Justice Journal*. 81-95. <https://lr.law.qut.edu.au/article/download/343/335>

129. Gill, Chris, Williams Jane, Brennan Carol ir Hirstet Carolyn. „Models of Alternative Dispute Resolution (ADR). 2014. Žiūrėta 2020 m. kovo 25 d. <https://www.legalombudsman.org.uk/downloads/documents/research/Models-Alternative-Dispute-Resolution-Report-141031.pdf>
130. Riskin, Leonarda. L. „Decision making in Mediation: The New Old Grid and the New New Grid System“. *Notre Dame Law Review*, 1, 79 (2003): 3-53. [https://www.researchgate.net/publication/228191589\\_Decision-Making\\_in\\_Mediation\\_The\\_New\\_Old\\_Grid\\_and\\_the\\_New\\_New\\_Grid\\_System](https://www.researchgate.net/publication/228191589_Decision-Making_in_Mediation_The_New_Old_Grid_and_the_New_New_Grid_System)
131. Sander, F. E. A. „Another View of Mandatory Mediation“. *Dispute Resolution Magazine*, Winter (2007).
132. Quek, Dorcas. „Mandatory Mediation: An Oxymoron? Examining the Feasibility of Implementing A Court Mandated Mediation Program“. *Cardozo Journal of Conflict Resolution* 11 (2010): 479-509. Žiūrėta balandžio 5 d. <https://cardozojer.com/vol11no2/479-510.pdf>
133. Ebner, Noam. „e-Mediation. P. 369-398 Žiūrėta 2020 balandžio 5 d. <https://mediate.com/pdf/ebner1.pdf>
134. Hilary, Linton. „Screening for Power Imbalances in Family Law Cases“. Posted on September. 13, 2017. Riverdale Mediation Services. Žiūrėta 2020 m. balandžio 5 d. <https://www.riverdalemediation.com/article/screening-power-imbalances-family-law-cases/>
135. Sakalauskienė, Ernesta. „Taikysis tarpininkavimas teismuose ir ateities teisinės mediacijos koncepcija“. Iš *Lietuvos teisinės valstybės istorinė patirtis ir ateities iššūkiai. Mokslinių straipsnių ir pranešimų rinkinys*, Bradūnas Rimas, Murauskienė Alė ir Grušelionienė Odeta, 64-70. Marijampolė: Marijampolės kolegijos leidybos centras, 2016.
136. Giedrytė-Mačiulienė, Renata ir Venckevičienė Judita. „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose Lietuvoje“. *Teisės problemos* 2,92 (2016): 69-87.
137. Baltušnikaitė R., Petkevičiūtė R. Mediacijos taikymo probacijos tarnybose praktika. Vilniaus apygardos probacijos tarnyba. Sėkmingai pristatyti projekto „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose (MIPT)“ rezultatai 2016-03-18. Žiūrėta 2020 kovo 20 d. [http://www.kalejimudepartamentas.lt/lt/vapt/mediacija/naujienos\\_1576/archive/sekmingai-pristatyti-projekto-eh8j.html](http://www.kalejimudepartamentas.lt/lt/vapt/mediacija/naujienos_1576/archive/sekmingai-pristatyti-projekto-eh8j.html)
138. Paužaitė-Kulvinskienė, Jurgita. „Kiti ginčo sprendimo būdai administracinių bylų teisenoje ir jų pasirinkimo praktinio taikymo problemos“. *Teisė* 39 (2013): 36-56.

### **Teismų praktika:**

139. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas“. Žiūrėta 2020 m. kovo 25 d. <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta216/content>
140. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. lapkričio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A442-1818/2008“. E-teismai, žiūrėta 2020 m. kovo 25 d. <https://eteismai.lt/byla/174436496071040/A-520-2136-12>
141. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. kovo 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A556-439/2013“. E-teismai, žiūrėta 2020 m. kovo 25 d. <https://eteismai.lt/byla/132327071071069/A-556-439-13>

### **Kiti šaltiniai**

142. Maryland Judiciary. Domestic Violence and Mediation Workgroup. „Screening Protocols and Tools for Maryland Circuit Courts. Screening Cases for Family Violence Issues to Determine Suitability for Mediation and Other Forms of ADR“. 2014. Žiūrėta 2020 m. balandžio 12 d. <https://mdcourts.gov/sites/default/files/import/family/publications/screening.pdf>
143. Office of Dispute Resolution State Court Administrative Office Michigan Supreme Court. Domestic Violence Screening Protocol for Mediators of Domestic Relations Conflicts June 2014. Žiūrėta 2020 m. balandžio 12 d. <https://courts.michigan.gov/Administration/SCAO/Resources/Documents/standards/odr/Domestic%20Violence%20Screening%20Protocol%20for%20Mediators.pdf>
144. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas: šeštas (trečias elektroninis) leidimas. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2006. <http://dz.lki.lt>
145. Centre for Effective Dispute Resolution. About. Žiūrėta 2019 m. gruodžio 10 d. [www.cedr.com](http://www.cedr.com)
146. Lexmercatoria. Žiūrėta 2019 m. gruodžio 10 d. [http://en.wikipedia.org/wiki/Lex\\_Mercatoria](http://en.wikipedia.org/wiki/Lex_Mercatoria)
147. Pasaulio religijos. Konfucianizmas. Žiūrėta 2020 m. sausio 15 d. <https://religijosistorija.weebly.com/konfucianizmas.html>
148. United Nations Commission on International Trade Law UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation with Guide to Enactment and Use. United Nations, 2002. Žiūrėta 2020 m. sausio 15 d. [https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-conc/03-90953\\_Ebook.pdf](https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-conc/03-90953_Ebook.pdf)
149. United Nations Commission on International Trade Law UNCITRAL. Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation, 2018 (amending the UNCITRAL Model Law on International Commercial



- Conciliation, 2002). Žiūrėta 2020 m. sausio 15 d. [http://www.uncitral.org/pdf/english/commissionsessions/51st-session/Annex\\_II.pdf](http://www.uncitral.org/pdf/english/commissionsessions/51st-session/Annex_II.pdf)
150. OSCE. History. Žiūrėta 2020 m. sausio 15 d. <http://www.osce.org/who/87>
151. The OSCE Conflict Prevention Centre. Žiūrėta 2020 m. sausio 15 d. <https://www.osce.org/cpc/13717?download=true>
152. European Parliament Directorate-General for Internal Policies "Rebooting" the Mediation Directive: Assessing the Limited Impact of Its Implementation and Proposing Measures to Increase the Number of Mediations in the EU. Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs, 2014.P. 6. Žiūrėta 2020 m. sausio 15 d. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014/493042/IPOL-JURI\\_ET\(2014\)493042\\_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014/493042/IPOL-JURI_ET(2014)493042_EN.pdf)
153. US Equal Employment Opportunity Commission. Mediation. Žiūrėta 2020 m. vasario 10 d. [www.eeoc.gov](http://www.eeoc.gov)
154. American Bar Association: Section of Dispute Resolution. Žiūrėta 2020 m. vasario 10 d. [https://www.americanbar.org/groups/dispute\\_resolution/](https://www.americanbar.org/groups/dispute_resolution/)
155. Holizmas. Žiūrėta 2020 m. kovo 20 d. <https://lt.wikipedia.org/wiki/Holizmas>
156. Dispute Resolution Centre of Thurston County. Žiūrėta 2020 m. vasario 10 d. <http://www.mediatethurston.org/10reasons.html>
157. Investment Climate Advisory Services of the World Bank Group. Alternative Dispute Resolution Guideline. 2011. P. 27-33. Žiūrėta 2020 m. vasario 20 d. [http://siteresources.worldbank.org/INTECA/Resources/15322\\_ADRG\\_Web.pdf](http://siteresources.worldbank.org/INTECA/Resources/15322_ADRG_Web.pdf)
158. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros 2016-06-25 raštas Nr.17.2-7735 „Dėl bendradarbiavimo įgyvendinant projektą „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose (MIPT)“.
159. Alternative Dispute Resolution Committee of the Wellington District Law Society. Alternative Dispute Resolution Clauses in Legislation. Žiūrėta 2020 m. balandžio 18 d. <file:///C:/Users/regina.voveryte/Downloads/Alternative%20Dispute%20Resolutionclausesinlegislationdraftpaper.pdf>
160. Особенности национального законодательства, регулирующего медиацию и АРС в отдельных странах англосаксонского и континентального права. Приложение к Бюллетеню Федерального Института Медиации, 2014 г. Žiūrėta 2020 m. balandžio 18 d. [http://fedim.ru/wp-content/uploads/2014/10/International\\_Regulation.pdf](http://fedim.ru/wp-content/uploads/2014/10/International_Regulation.pdf)
161. Family Law Act 1996. Žiūrėta 2020 m. balandžio 18 d. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/27/introduction>

162. Lietuvos teismai. Statistika. Žiūrėta 2020 m. balandžio 15 d. <https://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106>
163. Lietuvos teismai. Apie teisminę mediaciją. Žiūrėta 2020 m. kovo 5 d. <https://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/teismine-mediacija/apie-teismine-mediacija/282>
164. Lietuvos Teismai. Teisminės mediacijos komisija. 2020 m. gegužės 6 d. <https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2020/03/mediacijos-komisijos-veiklos-ataskaita-2020-jb-iv-2-2-3.pdf>
165. Lietuvos teismai. Naujienos. Naujasis Mediacijos įstatymas: pokyčiai 2019 m. Žiūrėta 2020 m. kovo 26 d. <https://www.teismai.lt/lt/naujienos/teismu-sistemos-naujienos/naujasis-mediacijos-istatymas-pokyciai-2019-m./6367>
166. Lietuvos teismai. Išspręsk ginčą taikiai. Žiūrėta 2020 m. kovo 26 d. [https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2019/01/d1\\_isspresk-ginca-taikiai-pdf.pdf](https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2019/01/d1_isspresk-ginca-taikiai-pdf.pdf)
167. Projekto „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose (MIPT)“ mediacijos taisyklės, patvirtintos Vilniaus apygardos probacijos tarnybos direktoriaus 2015 m. kovo 10 d. įsakymu Nr. TO-83. Žiūrėta 2020 kovo 20 d. Prieiga per internetą: [http://www.kalejimudepartamentas.lt/lt/vapt/mediacija/dokumentai\\_1620.html](http://www.kalejimudepartamentas.lt/lt/vapt/mediacija/dokumentai_1620.html)



## SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Šio magistro darbo tema „Ginčo tinkamumo mediacijai kriterijai ir jų įvertinimo modeliai“.

Atsižvelgiant į darbo temą iškeltas tikslas ištirti ir pagrįsti ginčo tinkamumo mediacijai kriterijus bei jų vertinimo modelius.

Tyrimo tikslui pasiekti iškelti uždaviniai:

1. Išanalizuoti mediacijos raidą, nustatant mediacijos pritaikomumą, pasirinkimo priežastis.
2. Išskirti ir ištirti ginčo tinkamumo mediacijai atrankos kriterijus pagal atskiras teisės sritis.
3. Ištirti ginčo ginčų atrankos mediacijai modelius Lietuvoje ir užsienio valstybėse.

Magistro baigiamąjį darbą sudaro trys dalys.

Pirmoje dalyje analizuojama mediacijos raida, jos pritaikomumas, mediacijos tinkamumo ir pasirenkamumo kriterijai bei mediacijos pasirinkimo priežastys.

Antroje dalyje analizuojama išskirtų ginčo tinkamumo mediacijai kriterijų pritaikomumas, mediacijos taikymo ribojimo ir negalimumo aspektai baudžiamojoje, administracinėje ir civilinėje justicijose.

Trečioje dalyje analizuojami ginčų atrankos mediacijai modeliai Lietuvoje ir užsienio valstybėse taip pat pristatytos Lietuvoje taikomo ginčų atrankos mediacijai modelio tobulinimo kryptys.

Darbo pabaigoje, pateikiamos išvados ir pasiūlymai, taip pat naudotos literatūros sąrašas.

## SANTRAUKA ANGLŲ KALBA

The topic of this master's thesis is „Criteria of Dispute's Suitability for Mediation and Their Assessment Models”.

Given the topic of the work, the aim is to investigate and substantiate the criteria for the suitability of the dispute for mediation and their evaluation models.

Objectives set to achieve the goal of the research:

1. To analyze the development of mediation, determining the applicability of mediation, the reasons for the choice.
2. To single out and examine the selection criteria for the suitability of a dispute for mediation according to separate areas of law.
3. To study the models of dispute selection for mediation in Lithuania and foreign countries.

The master's thesis consists of three parts.

The first part analyzes the development of mediation, its applicability, the criteria of suitability and choice of meditation, and the reasons for choosing meditation.

The second part analyzes the applicability of the selected criteria for the eligibility of the dispute for mediation, the aspects of the limitation and impossibility of the application of meditation in criminal, administrative and civil husic.

The third part analyzes the models of dispute selection for meditation in Lithuania and foreign countries, and also presents the directions for the improvement of the dispute selection model for mediation applied in Lithuania.

At the end of the work, conclusions and suggestions are presented, as well as a list of used literature.